

Fehér Zoltán: Az ukrán válság kezelésében részt vevő magyar rendőrök missziós felkészítése

Dr. Boda József - Dr. Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel

Tóth Zoltán Balázs: Az Iszlám Állam online térhódítása

Dr. Deák József: A rendészettudomány kialakulása és gondozásának nemzetbiztonsági, határőrizeti példái a Belügyi Szemlében a rendszerváltásig

Balog Károly: Digitális PMR-ek és IP alapú kapcsolódási lehetőségeik

Dr. Pál Éva: Concha Győző és a titkos rendészet

NEMZETBIZTONSÁGI SZEMLE

A Nemzeti Közszerológati Egyetem
Nemzetbiztonsági Intézetének
elektronikus (online) megjelenésű tudományos folyóirata

HU ISSN 2064-3756

IV. évfolyam, 4. szám, 2016.

A szerkesztőbizottság elnöke: Dr. Boda József, NKE

Főszerkesztő: Dr. Dobák Imre, NKE

Szerkesztés: Dr. Deák József, NKE

Internetes megjelenés: Dr. Pétery Kristóf, NKE

Internetes elérhetőség: <http://nbszemle.uni-nke.hu>

Szerkesztőség: Nemzeti Közszerológati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet
1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

Levelezési cím: Nemzeti Közszerológati Egyetem, Nemzetbiztonsági Intézet
1581 Budapest, Pf.: 15.

E-mail: nbszemle@uni-nke.hu

Szerkesztőbizottság

Elnöke: Dr. habil. Boda József
Tagok: Dr. Béres János
Dr. Botz László
Dr. Dobák Imre
Hazai Lászlóné dr
Dr. Kobilka István
Dr. Kovács Zoltán András
Prof. Dr. Padányi József
Dr. Regényi Kund Miklós
Dr. habil. Resperger István
Prof. Dr. Szakály Sándor
Dr. Takács Tibor
Dr. Vida Csaba

Kiadó:

Nemzeti Közszolgálati Egyetem
1101 Budapest, Hungária krt. 9-11.

E számunk szerzői:

Fehér Zoltán, NKE HDI, PhD hallgató
Dr. habil Boda József, NKE egyetemi docens
Dr. Dobák Imre, NKE egyetemi docens
Tóth Zoltán Balázs, Emberi Erőforrások Minisztériuma
Dr. jur. Deák József, NKE, tanársegéd, PhD hallgató
Balog Károly, NKE KMDI, PhD hallgató
Dr. jur. Pál Éva, NKE RTK, hallgató

A számban megjelent írásokat lektorálták:

Prof. Dr. M. Szabó Miklós, MTA rendes tagja, professor emeritus
Dr. Kaiser Ferenc, NKE egyetemi docens
Dr. habil Boda József, NKE egyetemi docens
Dr. Fürjes János, NKE egyetemi tanársegéd
Dr. Dobák Imre, NKE egyetemi docens
Dr. Kovács Zoltán, PhD
Prof. Dr. Sallai János, NKE egyetemi tanár

Tartalomjegyzék

Fehér Zoltán: Az ukrán válság kezelésében részt vevő magyar rendőrök missziós felkészítése.....	5
Dr. Boda József - Dr. Dobák Imre: Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel	17
Tóth Zoltán Balázs: Az Iszlám Állam online térhódítása	26
Dr. Deák József: A rendészettudomány kialakulása és gondozásának nemzetbiztonsági, határőrizeti példái a Belügyi Szemlében a rendszerváltásig	43
Balog Károly: Digitális PMR-ek és IP alapú kapcsolódási lehetőségeik.....	76
Dr. Pál Éva: Concha Győző és a titkos rendészet	100

Az ukrán válság kezelésében részt vevő magyar rendőrök missziós felkészítése

Fehér Zoltán¹

Absztrakt:

A biztonsági kihívások, kockázatok, fenyegetések folyamatosan jelen vannak környezetünkben. Az ukrán válság és az azt követő események megfelelő módon példázják, hogy akár fegyveres konfliktusokra is sor kerülhet régióinkban, amelyek közvetlen kihatással lehetnek hétköznapjainkra. A konfliktusok lezárását követő folyamatokban hazánk nemzetközi szerepvállalása folyamatos, béketámogató, válságkezelő missziókban részvételünk az elmúlt 25 évben állandó. Az ezekre a feladatokra történő felkészítés naprakészsége szükséges és elengedhetetlen eleme a rendészeti továbbképzésnek is.

Kulcsszavak: rendészeti továbbképzés, felkészítés, képzés.

Abstract:

The safety challenges, risks and threats are constantly present in our surroundings. The Ukrainian crisis and its aftermath aptly exemplify that armed conflicts might be happening in our region, which may affect our everyday lives. In the processes following the closure of the conflicts, the international participation of our nation is continuous, and we have persistently been in peace-supporting, crisis management missions for 25 years. The up-to-date preparation for these tasks is necessary and indispensable for the law enforcement training too.

Keywords: law enforcement training, preparation, training

¹ NKE doktorandusza, e-mail: zoltan.fehér67@gmail.com, ORCID:0000-0002-9253-0126

Bevezető

A Kormány 1035/2012. (II. 21.) számú határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról (továbbiakban: NBS) 4. pontjának megállapítása szerint: „*egy Magyarország, illetve szövetségesei ellen irányuló, hagyományos fegyverekkel végrehajtott támadás veszélye jelenleg elenyésző mértékű*”.² Az NBS a 26. pontjában rámutat azonban arra is, hogy: „*Ugyanakkor, szélesebb környezetünkben a hagyományos konfliktusok lehetősége továbbra is fennáll, sőt egyes régiókban nőhet is, amelynek hatása közvetve Magyarországot is érintheti. [...] A szomszédos régiók biztonsága törekeny, és – mint azt a közelmúlt nemzetközi eseményei is példázzák – Európában és szomszédságában a 21. század elején is előfordulhat, hogy a katonai erő kap elsődleges szerepet egy regionális konfliktusban.*”³

E megállapítások helytállósága a mai napig vitathatatlan, a közelmúltban lezajló fegyveres konfliktusba torkolló ukrainai események is ezt támasztják alá. Az említett események azonban rámutattak arra is, hogy hazánknak, az ország biztonságáért felelős, legitim erőszak alkalmazására felhatalmazott szerveinek felkészültnek és készeknek kell lennie a veszélyhelyzet eredményeinek kezelését szolgáló megfelelő intézkedések megtételére.

E képességeknek azonban rendelkezésre kell állnia a konfliktus lezárásához kapcsolódó időszakban is, a hazai feladatok végrehajtása és a nemzetközi szerepvállalás keretében végrehajtott békefenntartó, válságkezelő missziókban történő részvétel során is. Kutatási témámhoz kapcsolódóan, az említettekkel összefüggésben a magyar rendészeti szervek munkatársainak térségben jelen lévő missziós tevékenységre való felkészítésének tartalmi, szervezeti kereteit kívánom bemutatni.

Az ukrán – orosz konfliktus egyik legmeghatározóbb eseménye, amikor 2013. november 21-én az akkori ukrán elnök, Viktor Janukovics nem írta alá Ukrajna és az Európai Unió között a társulási egyezményt. Ezt követően olyan tiltakozások és tüntetések kezdődtek Ukrajnában, elsősorban a fővárosban, amelyek az ukrán ellenzékkel az Euromajdan⁴ mozgalomban kovácsolódtak össze. A politikai tüntetések belviszályba, emberéleteket követelő összecsapásokba torkolltak, amelyek kiterjedtek a keleti, főleg oroszajkú lakosság által lakott térségre is.

² A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=146225.213089, Letöltve: 2016. október 17.

³ uo.

⁴ EuroMajdan – A szó két szóra utal: az egyik az Európa szó, a másik a Függetlenség tere Kijevben, ahol a tüntetések nagy része lezajlott 2013-ban és 2014-ben.

A konfliktus során végbement események eredményeként a Krimi-félsziget – a krími parlament és Oroszország álláspontja szerint – Oroszország része lett⁵, illetve Ukrajna keleti részében található körzetek (Donyeck, Luhanszk, Harkov, Odessza) kiáltották ki függetlenségüket.

A helyzet politikai rendezésének egyik kísérlete a 2014. szeptember 5-én, az EBESZ⁶ felügyelete alatt aláírt „Minszki jegyzőkönyv”, amely a szembenálló felek fegyverszünetéről rendelkezett, azaz az orosz és az ukrán fél közötti békét kívánta megteremteni. A helyzet azt követően javult, majd normalizálódott, amikor is az EBESZ égisze alatt megfigyelő státusszal rendelkező rendészeti erők érkeztek a térségbe, akik az EBESZ Ukrainai Speciális Megfigyelő Misszió (OSCE SMMU – OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine)⁷. illetve az EBESZ határmegfigyelői missziója (OSCE Observer Mission at the Russian Checkpoints Gukovo and Donetsk)⁸ keretében fejtik ki tevékenységüket.

1. A rendőri békefenntartás – magyar rendőrök jelenléte, jelenléti lehetőségei a békemissziókban

1.1. A rendvédelmi békefenntartás legfontosabb állomásai

Jelen tanulmányban nem lehet célom a rendőri békefenntartás teljes mélységű feltárása, bemutatása, a mai ukrainai békefenntartás kérdéskörének teljességéhez azonban hozzátartozik a békefenntartás történetére való rövid visszatekintés.

A rendvédelmi békefenntartás története a XIX. század végéig nyúlik vissza, amikor is magyar katonák, tengerészek, valamint katonai vezetés alatt álló rendészeti erők, csendőrök hajtottak végre nemzetközi válságkezelést Kínában, Krétán és a Balkánon egyaránt. Ezt követően az első „modern” rendvédelmi békemisszióra a Balkánon 1903–1909 között került sor.⁹ 1903 közepére általános etnikai és polgárháború alakult ki a megszálló török hadsereg és az albán, bolgár, görög, macedón, montenegrói és a szerb népesség között. Az osztrák–magyar csoport – amely hat főből állt – Koszovóba került. A csendőr-kerülethez, ahol a magyarok

⁵ *Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) 2014. március 27-én kiadott 68/262. számú, nem kötelező érvényű állásfoglalása szerint a krími félsziget Oroszországhoz csatolása érvénytelen.*

⁶ *EBESZ - Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet - Organization for Security and Co-operation in Europe, OSCE*

⁷ *OSCE SMMU – OSCE Special Monitoring Mission to Ukraine – EBESZ Ukrainai Speciális Megfigyelő Misszió*

⁸ *Observer Mission at the Russian Checkpoints Gukovo and Donetsk – az EBESZ határmegfigyelői missziója [12]*

⁹ *BODA József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században, PhD értekezés, Budapest 2006, 13. o.*

teljesítettek szolgálatot, 23 szárnyparancsnokság és 82 órs tartozott, amelyben a válságkezelők irányítása alatt 277 török csendőr szolgált.¹⁰ Az első rendvédelmi békefenntartói feladatra Kongóban került sor 1960–1964 között. Ebben az akcióban ghánai és nigériai rendőrök vettek részt.¹¹

A második világháborút követően, a rendszerváltást megelőzően az „1973–1975 között a Vietnamban működő Nemzetközi Ellenőrző és Felügyelő Bizottság elsősorban katonai feladatokat látott el, de a misszióban szolgált 600 főből mintegy 120 fő a rendvédelmi szervezetek állományából került ki.”¹²

A rendszerváltást követően történelmi jelentőségű volt magyar szempontból az ENSZ UNTAC¹³ misszió, amely az első rendszerváltás utáni és azóta is a legnagyobb létszámú, 100 főt számláló magyar kontingens volt, képviselve hazánkat Kambodzsában. Ennek során a magyar kontingens tagjai az ország tíz tartományában 33 különböző helyen teljesítettek fegyvertelen, megfigyelői szolgálatot.¹⁴

A 2004. évi európai uniós tagságot megelőzően főleg az ENSZ¹⁵, NATO¹⁶ és EBESZ békefenntartó, válságkezelő műveletekben való részvétel volt jellemző, majd az Európai Unióba (továbbiakban: EU) történő belépést követően ez bővült az EU válságkezelői tevékenységekben történő részvételekkel is.

2. Ukrajnában lévő missziók magyar vonatkozásai

A Magyar Rendőrség hivatásos állományú tagjai jelenleg 13 misszióban, összesen 37-en teljesítenek szolgálatot az ENSZ, az Európai Unió, az EBESZ és az Európai Biztonsági és Együttműködés Szervezet különböző misszióiban.¹⁷

¹⁰ Uo.

¹¹ BODA József: *A magyar rendvédelmi békefenntartás humán története In: Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774 XVIII. évf. (2010) 21. sz. 15. o.*

¹² Uo.

¹³ *United Nations Transitional Authority in Cambodia – az Egyesült Nemzetek Szervezete átmeneti közigazgatása Kambodzsában, 1992. február és 1993. szeptember között.*

¹⁴ BODA József: *Polgári válságkezelés, Magyarország részvétele a polgári válságreakáló műveletekben a XXI. században In: Seregszemle – Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság Folyóirata, XII. évfolyam, 4. szám, 2014, 150. o.*

¹⁵ ENSZ - Egyesült Nemzetek Szervezete - United Nations

¹⁶ NATO - Észak-atlanti Szerződés Szervezete - North Atlantic Treaty Organisation

¹⁷ Forrás: ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ (ROKK). 2016. május 21-ei állapot.

Ukrajnában jelenleg két misszióban vesznek részt rendőreink, az egyik az EBESZ Ukrajnai Speciális Megfigyelő Misszió (OSCE SMMU), ahol 7 vezényelt rendőr dolgozik, a másik pedig az EU Moldova-Ukrajna határtámogató missziója (European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine - EUBAM), ahol 2 vezényelt rendőrünk van.

Az EUBAM Moldova–Ukrajna ugyan nem klasszikus értelemben vett misszió, hanem egy ún. „hosszú távú EU-s projekt”, így az Európai Uniónál sem tartozik a missziókat felügyelő szervek alá, viszont az ORFK hatáskörrel és illetékességgel rendelkező szerve, az ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ (továbbiakban: ORFK ROKK) misszióként kezeli.

Az OSCE SMMU-ban részt vevő magyar rendőrök alapvetően megfigyelőként vannak jelen, de vannak járőri, járőrvezetői, váltásparancsnoki, drónkezelői feladataik is. A kollégák mindegyike valamelyik területi irodában dolgozik, 6 fő a keleti országrészben, egy pedig délnyugaton.

Az EUBAM-nál a kollégák a helyi határőr egységeknél mentori, illetve tanácsadói feladatokat látnak el, szintén a területi irodákban.

Mindkét misszióba 1 éves időtartamra kerülnek vezénylésre a rendőrök, esetleges hosszabbítási lehetőséggel, amely maximum négy évig terjedhet állományilletékes vezetői engedély esetén.

A térségben dolgozik még a korábbi fejezetben említett EBESZ határmegfigyelő missziója Gukovo és Donyetszk határátkelőhelyen. Ez a misszió az ukrán–orosz határon működik, magyar vezényelttel nem vesz benne részt a magyar állam. A misszió alakulásakor azonban pár hónap időre egy OSCE SMMU-ba vezényelt kollégánkat, több más missziótaggal együtt, az EBESZ „kölcsonadta” a határmegfigyelő misszióhoz addig, míg az saját személyzettel nem rendelkezett.

3. A rendőri állomány polgári válságkezelő tevékenységének jogi alapjai

A Rendőrségi törvény 1. § (2) szerint a rendőrség „részt vesz az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Unió, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az Észak-atlanti Szerződés Szervezete keretében szervezett, vagy nemzetközi szerződés alapján a béketámogató és polgári válságkezelési feladatokban.”¹⁸ Ezen törvényi rendelkezés az alapja a rendőri erők nemzetközi missziós szerepvállalásának. A törvényi szabályozás mellett a békemissziókban történő részvételi kritériumokat a 21/2013. (VII. 12.) BM utasítás 3. § (4) bekezdés tartalmazza az alábbiak szerint:

„Külföldi béketámogató és polgári válságkezelési misszióban részt vehet:

- a) aki a nemzetközi szervezet által előírt feltételeknek megfelel;
- b) aki megfelel az előírt képzési követelményeknek;

¹⁸ 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről;

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=21269.323112, Letöltve: 2016. október 17.

- c) aki nem áll büntető-, vagy fegyelmi eljárás hatálya alatt;*
- d) akit korábbi kiküldetése során fegyelmi okokból nem rendeltek haza béketámogató és polgári válságkezelési misszióból, továbbá akivel szemben lefolytatott fegyelmi- vagy büntetőeljárás nem zárult jogerős marasztalással;*
- e) aki rendelkezik állományilletékes parancsnoki engedéllyel.¹⁹*

A nemzetközi békefenntartói, válságkezelői feladatok ellátására történő jelentkezés folyamatai és körülményei az alábbiak:

- EU és EBESZ tagállamként külön felkérés nem érkezik ezektől a szervezetektől a misszióban való részvételre, ez „alap lehetőség”.
- Az EUBAM²⁰ esetén évente egyszer van pályázati felhívás, amit a tagállamoknak megküldenek. Erre egyénileg lehet jelentkezni és a kiválasztás is egyéni elbírálás – a jelentkező szakmai gyakorlata, tapasztalata, nyelvtudása – alapján történik.
- Az EBESZ missziókba az EBESZ saját honlapjára feltett pályázati felhívásokra online módon egyénileg lehet jelentkezni, és a nemzeti hatóság csak a kiválasztás után kerül képbe, a vezénylési feladatok kapcsán. (Kivételet volt az OSCE SMMU megindítása, mivel akkor hirtelen kellett nagy létszámú megfigyelőt toborozni, kiküldeni, és ehhez a tagállamok segítségét kérték – de ez csak az első alkalommal történt így.) A kiválasztás itt is a pályázati anyag és később a telefonos interjú eredményeként történik a misszió humán részlege és az EBESZ központ által.²¹

Az érintettek belügyminiszteri határozattal kerülnek vezénylésre, külszolgálatra. Az Ukrajnában működő missziókban való részvételtől kormányhatározat nem született (tervezet még volt, de nem ment végig a jogszabály-alkotási folyamaton).

A 21/2013. (VII. 12.) BM utasítás 4. § (3) Az Országos Rendőr-főkapitányság (a továbbiakban: ORFK) felelős szervezeti egysége szervezi és összehangolja a kiválasztott pályázók missziós területre történő kitelepítésével kapcsolatos feladatokat, így különösen

- „a) az orvosi, pszichológiai, alkalmassági vizsgálatot;*
- b) a nyelvtudásra vonatkozó szintfelmérést;*
- c) a ruházat, felszerelés, fegyverzet, okmányok kiadását, kiállítását;*
- d) az érintettek felkészítését;*

¹⁹ 21/2013. (VII. 12.) BM utasítás a béketámogató és polgári válságkezelési missziókban részt vevő hivatásos állományal kapcsolatos feladatokról

²⁰ EUBAM – European Union Border Assistance Mission to Moldova and Ukraine - EU Moldova-Ukrajna határtámogató missziója

²¹ Forrás: ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ (ROKK). 2016. május 21.

e) a kiutazás megszervezését, valamint
f) az epidemiológiai feladatok elvégzését.”²²

Az említett BM utasítás 1 § (2) bekezdés szerint az utasítás alkalmazásában béketámogató és polgári válságkezelési misszió alatt az alábbiértjük:

„az Egyesült Nemzetek Szervezete, az Európai Unió, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az Észak-atlanti Szerződés Szervezete vagy más nemzetközi szervezet (a továbbiakban együtt: nemzetközi szervezetek) döntése alapján, vagy két- vagy többoldalú nemzetközi megállapodás (a továbbiakban: megállapodás) keretében létrehozott béketámogató vagy polgári válságkezelési misszió, valamint más kül- és biztonságpolitikai célú művelet vagy feladatvállalás”.²³

4. Képzés – felkészítés a rendvédelmi szervek munkatársai részére

A magyar rendvédelmi békefenntartás egyik jelentős eredménye, hogy az 1989 óta zajló válságkezelési missziókban nem volt személyi vesztesége hazánknak. Ezt köszönhetjük a tapasztalatok eredményes felhasználásnak, a magas szintű felkészítésnek, az egészségügyi és logisztikai biztosításnak és a parancsnoki gondoskodásnak²⁴

A békefenntartói feladatokra induló szakemberek felkészítését intézményesített formában a BM Nemzetközi Oktatási Központja (továbbiakban BM NOK) végezte. Az intézményben kidolgozták a felkészítés rendszerét.²⁵ 1999-2010. között a rendvédelmi szervek munkatársainak missziós felkészítését a BM NOK, illetve az IRM NOPVK²⁶ munkatársai látták el, a feladat Országos Rendőr-főkapitánysághoz történő átcsoportosításával egyidejűleg végrehajtott intézményi átszervezéséig. 2010 óta e feladatot az ORFK Humánigazgatási Szolgálat Oktatási Főigazgatósága, majd megalakulása, 2015. július 1-je óta, az ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ főosztály jogállású szervezete látja el.

²² 21/2013. (VII. 12.) BM utasítás a béketámogató és polgári válságkezelési missziókban részt vevő hivatásos állománnyal kapcsolatos feladatokról; Forrás:

http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=161897.294823, Letöltve: 2016. október 17.

²³ Uo.

²⁴ BODA József: Polgári válságkezelés, Magyarország részvétele a polgári válságreakáló műveletekben a XXI. században, In: Seregszemle – Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság Folyóirata, XII. évfolyam, 4. szám, 2014, 166. o.

²⁵ BODA József: A magyar rendvédelmi békefenntartás humán története In: Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774 XVIII. évf. (2010) 21. szám, 19. o.

²⁶ IRM NOPVK – Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium, Nemzetközi Oktatási és Polgári Válságkezelési Központ

Az ORFK ROKK szervezeti egysége, az Alparancsnoki Továbbképző Központ (Csopak), polgári válságkezelő tanfolyam keretében - amelynek időtartama 2 hét - végzi a rendvédelmi szervek munkatársainak alaptanfolyami képzését. Erre évente egy alkalommal szerveznek 20-24 fős keretlétszámmal (a BM alárendeltségű hivatásos állomány részére) tanfolyamot, a célfelkészítő tanfolyam pedig a nyertes kiválasztások függvénye.

A válságkezelői alaptanfolyam során az alábbi oktatott témakörök kerülnek feldolgozásra:

- Tájékoztató az Oktatási Központról, szabályok ismertetése;
- Magyarország szerepe a nemzetközi válságkezelésben;
- Az EU közös biztonság- és védelempolitikája;
- A Magyar Rendőrség szerepvállalása a polgári válságkezelő missziókban;
- Félelmek és elvárások. „Jelly Tree”;
- A Magyar Rendőrség, rendészeti szervek szerepvállalása a polgári válságkezelő missziókban (történelmi háttér);
- „Desert survival”;
- Rádióforgalmazás angol nyelven, szabályok, kódok, rövidítések – előadás, gyakorlat;
- Az EBESZ szervezete, tevékenysége;
- Az ENSZ szerepe a nemzetközi békefenntartásban;
- Murder one – Kommunikációs gyakorlat;
- Intézkedéstaktika, stresszkezelés, önismeret, idegen környezetbe való beilleszkedés;
- Konvoj taktikai alapismeretek (elmélet);
- Személyi biztonság a válságkezelő missziókban;
- Civil-katonai együttműködés a válságkezelésben;
- A polgári válságkezelés kialakulása, EU, NATO szerepe, áttekintés;
- Civilszervezetek szerepének átalakulása a polgári válságkezelésben;
- Konvoj taktikai alapismeretek (gyakorlat);
- Emberi jogok;
- Iszlám kultúra;
- Aknaismeret, robbanócsapda, aknák bemutatása, társmentés, improvizált robbanóeszközök (előadás elméleti ismeretek);
- Lövészet, gépjárművezetés;
- Önéletrajzírás, pályázati anyagok készítése;
- Személyes higiénia, sérülések típusai, sebek ellátása, CPR, harctéri elsősegély, trópusi betegségek, veszélyes állatok;
- Térkép használata, tájékozódás alapismeret, UTM, MGRS rendszerek, GPS használata – előadás, gyakorlat;
- Aknaismeret, robbanócsapdák, térképolvasás, GPS, elsősegély, sebellátás rádióforgalmazás a gyakorlatban;

- Viselkedési szabályok, kulturális, vallási különbségek;
- Félelmek és elvárások áttekintése, megbeszélése, „Jelly Tree” gyakorlat²⁷

Amint az a tematikából is megismerhető a képzés során feldolgozzák mindazon tématerületeket, amelyekre a missziókban résztvevőnek feltétlenül szüksége lehet. Az elméleti és gyakorlati elemeket is tartalmazó tanfolyam keretében bemutatják a hazai és nemzetközi védelempolitika meghatározó keretelemeit, a hazai és nemzetközi szervezetek felépítését, feladatrendszerét, lehetőségeit, illetve a résztvevők megismerhetik az aktuális jogi környezetet. A taktikai, személyi védelmi tudnivalók, illetve a célországgal, vagy régióval kapcsolatos alapvető kulturális tudnivalók mellett a résztvevők pszichikai felkészítése is szerepel a tanfolyam során feldolgozott témák között. Az egyes missziókhoz kapcsolódóan specifikus tananyaggal rendelkező célfelkészítéseket, ún. célfelkészítő tanfolyamokat is végrehajtanak az arra felelős szervezeti egységek. Ennek időtartama általában 5 munkanap (1 hét). Példaként az EULEX – Koszovó²⁸ misszióra felkészítő tanfolyam tartalma (2015. január 26–30. között) az alábbi volt:

- Hazai és EU-s döntéshozatal, általános ismeretek a misszióról
- Koszovó: aktuális helyzetkép a KKM szemszögéből
- Az EU Jogállamiság koszovói missziója a Szerb Köztársaság szemszögéből
- A régió történeti áttekintése, a válság kialakulása
- ORFK személyügyi tájékoztató
- Viselkedési szabályok a misszióban
- Nyugat-balkáni szervezett bűnözés
- Nemzetbiztonsági tájékoztató
- EULEX misszió: nemzetközi kapcsolatok és együttműködés felsővezetői szemmel
- Elsősegélynyújtás, személyes higiénia a misszióban
- 4WD training – A rádiókommunikáció szabályai
- Lövészet
- Lélektaktikai tréning
- Személybiztonság a misszióban
- Az EU Jogállamiság koszovói missziója
- EULEX HUNCON – Általános ismeretek, „Action program implementation” az EULEX misszióban
- A kiválasztási eljárás folyamata.²⁹

²⁷ ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ (ROKK): Órarend – EU Polgári Válságkezelői Alaptanfolyam. 2016. április 04–15.

²⁸ EULEX – Európai Unió Jogállamiság Missziója Koszovóban

²⁹ ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ (ROKK): Órarend – Célfelkészítő tanfolyam – EULEX Kosovo misszió - 2015. január 26–30. 2016. május 23.

A célfelkészítés keretében többek között a misszióért felelős nemzetközi szervezet tevékenységének, feladatainak bemutatása, a konkrét célterület sajátosságainak, történelmi háttérének bemutatása, a válság kialakulásához vezető folyamatok megismertetése, valamint annak kezelésére eddig megtett magyar és nemzetközi törekvések megismertetése, a konkrét beosztáshoz köthető feladatokra való felkészítés az elsődleges cél.

Meg kell azonban említeni, hogy pl. az EBESZ misszióknál a kiválasztás jelzése és a telepítés ideje közti rövid időszakban nincs lehetőség a hazai felkészítő tanfolyam elvégzésére, de az EBESZ szervez saját célfelkészítő tanfolyamot (korábban Bécsben, az utóbbi időben Kijevben) amelyen minden „telepített” kollégának át kell esnie a misszió elején, és csak ezután kerülnek végleges beosztási helyükre.

Az EUBAM esetében „két körös” képzésről beszélhetünk. Az EU missziókba való jelentkezés alapfeltétele a polgári válságkezelői alaptanfolyam elvégzése (2 hét időtartam), kiválasztás esetén célfelkészítő tanfolyam következik (1 hét időtartam).

5. Összegzés – következtetések

A térséggel összefüggő biztonsági kihívások, veszélyek továbbra is feladatokat szabnak a rendvédelmi szervek munkatársai számára. A különböző nemzetközi béketámogató, válságkezelő nemzetközi missziókban való magyar részvétel külpolitikai érdek, egyben a nemzetközi szervezetekben való tagság velejárója is.

A regionális konfliktusok kialakulásának lehetősége továbbra is jelen van térségünkben. Az ukrán válság ugyan napjainkra, a nemzetközi szervezetek, koalíciók, országok által alkalmazott hathatós politikai, gazdasági szankciói révén normalizálódni látszik, azonban az korántsem véglegesen megoldott.

Továbbra is szükség van a megfelelő felkészültséggel, tudással, esetleg gyakorlattal rendelkező, speciális ismeret birtokában lévő rendvédelmi munkatársak ki- és továbbképzésére, akik képesek hatékony béketámogató, válságkezelő tevékenység végzésére.

A felkészített rendőröknek képesnek kell lenniük a váratlan körülmények okozta szituációk megoldására ugyanúgy, mint a speciális etnikai, kulturális környezethez és gondolkodásmódhoz való alkalmazkodásra. A kultúraidegen környezetben megfelelő válaszreakciókra képes munkatársaknak a közvetlen környezetükben felmerülő veszélyforrásokat kezelni, a veszélyeket elhárítani a felmerülő konfliktusok rendezniük kell.

A rendvédelmi szervek tagjai részére szervezett hazai továbbképzési programoknak ugyanúgy, mint a nemzetközi szervezetek által kínált tréningprogramoknak, rugalmasan kell reagálniuk a biztonsági kihívások és kockázatok fejlődésére, változásaira.

A rendészeti továbbképzés részét képező, az ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ (ROKK) által szervezett „polgári” válságkezelői alaptanfolyam,

valamint célfelkészítő tanfolyam tematikája követi az ENSZ, az EBESZ és az EU standardokat, képzések tematikáját az elvárásoknak megfelelően saját gyakorlati tapasztalatok felhasználásával dolgozták ki. Oktatóként olyan magyar és külföldi előadókat alkalmaznak, akik már több alkalommal teljesítettek külszolgálatot, jól beszélnek angolul, a képzési, továbbképzési területen tevékenykedők körében elismert és a tanfolyami résztvevők számára hiteles szakemberek. Az oktatás angol nyelven zajlik.

Megítélésem szerint a jelenlegi alap és célfelkészítések témakörei kiválóan alkalmasak a célterületre irányított hivatásos állományú rendőri állomány megfelelő szintű felkészítéséhez. Mindemellett azonban a feldolgozott témák esetében célszerű lenne a békefenntartás, válságkezelés, a jogi környezet megismertetése mellett még inkább figyelmet szentelni a konkrét célterülettel kapcsolatos, az emberek, ez által a szolgálatot teljesítők hétköznapijait, szolgálati feladataik ellátását nagyban befolyásoló körülményekre. Ilyenek többek között az általános bűnügyi, közrendvédelmi körülmények, a rendvédelmi szervek felszereltsége, szervezettsége, megbízhatósága, a célország technikai felszereltsége, logisztikai lehetőségei a helyi államigazgatási szervekkel, lakossággal történő együttműködés konkrét lehetőségei megismerésének témakörei.

Tekintve, hogy a misszióban részt vevők feladataikat legtöbbször fegyvertelenül, személyes kapcsolattartás keretében végzik, ezért a jövőben a felkészítés során még inkább fókuszálni érdemes a helyi lakossággal, szervezetekkel, hatóságokkal, azok tagjaival történő kommunikációra való felkészítésre, a feladatvégrehajtási környezet jellegzetességeit figyelme vevő, a kulturális szokásokhoz illeszkedő, a környezet által akceptálható, és nem utolsó sorban mindkét fél által azonos módon dekódolható kommunikáció elérését biztosító kommunikációs technikák elsajátításának elősegítésére.

Felhasznált irodalom és jogszabályok:

- BODA József: A magyar rendvédelmi békefenntartás humán története In: Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis) HU ISSN 1216-6774 XVIII. évf. (2010) 21. szám, http://epa.oszk.hu/02100/02176/00007/pdf/RTF_21_013-023.pdf,
- BODA József: Polgári válságkezelés, Magyarország részvétele a polgári válságreaktáló műveletekben a XXI. században, Seregszemle – Az MH Összhaderőnemi Parancsnokság Folyóirata, XII. évfolyam, 4. szám, 2014, http://www.honvedelem.hu/container/files/attachments/49893/seregszemle_4.pdf
- BODA József: A rendvédelmi békefenntartás kialakulása, fejlődése, helye és szerepe a XXI. században. PhD értekezés, Budapest 2006. http://uni-nke.hu/downloads/konyvtar/digitgy/phd/2007/boda_jozsef.pdf, ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ (ROKK), Órarend – Célfelkészítő tanfolyam – EULEX Kosovo misszió - 2015. január 26-30. 2016. május 23.

- ORFK Rendészeti Oktatási és Kiképző Központ (ROKK), Órarend – EU Polgári Válságkezelői Alaptanfolyam. 2016. április 04 – 15. 2016. május 23.
- <http://www.osce.org/ru/home/123258?download=true>
- 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről; Forrás: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=21269.323112,
- 2015. évi XLII. törvény a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról; http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=175262.292478, 21/2013. (VII. 12.) BM utasítás a béketámogató és polgári válságkezelési missziókban részt vevő hivatásos állománnyal kapcsolatos feladatokról; http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=161897.294823, A Kormány 1035/2012. (II. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=146225.21308

Titkosszolgálatok fejlődése – technikai szemmel¹

Dr. Boda József² – Dr. Dobák Imre³

Absztrakt: A tanulmány a biztonságpolitikai környezet változása és a technológiai fejlődés mentén fogalmaz meg gondolatokat a titkosszolgálatokra vonatkozóan. Röviden kitér többek között az információgyűjtés technicizálódása, a korszerű technológiák jelentősége, valamint az egyes információgyűjtési területek felértékelődésének kérdéseire.

Kulcsszavak: titkosszolgálat, nemzetbiztonsági szolgálat, hírszerzés, technológiai fejlődés

Abstract: The study formulates some ideas about the evolution of national security services in connection with the technological developments and also about the changes security environment. Briefly, it deals with the topics of technical aspects of information gathering, the importance of modern technologies and also with the appreciation of the various areas of information gathering.

Keywords: secret services, national security services, intelligence, technological development

¹ A tanulmány „A technikai-műszaki nemzetbiztonsági szolgálatok és feladatok jelentősége a 21. században” címmel A nemzetbiztonság technikai kihívásai a 21. században c. jegyzetben jelent meg. Budapest, NKE Szolgáltató Nonprofit Kft- 2015. 16-22.

² ORCID azonosító: 0000-0002-4010-896X

³ ORCID azonosító: 0000-0002-9632-2914

Bevezető

Napjainkban a biztonságpolitikai, a hírközlési, az informatikai és a technikai-műszaki környezet robbanásszerű fejlődése, eljárásaiban és szervezetében modernizált, gyors alkalmazkodásra képes felderítést és elhárítást követel meg. Éppen ezért korunk nemzetbiztonsági szolgálatainak – ideértve a hazai nemzetbiztonsági szolgálatokat is – *nyitottnak kell lenniük a világ technikai változásaira*, és folyamatosan követni kell azokat, annak érdekében, hogy a hírszerzés, elhárítás hosszú távon az adott ország és szövetségesei biztonságának hatékony garanciája lehessen. Hazánknak és szövetségeseinek a megfelelő védelemhez magas szintű biztonsági kultúrával, biztonsági tudatossággal és etikával rendelkező humán erőforrásokkal, technikai eszközrendszerekkel, valamint megfelelő jogszabályi háttérrel kell rendelkeznie.

Az „elektronikus” úton továbbított információk megjelenési formái, határokat átívelő jellege alapvetően meghatározzák mindennapi életünket, amelyek értelemszerűen kihatnak a nemzetbiztonsági gondolkodásra is. A szélesebb körben, szabadon elérhető, nyílt forrású információk mellett – mint egyes, technológiailag fejlettebb nagyhatalmak esetében ennek példáját láthatjuk – a globális méretű hírközlési rendszerekhez köthető információgyűjtés irányába tettek lépéseket, más országok a szűkebb földrajzi környezetre összpontosító nemzetbiztonsági érdekek mentén látják el feladataikat. A technikai vonatkozású területek egyre erőteljesebb jelenléte azonban nemcsak a nagyobb, globális titkosszolgálati képességekkel rendelkező nemzeteket jellemzi, hanem általánosságban megfigyelhető a 21. század nemzetbiztonsági célú feladatrendszerei és szervezetei mentén.

A „technikai vonatkozású” titkosszolgálati elemek körét az egyik ilyen, a titkosszolgálati sajátosságokat is megjelenítő alábbi felosztás⁴ segíthet értelmezni, amely alapján a titkosszolgálati technikai eszközrendszerek négy nagyobb csoportba sorolhatóak:

- Adatgyűjtéseket biztosító érzékelők (pl. optikai, elektronikai, vegyi, akusztikus, nukleáris, szeizmikus és térinformatikai);
- Különböző szenzoroknak helyet biztosító platformok (pl. ember vezette, valamint robotrepülőgépek, hajók, tengeralattjárók, és műholdak);
- Számítógépek, hálózatok és szoftverek (amelyek gyűjtik, összehasonlítják, és feldolgozzák az adatokat, valamint információkat biztosítanak);

⁴ Bruce BERKOWITZ: *Perspective: The R&D Future of Intelligence, Issues in science and technology, Volume XXIV Issue 3, Spring 2008* <http://issues.org/24-3/berkowitz-3/> (letöltve: 2015. 06.10.)

- Különböző, hagyományosnak tekinthető titkosszolgálati technikai eszközök (pl. rejtett kommunikációs eszközök, miniaturizált kamerák, rejtett konténerek, zártechnikai eszközök, stb.).

Fenti elemek az egyes országok katonai és (nemzet)biztonsági szervezeteiben eltérő szinten vannak jelen, azoknak alapvetően a technológiai képességeik, a gazdasági lehetőségeik és a politikai szándékaik szabhatnak határt. Általánosan megfogalmazható azonban, hogy napjainkra már a titkosszolgálati szervezetrendszerek szerves elemévé váltak:

- a különböző technikai jellegű forrásokra épülő nyílt és titkos információszerző területek;
- a technikai megoldásokkal támogatott információ-feldolgozó (elemző, értékelő) szakterületek;
- a technikai fejlesztési területek;
- (műszaki - technikai) szakértői funkciók;
- valamint a technikai- és információbiztonságért felelős szervezeti elemek.

Ezek, egyes esetekben egy-egy nagyobb szervezeten belül, más esetekben sajátos nemzeti tagoltság mentén, szervezetek között megosztva jelennek meg. További jellemzőként figyelhető meg a nemzetbiztonsági mellett a katonai, rendészeti, bűnügyi célú technikai vonatkozású információs igény, amely kiszolgálására nemzetközi szinten szintén többfajta strukturális megoldás látható. Mindezek mögött legerősebben két formáló tényező különböztethető meg, így az *infokommunikációs környezet fejlődése*, valamint a *biztonsági környezet változása*, egyes veszélyek szintjének jelentős megemelkedése.

Hatásaikra a nemzetbiztonsági szolgálatok esetében az alábbi néhány sajátossággal kívánunk rávilágítani.

A biztonsági környezet változása

Amíg korábban jól körülhatárolható ellenfél és alapvetően katonai fenyegetések határozták meg a titkosszolgálati feladatrendszereket, addig a biztonsági környezet változásával napjainkban jelentős módosulás következett be a célokban. A hírszerző szervezetek feladatköre kitágult, a veszélyek gyakran előre nem meghatározhatók, illetve távoli földrajzi térségben kereshetők. *Jelen vannak a társadalom tagjai között elvegyülő, szándékaikat rejtő, a nemzet biztonságát veszélyeztető személyek és csoportok is*, akik a békés célokra szánt technikai eszközöket szintén felhasználják. A veszélyek felderítése és elhárítása, a szükséges információk (technikai) eszközrendszerekkel történő beszerzése azonban összetett, a technikai és humán titkosszolgálati munka fokozott együttműködését követeli meg a nemzetbiztonsági szervezetektől.

A biztonságpolitikai viszonyokat tekintve jól látható, hogy a különböző veszélyek, kihívások és fenyegetések mentén számos infokommunikációs megoldás van jelen, formálva ezen biztonságpolitikai veszélyek súlyát, vagy akár (el)terjedését is. Mindezek közül a térségünket is súlyozottan érintő tömeges, illetve illegális migráció, a kapcsolódó embercsempészet, a terrorizmus felerősödése, a szervezett bűnözés, a kábítószer-kereskedelem vagy akár a gazdasági-pénzügyi válságok különböző megjelenési formái említethetők. Gondoljunk csak napjaink déli irányú tömeges méretű migrációs nyomására, amely mögött például megtalálhatjuk az embercsempész hálózatok által az interneten folytatott tudatos befolyásoló tevékenységet. Idesorolhatók az internetes közösségi oldalaknak a terrorizmus terjedésére, a terroristák toborzására, valamint a nyilvánosság befolyásolására gyakorolt hatása is. Hasonlóképpen jelen vannak a technikai eszközrendszerek a terrorizmushoz kapcsolódó hackertámadások, vagy akár az illegális pénzügyi – gazdasági tevékenységeik mentén. Mindezek rendkívül jól jelzik az infokommunikációs hálózatok és megoldások nemzeti határokat túllépő „hatásait”, közvetetten befolyásolva az egymástól távoli térségek biztonsági helyzetét is.

Együttműködési felületek jelentőségének felértékelődése

Korunkban már mind a technikai, mind egyéb szakmai feladatok terén már nehezen elképzelhető, hogy a nemzetbiztonsági szolgálatok széles körű együttműködési felületek és kapcsolatok nélkül hatékonyan hajtsák végre feladataikat. Itt kell megemlíteni egyrészt a titkos információgyűjtés ellátásához, az infokommunikációs környezet fejlődéséhez kapcsolódó hírközlési és infokommunikációs szolgáltatókkal való együttműködéseket, de itt jelennek meg a műszaki-tudományos, ipari együttműködési felületek is, amelyek többek között a fejlesztések és az eszközrendszerek kialakítása terén kaphatnak különös jelentőséget. Másrészt pedig nagy szükség van a biztonsági környezet változására (pl. terrorizmus) reagáló nemzeti és gyakran nemzetközi szintre kiszélesedő szakmai együttműködésekre és információcserét biztosító kapcsolatokra.

Korszerű technológiák és a fejlesztés jelentősége

A nemzetbiztonsági szolgálatok feladata, hogy jogszabályi felhatalmazásuk, feladatrendszerük, valamint képességeik és lehetőségeik mentén – a folyamatosan változó technikai környezet figyelembevételével – hatékonyan reagáljanak a különböző veszélyekre, valamint titkos (és nyílt) információgyűjtő tevékenységükkel biztosítsák a szükséges információk megszerzését. Ennek megvalósítása azonban csak a technikai környezet sajátos jellemzőinek és változásainak figyelembevételével, hosszú távú stratégiai elképzelések mentén lehetséges. Amíg az illegális tevékenységek mentén rövid időn belül megjelennek a legkorszerűbb eszközök, illetve a résztvevői kör felhasználja a tevékenységéhez szükséges új és újabb infokommunikációs alkalmazásokat, addig a nemzet biztonságáért dolgozó szerveze-

teknek mindezek törvényes ellenőrzési képességeinek megteremtésére tudatosan, hosszú távú kitekintéssel kell felkészülni. A nemzetközi szintésre kitekintve mindehhez:

- a technikai környezet változásaira, új technológiák megjelenésére reagálni képes hatékony nemzetbiztonsági-technikai szervezetrendszer;
- megfelelő anyagi források, és kapcsolatrendszer;
- hatékony jogszabályi környezet;
- valamint képzett humánerőforrás szükséges.

A titkos információgyűjtés technicizálódása

Általánosságban megfogalmazható, hogy a különböző hírszerzési (titkosszolgálati) célú technológiák alapvetően nem különböznek a külső „civil” környezetben alkalmazott technológiáktól. Azok fejlődésétől nem elválaszthatóak, az eltérések igazán rendeltetésükben és sajátos alkalmazásaikban kereshetőek. Egyes esetekben azok fejlesztése – a várható alkalmazás érdekében – elzártan, a titkosszolgálati érdekek mentén történik, más esetekben a külső környezetben fejlesztett eszközök és megoldások adaptálása figyelhető meg. Jellemzőik a speciális szaktudás, a titkosszolgálati szempontok érvényesítése, és a célok elérését biztosító fejlesztési irányok zárt meghatározása.

Történetileg az elmúlt évszázadra érdemes visszatekinteni, amikor is a világháborúk időszakával párhuzamosan felerősödött a titkosszolgálati technikai képességek jelentősége. Az Egyesült Államok által vezérelt nemzetközi SIGINT együttműködés, a szövetségi keretekben történő technikai vonatkozású információcsere, vagy akár a Varsói Szerződés megalakulását követően formálódó, a szocialista táborot jellemző nemzetközi technikai együttműködési felületek mutatják a hidegháború időszakának határokon átnyúló technikai információgyűjtési feladatát. Létrejötték azon közismert nemzeti szolgálatok⁵, amelyek feladatrendszerében már megtalálhatjuk a technikai titkosszolgálati elemeket is. Ezek fejlődése a hidegháború végét követően azonban nem szakadt meg, tehát a 21. század titkosszolgálati eszközei és képességei nem előzmények nélküliek. Ezt követően a megváltozott biztonsági környezet, valamint a párhuzamosan felgyorsuló technikai fejlődés hatásait figyelhetjük meg a nemzetbiztonsági szervezetek feladatrendszerében is. Az ezredfordulót megelőzően a korábbi szembenállásra jellemző struktúrák átalakultak, és lassan helyet vívtak ki maguknak az új típusú kihívásokra reagáló szervezeti elemek. Ezt az időszakot a technikai eszköz-

⁵ Többek között: 1952 / *National Security Agency – NSA*, 1954 / *Komitet Goszudarsztvennoj Bezopasznosztyi - KGB*, 1946 (1919) - *Government Communications Headquarters – GCHQ*, 1956 / *Bundesnachrichtendienst – BND*, 1982 / *Direction générale de la sécurité extérieure - DGSE*

parkok megújítása, a korábbi stratégiák újragondolása, valamint a nemzeti és nemzetközi együttműködések mentén az új képességek keresése jellemezték.

Napjainkban, a külső környezet (biztonsági, illetve technikai) változásaira az érintett nemzetbiztonsági szolgálatok a jog által szabályozott módon a nyílt és a titkos információgyűjtő képességeikkel, azok folyamatos fejlesztésével reagálhatnak. Az elmúlt évek széles körben ismertté vált nemzetközi adatgyűjtési botrányaitól⁶ eltekintve, jól jellemzik az információgyűjtés technicizálódásának jelentőségét az ezredfordulót követően felszínre kerülő szabályozási kérdések körüli viták. Ennek gyakran említett példája a 2001. szeptember 11-ei terrortámadás és hatásaként megjelenő Patriot Act, vagy akár a Londonban 2012-ben megrendezett nyári olimpiai játékokat megelőzően, a brit Kormányzati Kommunikációs Parancsnokság (GCHQ - Government Communication Headquarters) technikai ellenőrzési lehetőségeinek kiterjesztése is.

A nyílt forrású információgyűjtés felértékelődése

A megváltozott biztonsági környezetben felerősödő, majd 2001-ben kicsúcsosodó terrorizmus elleni küzdelem világított rá a társadalom oldaláról jelentkező alapjogok védelmének és az információgyűjtés határainak kérdésére, valamint az információk határokon átnyúló hatásaira. Mindez már a globális méretű internethasználat korszakában történt, ahol egyre erőteljesebben jelentek meg az infokommunikációs eszközök illegális, illetve bűnös tevékenységekre felhasználhatóságának kérdései. A szolgálatok hamar felismerték, hogy rendkívül értékes részinformációkat nyerhetnek a különböző nyíltan elérhető technikai forrásokból, így az internet, mint forrás jelentősége felértékelődött a nemzetbiztonsági/biztonsági szervezetek számára. Az egyes országok nemzetbiztonsági struktúráiban fokozatosan teret nyertek a technikai alapokon nyugvó, nyílt információk gyűjtését biztosító (OSINT) képességek és szervezeti elemek, amelyek sajátos szakmaiság mentén egyre kifinomultabb megoldásokkal töreksenek a számukra értékes információk gyűjtésére, elemzésére, értékelésére.

A szakirodalomokban gyakran említett tételként jelenik meg, hogy a hírszerző, illetve nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységéhez szükséges adatok, illetve információk túlnyomó része nyíltan, nyílt forrásból elérhető. Egyes becslések ennek arányát 80-90% közöttire is teszik. A pontos arányok értelemszerűen meg-

⁶ Így például a WikiLeaks, vagy az E. Snowden nevéhez köthető 2013-ban kirobbant lehallgatási botrány. A technikai eszközrendszerek adta információgyűjtések alkalmazása számos konfliktust okoztak a szövetségesek között is, ide sorolva az amerikai hatóságok által végzett szövetségeseket érintő lehallgatásokat (a német kancellár, vagy akár a 2006-2012 közötti időszakban a francia államfők beszélhetéseinek lehallgatása.) (forrás: <http://www.parameter.sk/rovat/kulfold/2015/06/24/titkos-adatgyujtes-parizs-nem-turi-el-biztonsagat-megkerdo-jelezo, letoltve: 2015. június 25.>)

határozhatatlanok, elfogadva, hogy a titkosszolgálatok tevékenységéhez szükséges adatok nagyobb arányban vannak jelen nyíltan elérhető módon, a titkos információgyűjtés pedig egy speciális eszközöket és módszereket igénylő tevékenységi kört ölel fel. Utóbbinál jelennek meg a demokratikus társadalmakban azon eszközök és módszerek, amelyek az érintett személyek alapjogainak sérülését okozhatják, így ezek kizárólag szigorú törvényi szabályozás mentén alkalmazhatóak. A két „kategória” között a technológiák fejlődésével, azonban *egyre összetettebb ún. szürke zóna körvonalazódik*, amely szaktudás és technikai képesség birtokában teret adhat akár illegális adathalászok számára is.

Technikai adatgyűjtés – társadalmi érzékenység

A 20. század utolsó harmadában szemtanúi lehettünk a nyilvános jogi kereteket öltő titkosszolgálati szabályozások megjelenésének, a demokratikus társadalmakra jellemző külső kontrollrendszer erősödésének, valamint a titkos információgyűjtés és a társadalom „viszonya” egyfajta rendezésének. Azzal együtt, hogy ma már az állami feladatok rendszerében elismerten helye van az alapjogokba, a magánszférába különböző mértékig beavatkozó, szabályozott információgyűjtésnek, a „társadalom oldaláról” mégis gyakran merül fel a titkos információgyűjtés mértékének és lehetőségeinek kérdése. Érthető módon szükséges, hogy ennek megfelelő jogi és szakmai keretei legyenek, amelyek mentén az érintett szervezetrendszerek a demokratikus normáknak megfelelően működhetnek és végezhetik tevékenységüket. Sajátos jelenségként figyelhető meg a nyílt és titkos információszerezés közötti határokat érintő társadalmi érzékenység időszakos eltolódása is. *A határok elmozdulásának egy-egy jelentősebb, a biztonságot negatívan befolyásoló esemény bekövetkezésekor lehetünk tanúi.* Ekkor kerülnek előtérbe a társadalom (és az állam) oldaláról megjelenő fokozottabb biztonsági igények, és felértékelődik a nyílt és titkos információgyűjtés határán mozgó, főként valamilyen technikai úton megszerzendő információ lehetősége, amelyek akár formáló tényezőként is kihathatnak az érintett szervezetek tevékenységére és struktúrájára is.

Kitekintés

A jövőt illetően valószínű, hogy a titkosszolgálatok technikai vonatkozású szegmenseit a már említett két tényező, így a biztonság oldaláról jelentkező fenyegetések változása, valamint a technikai környezet fejlődése formálja majd a továbbiakban is. A fenyegetések terén a már most is látható hangsúlyeltolódások új hírszerzési célokat, és ezek mentén új és újabb információgyűjtési megoldásokat eredményeznek majd. Itt kap egyértelmű szerepet a technológiai fölény kérdése, amely a korszerű, határokon átnyúló, globális méretű információgyűjtési képesség mentén megjósolhatatlan előnyöket biztosíthat az ezekkel rendelkező országoknak. Mindezek mögött új alkalmazási elvek, módszerek jöttek és jönnek létre,

ideértve mind az információgyűjtés, mind az információk elemzésének és értékelésének kiemelten fontos területeit is. Mint A. Rolington megfogalmazta „*a kommunikációs forradalom mélyen érintette a hírszerzési ciklus tradicionális elemeit...*”⁷. A tömeges méretekben rendelkezésre álló információk megszerzése, feldolgozása, és elemzése pedig újfajta megközelítések megjelenését vetítik előre, amelyek kihathatnak az érintett nemzetbiztonsági szervezetek struktúráira is. A jövőben *a technikai jellegű „elemek” a szűken értelmezett nemzetbiztonsági szervezetrendszeren túlmutatva, a biztonságért felelős egyéb szervezetek (pl. rendvédelmi) munkája mentén is egyre inkább meghatározóbbá válhatnak.*

Ma már számos ország hadseregében, nemzetvédelmi és nemzetbiztonsági szervezeteinél kibervédelemmel foglalkozó katonai és polgári szervezetek működnek, jelezve a kibertér irányából jelentkező kihívásokat, a kiberbűnözés és a kiberterrorizmus térhódítását. Ennek jelentősége pedig állami szinten is kiemelten fontossá vált, hiszen szinte minden korszerű technikai eszközrendszer informatikai alapú, beleértve a honvédelemmel, a kritikus infrastruktúrákkal, a rendvédelemmel, és a nemzetbiztonsági szolgálatokkal kapcsolatos rendszereket és hálózatokat is.

Még nagyobb jelentőséget kapnak majd a K+F tevékenységek, valamint az ezekre épülő kapcsolatok, amelyek megalapozhatják az adott szervezetek további képességeinek fejlődését. Amíg egy zártnak tekinthető titkosszolgálati szféra egyfajta hátrányban lehet szakmai elszigeteltsége, nyíltan felvállalható szakmai kapcsolatrendszerei hiánya miatt, addig a civil szférában értelemszerűen nagyobb számban jelen lévő tudósok és kutatók szabadabb tudományos mozgástérrel rendelkeznek. Az érintett nemzetbiztonsági szolgálatoknál így előtérbe kerülhet a K+F tevékenységet folytató szervezetekkel való szorosabb kapcsolatok kialakítása, a külső környezetben folyó kutatások munkatársaikkal történő megismertetése, a tudományos (különösen technikai területeken) történő képzések és új tudományos eredmények létrehozásának ösztönzése.⁸

⁷ Alfred ROLINGTON: *Hírszerzés a 21. században – a mozaikmódszer*, Antall József Tudásközpont, 2015. ISBN 978-963-87486-3-8. p.13. A szerző a tradicionális hírszerzési ciklus és tervezési modell kiváltásának szükségességére hívja fel a figyelmet és javasolja a hírszerző szolgálatok, rendfenntartó szervek, valamint kereskedelmi szervezetek számára korszerű, az infokommunikációs környezetnek megfelelő modellek megalkotását.

⁸ Bruce BERKOWITZ: *Perspective: The R&D Future of Intelligence, Issues in science and technology*, Volume XXIV Issue 3, Spring 2008 <http://issues.org/24-3/berkowitz-3/> (letölthető: 2015. 06.10.)

Felhasznált irodalom:

- BERKOWITZ, Bruce: Perspective: The R&D Future of Intelligence, Issues in science and technology, Volume XXIV Issue 3, Spring 2008 <http://issues.org/24-3/berkowitz-3/> (letöltve: 2015. 06.10.)
- FLURI, Philipp – JOHNSON, Anders B. – BORN, Hans: A biztonsági és védelmi szektor parlamenti felügyelete (IPU-DCAF kézikönyv), Budapest, 2004, ISBN 963 214 458 9
- HAIG Zsolt: Információ, társadalom, biztonság, NKE Szolgáltató Kft, 2015, ISBN 978-615-5527-08-1
- ROLINGTON, Alfred: Hírszerzés a 21. században – a mozaikmódszer, Antall József Tudásközpont, 2015. ISBN 978-963-87486-3-8

Az Iszlám Állam online térhódítása

Tóth Zoltán Balázs¹

Abstract:

The Islamic State became a global actor from a civil war, affected countries, which online presence is also a great danger beyond its military power. Stopping the islamist propaganda is a common interest for several countries, and the main actors of the events are the United States and the European Union

Keywords: Islamic State, United States of America, European Union

Absztrakt:

Az Iszlám Állam polgárháborús országokból nőtte ki magát globális tényezővé, amely katonai haderején túl az online közegben is jelentős fenyegetést jelent. Az iszlamista propaganda megfékezése az országok közös érdeke. A legaktívabb szereplők e téren az Egyesült Államok, valamint az Európai Unió.

Kulcsszavak: Iszlám Állam, Egyesült Államok, Európai Unió

¹ ORCID: 0000-0002-9999-2841

Bevezetés

Az Arab tavasz, majd a szíriai és líbiai polgárháború kibontakozása után a nemzetközi közösségnek egy újabb biztonsági kihívással kellett szembenéznie az észak-afrikai és közel-keleti régióban. Ez pedig nem más, mint az Iszlám Állam (ISIS/ISIL/IS/Daesh) rohamos térnyerése, amely 2014 júniusára egy önálló kalifátust hasított ki magának Szíria, valamint Irak államterületéből.

Az Iszlám Állam túllépett a térségben, sőt akár a világban fellelhető radikális-terrorista szervezeteken, és önálló államépítési kísérletbe kezdett, egyfajta protoállammá vált. Az államiság kritériumait² vizsgálva – államterület, állandó lakosság, kormányzat, nemzetközi kapcsolattartás képessége – az Iszlám Állam több ponton is eleget tett az a nemzetközi jogban elfogadott alapelveknek –, mégis a joghatósága alatt álló területek szinte teljes mértékben szembemennek azzal (látványosan az emberi és polgári jogok kapcsán ütköznek ki). Az államépítési kísérletnek köszönhetően az Iszlám Állam a meghódított területeire támaszkodva a világ leggazdagabb terrorszervezetévé nőtte ki magát, így jól felfegyverzett hadsereget és szakértőket toborzott magának az elmúlt években. Utóbbinak tudható be, hogy az iszlamisták egyedülálló módon aknázzák ki a virtuális teret propagandájuk terjesztésére és szimpatizánsok megnyerésére. Szemben például az Al-Kaida nevű terrorszervezettel, az Iszlám Állam tagjai immáron nyíltan vállalják kilétüket és minden nagyobb közösségi platformon aktívan építik az ismeretségi hálóikat.³

Az Iszlám Állam, mint franchise hálózat

Az Iszlám Állam több mint lokális államépítési kísérlet, mára egy konkrétan körülírható és adott jellegzetességekkel bíró „márkanévvé” vált, amely elindult a nemzetközivé válás útján. Az Iszlám Állam „törzsterületei” Szíriában és Irakban található (2015-ben becslések szerint 33.670 km²-et tartott fennhatósága alatt), azonban mint *franchise* hálózat a világ további számos részén is megjelent.

Az Iszlám Állam jelentős területeket tart ellenőrzése alatt Líbiában is. A 2011-es polgárháború idején számos radikális-militáns iszlamista csoport nőtte ki magát a tradicionálisan erős függetlenségi törekvésekkel bíró keleti országrészben.

² KARDOS Gábor – LATTMANN Tamás (szerk.): *Nemzetközi jog, Budapest, Eötvös Kiadó, 2010.*

³ SCHORI LIANG, Christina: *Cyber Jihad: Understanding and Countering Islamic State, GCSP Policy Paper 2015/2 3-4. o.*

Az Iszlám Állam líbiai magja a Barka provinciában fekvő Derna városából kezdett el építkezni. A szíriai polgárháború fellángolását követően csatlakoztak innen az Iszlám Állam szíriai és iraki csapataihoz, majd az líbiai ágat a polgárháborúból hazatérő harcosok alapították meg, akik hűségesküt fogadtak és létrehozták a „Súra Tanács az Iszlám Fialaljaiért” nevű szervezetet.⁴ Egy, közel 240 kilométer hosszú partszakaszt sikerült az ellenőrzésük alá vonni, és becslések szerint 6.500 harcossal bírnak (számuk 2015 őszéhez képest megkétszereződött).⁵ Az amerikai hírszerzés szerint az Iszlám Államhoz csatlakozni kívánó újoncoknak egyenesen a líbiai letelepedést ajánlják, mivel itt nincsenek olyan folyamatos tűz alatt, mint a közel-keleti térségben, és „nyugodtabb” körülmények között kezdek meg munkájukat. Ugyanakkor az egymással rivalizáló, Tobruki és Tripoli kormányzat hathatós nemzetközi segítséggel 2015 decemberében tető alá hozott egy új politikai megállapodást, amely következtében megkezdődött az ország politikai újraegyesítése.⁶ 2016-ban immáron egyesített erővel indítottak offenzívát az Iszlám Állam ellen, és a katonai sikereken felbuzdulva Pan Gimun ENSZ főtitkár reálisnak tartja, hogy a terroristák vereséget szenvedjenek Líbiában.

Az Iszlám Állam további országokban is igyekszik megtelepedni, mint például Afganisztánban az egykor tálibok bástyájának tartott Nangarhar tartományban. Pakisztánban kiváltképpen az urbanizált területeken működő radikális szervezetek fejezik ki lojalitásukat, valamint az indiai és bangladesi hatóságok is bizonyítékokat találtak arra, hogy helyi militáns szervezetek aktívan kommunikálnak és terveznek közel-keleti társaikkal. Jemenben a 2015. márciusban kirobbanó polgárháború óta sikerült megerősödni az Iszlám Államnak, és bizonyítékok utalnak arra, hogy a jemeni ág vezetői a szíriai és iraki társaikkal szoros kapcsolatban állnak.⁷ Bár az országban kihívást jelent az Iszlám Állam számára a hagyományosan erősnek számító Al-Kaida, azonban véres terrorakcióival és az egyre több

⁴ SZALAI Máté: *Az Iszlám Állam Líbiában? Külgazdasági és Külügyi Intézet, E-2015/3*, <http://kki.gov.hu/download/d/ef/d0000/No%203%20Szalai%20M%C3%A1t%C3%A9%20%20%C3%ADbiai.pdf>, Letöltve: 2016. 10. 10., 7. o.

⁵ CHADLER, Adam: *Where ISIS is Doubling*, *The Atlantic*, 2016. 02. 24., Forrás: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2016/02/isis-libya/470820/>, Letöltve: 2016. 10.10.

⁶ KINGSLEY, Patrick: *Libyan politicians sign UN peace deal to unify rival governments*, *The Guardian*, 2015. december 17 <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/17/libyan-politicians-sign-un-peace-deal-unify-rival-governments>, Letöltve: 2016. 10.10.

⁷ ALMOSAWA, Shuaib –Fahim, Kareem – Eric Schmitt: *Islamic State Gains Strength in Yemen*, *Challenging Al Qaeda*, *NY Times*, 2015. 12. 14. http://www.nytimes.com/2015/12/15/world/middleeast/islamic-state-gains-strength-in-yemen-rivaling-al-qaeda.html?_r=0, Letöltve: 2016. 10.10.

csatlakozóval meg tudta szilárdítani pozícióját egy újabb polgárháborús országban is.

Algériában is megjelentek az Iszlám Állam sejtjei, azonban 2014 szeptembere után, amikor egy túszul ejtett francia állampolgárt lefejeztek, a hatóságok nagy erővel kezdték felszámolni a radikálisokat, többek között a helyi vezetőt, Abdelmalek Gourit is megölték. Dacára annak, hogy a szomszédos Líbiában polgárháború dúl, az Iszlám Állam Algériában a 2014-es veszteségei óta nem tudott visszaerősödni.

A földrajzi terjeszkedésen túl az Iszlám Állam igyekszik önmagát az egyetlen létező dzsihádista szervezetnek beállítani, mégha a valóságban ez nem is állja meg a helyét, sőt a rivális Al-Kaida rosszállását is kiváltotta. Mivel egyfajta ernyőszervezetet kívánnak a radikálisok létrehozni, a potenciális szövetségesekkel való kommunikáció és együttműködés kialakítása már viszonylag korán az Iszlám Állam hatalomkoncentrációs eszközévé vált. 2015-ben több jel is arra mutatott, hogy az Iszlám Állam a szintén kegyetlenségeiről híres nigériai Boko Haram nevű szervezettel fűzi szorosabbra a kapcsolatot. Az Iszlám Államhoz köthető közösségi felhasználóiókok egyenesen az Iszlám Állam Nyugat-afrikai Provinciájának neveztek a 2002-ben létrejövő szervezetet, így nem kizárt, hogy a szubszaharai térségben is meg tudta már a lábát vetni.⁸ Figyelemreméltó, hogy az Iszlám Magreb Al-Kaida csapatai is feladták korábbi kötődésüket és inkább az Iszlám Államhoz tagozódott be.⁹

Az Iszlám Állam eszköztára nem merül ki a közel-keleti és észak-afrikai államépítési kísérleten, valamint potenciális szövetségesek keresésében, hanem inspirálni, egyes esetekben pedig kifejezetten segíteni is igyekszik minden olyan dzsihádista szervezetet és egyént, aki a nyugati kultúra megsemmisítését tűzte a zászlajára.

2014. október és 2016. január között, több tucat merényletet hajtottak végre az Iszlám Állam vagy az általa inspirált egyéb szervezetek és „magányos farkasok”.¹⁰ Például Egyiptom (14 merénylet, amely közül a leghírhedtebbek a 224 halálos áldozattal járó orosz gép lelövése), Líbia (11 merénylet), Jemen (10 me-

⁸ OLADIPO, Tomi: *Analysis: Islamic State strengthens ties with Boko Haram*, BBC News, 2015. 04. 24. <http://www.bbc.com/news/world-africa-32435614>, Letöltve: 2016. 10.10.

⁹ SCHORI LIANG, i.m. 3. o.

¹⁰ 2016. 07. 18-án, egy 17 éves afgán menekült, baltával és késsel támadt egy vonat utasaira Würzburg közelében.

rénylet), Törökország (9 merénylet),¹¹ Banglades (5 merénylet), valamint a világszintű sajtóvisszhangot kapó franciaországi¹² és belgiumi merényletek.¹³

A szervezet online térnyerése kapcsán kettő aspektust érdemes vizsgálni; ezek az Iszlám Állam közösségépítési, valamint a globális médiumok hírfeldolgozási gyakorlata.

Ami az Iszlám Államot kirívóan sikeressé tette a többi terrorszervezethez képest, az a digitális tömegkommunikációs eszközök aktív kiaknázásában rejlik. A közösségi oldalak, videó megosztók és egyéb honlapok segítségével az Iszlám Állam tulajdonképpen a Föld minden Internet hozzáféréssel rendelkező lakosát képes megszólítani, és eljuttatni hozzájuk az üzeneteit. Azzal, hogy az Iszlám Állam és szimpatizánsai kiléptek a terrorszervezetek korábbi rejtőzködő életviteléből és az interaktív online jelenlétet választották, sokkal könnyebben toboroznak harcosokat és támogatókat. Kutatások bizonyítják, hogy az egyének radikalizálódása külső segítség nélkül nem fog túllépni az egyénen, viszont ha fórumok, chat-szobák, és közösségi felületeken létrehozott csoportok segítik a „tájékozódást”, már könnyebben csatlakoznak illegális csoportokhoz.¹⁴ Ehhez viszont több esetben offline közösségek kiépítésére is szükség van, legalább egy Iszlám Államhoz hű kis sejthez, ami biztosítja az egyének a valódi közösséghez tartozás élményét.

Az Iszlám Állam területfoglalásainak és kegyetlenkedéseinek jelentős hírértéke van, így a különböző médiumok is megjelenési felületet „biztosítanak” az iszlamistáknak; vezető médiumoknál sok esetben a legolvasottabb cikkek között van az Iszlám Államról megjelent egy-egy újabb hír. Ennek is köszönhető, hogy a világ számos országából tudtak harcosokat toborozni, becslések szerint 36.500 külföldi állampolgár – többen Franciaországból, Nagy-Britanniából és Németországból – utazott Szíriába és Irakba, hogy az Iszlám Állam zászlaja alatt harcolhas-

¹¹ Törökországban a helyzetet súlyosbítják a kurd kisebbség által végrehajtott támadások és merényletek is. A 2016-ban eddig hat számottevő terrortámadás közül, három, radikális kurd csoportokhoz köthető.

¹² Franciaország, az elmúlt időszakban, három véresebb terrortámadást is elszenvedett: 2015. január 7–9. között, a Charlie Hebdo szerkesztősége, valamint egy kóser bolt ellen történt támadás (utóbbi az Iszlám Államhoz köthető), 2015. november 13–14. között Párizsban, valamint 2016. július 14-én Nizzában. Utóbbi kettőt szintén az Iszlám Állam vállalta magára.

¹³ YOURISH, Karen – WATKINS, Derek – GIRATIKANON, Tom: *Where ISIS Has Directed and Inspired Attacks Around the World*, NY Times, 2016. 03. 22. http://www.nytimes.com/interactive/2015/06/17/world/middleeast/map-isis-attacks-around-the-world.html?_r=0 Letöltve: 2016. 10.10.

¹⁴ SCHORI LIANG i. m. 2. o.

son.¹⁵ Mindössze néhány év leforgása alatt az Iszlám Állam szíriai és iraki jelenléte vált minden idők legtöbb külföldi harcosával bíró fegyveres konfliktusává, a második helyre taszítva a '80-as években zajló afganisztáni konfliktust.¹⁶

Az Iszlám Állam „nyeresége” ugyanakkor nem merül ki a harcoló csapatokhoz csatlakozó emberek tömegében, hanem további szimpatizánsokat esetleg anyagi támogatókat is szerezhet, ráadásul az erősödő online jelenléttel félelmet gerjeszt a deklarált ellenségeiben. Az iszlamisták globális hálózatosodását kétségkívül az online jelenlétük erősíti meg, amelyet a jövőben más terrorszervezetek is át-emelhetnek. Igaz, a professzionálisan működő kommunikációs csatornák fenntartásához szakemberekre és tőkére (rádióállomások üzemeltetése, közösségi oldalak profiljait fenntartókra, hackerekre, fejlesztőkre) van szükség, amelyet például több szubszaharai fegyveres csoport egyelőre nem engedhet meg magának.

Hírgyártás és hírterjesztés

Az Iszlám Állam intézményesítette és egyben központosította a tömegkommunikációs csatornákat a fennhatósága alatt álló területeken. Az „al-Hayat Médiaközpont”, az „al-Furqan, al-l'tisaam” és az „Ajnad Media Foundations”, valamint az „A'maq Hírügynökség” jelentik a fő pilléreket. Ezek közösségi média-hálózatok, nyomtatott újságok, szórakoztató folyóirat – Dabiq – a rádiócsatornák és a mobil applikációk (egy ideig a Google Play Áruházban is elérhető volt a *Dawn of Glad Tidings* nevű alkalmazás) hírgyártásáért felelnek.¹⁷ A kommunikáció során ügyelnek arra, hogy több nyelven készítsék el/ sugározzák a híryanagokat, így arab, angol, török, orosz és héber nyelven egyaránt elérhetőek bizonyos tartalmak.

Az írott tartalom túl az iszlamisták nagy hangsúlyt fektetnek jó minőségű képek, valamint professzionális propagandavideók készítésére, amelyek célja az ellenség sorai között a félelemgerjesztés (brutális és teátrális kivégzések), másfelől szimpatizánsok megnyerése (az Iszlám Állam által propagált utópisztikus államtervezés, valamint az általuk képviselt erő bemutatása). Utóbbit azért tudják „ellenvélemény” nélkül bemutatni, mivel az uralt területeken kivégzik a fennálló rendszerrel kritikus újságírókat és a másként gondolkodókat.

¹⁵ WILLIAMS, Lauren: *Islamic State propaganda and the mainstream media*, 2016. február http://www.lowyinstitute.org/files/islamic-state-propaganda-western-media_0.pdf (Letöltve: 2016. 10.10.)

¹⁶ *Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s*, <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/> Letöltve: 2016. 10.10.

¹⁷ WILLIAMS, i.m. 3. o.

Ezeket az anyagokat olyan felületeken igyekeznek minél több emberhez eljuttatni, mint Twitter, Facebook, Youtube, Ask.fm, Kik, Tumblr,¹⁸ és az itt létrehozott hamis profilokon keresztül a hólabda-effektus segítségével jutnak el minél több felhasználóhoz. 2014. szeptember és december között 46 ezer, az Iszlám Államhoz köthető Twitter felhasználót azonosítottak, akik 1000 feletti követővel rendelkeztek, és az átlagos felhasználókhoz képest jóval nagyobb aktivitást mutattak.¹⁹ A közösségi oldalak ugyan együttműködnek a kormányzatokkal, és törlik a radikális szervezetekhez és egyénekhez köthető fiókokat, azonban azok újabb és újabb regisztrációval visszatérnek a virtuális térbe. A Twitteren becslések szerint hetente 2000 felhasználói fiókot törölnek, viszont az Iszlám Állam közösségi fiókjait kezelő emberei és a szimpatizánsok újra és újra felbukkannak a felületen.²⁰

Az Iszlám Állam online hírterjesztő hálózatának felszámolása azért is nehéz, mivel ellentétben a hírgyártással itt egy decentralizált hálózaton keresztül munkálkodnak az egyes felhasználók, akik elkötelezettségükkel és lelkesedésükkel, sokkal jobb eredményeket produkálnak, mintha központosított csatornán keresztül zajlana a kommunikáció.

Mivel az elmúlt években szemmel látható volt az Iszlám Állam online térnyerése, az Egyesült Államokban több magas rangú vezető is figyelmeztette a köztvéleményt és a döntéshozókat. A Szenátus Nemzetbiztonsági és Kormányzati Ügyekért Felelős Állandó Vizsgálati Albizottságának vezetője, Rob Portman szerint, az ország „válsághelyzetben” van, az online kommunikációs csatornákon keresztül egyre erősödő radikalizálódás miatt.²¹ Az FBI nemzetbiztonsági ágának ügyvezető igazgatója, Michael Steinbach meglátása szerint, az Iszlám Állam minden eddigi ismert terrorszervezetnél nagyobb fenyegetést jelent, mivel online jelenlétének köszönhetően olyan gyorsan tudja propaganda anyagait terjeszteni és további

¹⁸ Uo.

¹⁹ WILLIAMS i.m. 10. o.

²⁰ GLADSTONE, Rick: "Twitter Says it Suspended 10,000 ISIS-linked Accounts in One Day", *The New York Times*, 2015. 04. 09

http://www.nytimes.com/2015/04/10/world/middleeast/twitter-says-it-suspended-10000-isis-linked-accounts-in-one-day.html?_r=0. Letöltve: 2016. 10.10.

²¹ *ISIS Online: Countering Terrorist Radicalization & Recruitment on the Internet & Social Media*, Permanent Subcommittee on Investigations, http://www.hsgac.senate.gov/subcommittees/investigations/hearings/isis-online-countering-terrorist-radicalization-and-recruitment-on-the-internet_social-media, Letöltve: 2016. 10.10.

szimpatizánsokat megnyerni, amelyre korábban nem volt példa.²² A Fordham Jogi Iskola Nemzetbiztonsági Központjának adatai szerint, a nyilvánosságra került 101, Iszlám Államhoz köthető bűncselekmény esetében az elkövetők 89 százaléka használta a közösségi média felületeit, és 69 százalékuk pedig online kapcsolatban állt a terroristákkal.²³

Katonai oldalról az Iszlám Állam felől irányuló potenciális kiber támadások kapcsán fogalmazódtak meg kételyek. Michael Rogers parancsnok szerint a dizshádisták már rendelkeznek a megfelelő szakértelemmel egy esetleges nagyobb léptékű virtuális támadás megvalósításához, amivel az Egyesült Államok kritikus infrastruktúráját is képesek lehetnek megbénítani.²⁴ 2015 decemberében Ukrajnában már történt egy hasonló támadás, amely a számítógépeket és az irányítórendszer egyes elemeit kiütve több százezer embert hagyott áramszolgáltatás nélkül.²⁵

2015 novemberében Nagy-Britannia ellen – miután az Anonymus nevű hackercsoport bosszút esküdtött a Charlie Hebdo szerkesztőségénél történt vérengzés után – az Iszlám Állam bosszúból túlterheléses támadást indított. Idén áprilisban állami vezetők a nukleáris erőművek ellen végrehajtott támadásoktól kezdtek tartani. A kiber támadásokon túlmenően még nagyobb hangsúlyt fektetnek a nukleáris létesítmények és a nukleáris hulladék-feldolgozó üzemek védelmére, amelyre Nagy-Britannia idén további 10 millió fontot tervez ráfordítani.²⁶

A fentieknél sokkal kisebb volumenű, ám nem elhanyagolható támadásnak minősül, amikor helyi önkormányzati, vagy nem kormányzati honlapokat és szervereket támadnak meg az Iszlám Állam hackerei. Erre Magyarországon is számos

²² Uo.

²³ *Case by Case: ISIS Prosecutions in the United States, Center on National Security at Fordham Law,*
<http://static1.squarespace.com/static/55dc76f7e4b013c872183fea/t/577c5b43197aea832bd486c0/1467767622315/ISIS+Report+-+Case+by+Case+-+July2016.pdf>, Letöltve: 2016. 10.10.

²⁴ *Browne, Ryan: Top military official warns of ISIS attacks, CNN, 2016. 04. 05.*
<http://edition.cnn.com/2016/04/05/politics/isis-cyberattacks-michael-rogers/> Letöltve: 2016. 10.10.

²⁵ *Meg kell jegyezni, hogy az ehhez hasonló volumenű támadásokat államok, semmint terrorista szervezetek hajtanak végre.*

²⁶ *SLACK, James: Britain braced for ISIS cyber attacks on nuclear power plants as Cameron flies for talks with Obama on how to stop jihadis seizing radioactive material, Daily Mail, 2016. 04. 02.* <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3516559/Britain-braced-ISIS-cyber-attacks-nuclear-power-plants-Cameron-flies-talks-Obama-stop-jihadis-seizing-radioactive-material.html> Letöltve: 2016. 10.10.

példa volt az elmúlt években, áldozatul esett például a Bács-Kiskun megyei Zsana község, a Pécsi Kistérségi Társulás, vagy egy kiskunhalasi cég honlapja is.

Az Iszlám Állam megfékezése

Az amerikai és orosz katonai intervenciónak köszönhetően 2016-ra az Iszlám Állam szíriai és iraki pozíciói meggyengültek, amely rányomja a bélyegét a teljes szervezet működésére. Az amerikai hadsereg becslései szerint a bombázásoknak, valamint a helyi erők offenzívájának köszönhetően jelentős területekről szorult vissza az elmúlt hónapokban, így Szíriában lakosságának 20 százalékát és Irakban közel a felét veszítette el.²⁷

Irak	Szíria
3.500-4.000 katonai tanácsadó, egyidejűleg szoros együttműködés a kormánnyal	Az Egyesült Államoknak Bassár el-Aszad kormányzata is ellenségnek számít
23.700 kiképzett iraki katona	Elbukott a mérsékelt harcosokat kiképző program
1,6 milliárd dollár és további 715 millió dolláros keret kiképzésre	1,2 milliárd dollárt fordítottak a mérsékelt erők felfegyverzésére és kiképzésekre
Kurdok, szunniták és egyéb helyi mérsékelt közösségekkel való együttműködés	Szíriai Demokratikus Erőkkel (arab-kurd) való együttműködés

*Az Egyesült Államok Iszlám Állam megsemmisítését célzó tevékenységei*²⁸

A katonai veszteségeknek köszönhetően csökkent az Iszlám Államhoz csatlakozók száma, bár mostanra becslések szerint már így is 100 országból mintegy 36.500, köztük 6.000 európai és Egyesült Államokbeli állampolgár harcol az iszlamistákkal.

A területi veszteségekkel együtt a szervezet gazdasági pozíciója is meggyengült, és az amerikai hírszerzés szerint a morál rohamosan zuhan. Ettől függetlenül az Iszlám Állam továbbra is világméretű fenyegetést jelent, ráadásul mind több, a fejlett országokban végrehajtott terrorcselekményt vállalt magára az elmúlt időszakban.

²⁷ BLANCHARD, Christopher M. – HUMUD, Carla E.: *The Islamic State and U.S. Policy*, Congressional Research Service, 2016. június 27. <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R43612.pdf> 1. o. Letöltve: 2016. 10.10.

²⁸ BLANCHARD–HUMUD i.m. 7–15. o.

Az Iszlám Állam elleni harcot azonban nemcsak fegyveresen, hanem a virtuális térben is meg kell vívni. A szervezet egyik hatékony ütőkártyája ugyanis nem más, mint a nyilvánosság, és a felhasználók százezrei szerte a világban. Azokat az eszközöket, amelyek alkalmasak az Iszlám Állam propagandájának terjesztésére és további hívek szerzésére, ugyanúgy az ellenfelei birtokják, ráadásul a közösségi platformok szolgáltatóival együttműködve, vagy azokra ráhatással az államok hatékonyabban tudják felkutatni a radikális felhasználókat.

A terrorizmussal összefüggő tevékenységek virtuális nyomon követése nem új keletű. Az ENSZ már 2005-ben az 1624. számú Biztonsági Tanács határozatával²⁹ ösztönözte az államokat arra, hogy a nemzetközi jogot betartva a virtuális térben is hatékonyan lépjenek fel a terroristák ellen. Ennek tükrében az Egyesült Államok egy 2008-as törvénnyel igyekezett hatékonyabban gátat szabni a radikálisok online térnyerésének,³⁰ és az Európai Unió is hasonlóképpen a radikális irányzatok megfékezését helyezte kilátásba. Már 2010-ig bezáróan is megfigyelhető volt a terrorista szervezetekhez köthető tartalmak és a közösségi platformokon létrehozott fiókok blokkolása, és ugyanebben az évben Nagy-Britanniában létrehozták a Terrorizmus Elleni Irányító Egységet, amely a vállalatokkal együttműködve igyekezett visszaszorítani mindennemű terrorizmussal összefüggő online tevékenységet.

Az Iszlám Állam online expanziója viszont soha nem látott kihívások elé állította az országokat, így újabb intézkedések meghozatalára sarkallta a fejlett országokat, valamint az Európai Uniót. 2015. február 17-19. között a Fehér Házban megtartott Erőszakos Extrémizmus Elleni Csúcstalálkozón döntés született arról, hogy minden lehetséges belföldi és nemzetközi eszközzel útját kell állni a radikálisok toborzásának, valamint annak, hogy üzeneteik eljussanak a felhasználókhoz.³¹

A csúcstalálkozó nyomán 2015 áprilisában az Európai Unió vezetői felállítottak az Europol-on belül egy új szervezeti egységet, amely fő feladata az online terroristaellenes tevékenység megvalósítása és akciók kivitelezése. Az egység azon túl, hogy azonosítja a potenciális online fenyegetéseket és feltérképezi az extrémista és dzsiháditá szervezetek tevékenységét, felveszi az Internetszolgáltatókkal is a kapcsolatot a radikális tartalmak hathatósabb visszaszorítása érdeké-

²⁹ <http://www.state.gov/j/ct/rls/other/un/65761.htm> (Letöltve: 2016. 10.10.)

³⁰ H.R. 6304, 2008. július 9. <https://www.govtrack.us/congress/bills/110/hr6304/text> (Letöltve: 2016. 10.10.)

³¹ <http://www.state.gov/j/cve/index.htm> (Letöltve: 2016. 10.10.)

ben.³² Az egység operatív segítséget nyújt az egyes tagállamoknak, miként vehetik fel hatékonyan a harcot – mindezt elemzésekkel alátámasztva – a radikális csoportok és személyek online tartalmai ellen.

2015 szeptemberében újabb csúcstalálkozót tartottak az Iszlám Állam, valamint az extrémisták visszaszorítására, ezúttal New Yorkban mintegy 100 ország, 20 multilaterális szervezet és 120 civil szervezet bevonásával. A csúcstalálkozón két dimenzióban került az Iszlám Állam elleni fellépés megtárgyalásra: egyfelől az általa uralt területek visszavétele, valamint a globalizálódásának megállítása. Utóbbihoz olyanokat lehet sorolni, mint a terroristák utazása és pénzügyi támogatói elé újabb akadályok emelése az ENSZ Biztonsági Tanácsának 2178. számú határozata alapján. Az Iszlám Állam „teljes megsemmisítését” célzó intézkedések eszköztára igencsak széles. Helyet kapnak köztük pénzügyi szankciók, katonai akciók kivitelezése, katonai tanácsadók küldése – mára 18 országból mintegy 5.000 fő segít az iraki kormánzatnak –, a visszahódított területekre a lakosság visszaköltöztetése, valamint a helyi erők felfegyverzése.³³ Utóbbinak köszönhetően jutottak további fegyverekhez, illetve kiképzéshez, a kurd pesmergák³⁴ és szunnita törzsek is, amelyek azon túl, hogy jelenleg stratégiai szereplőknek számíthatnak, fejtörést okozhatnak a jövőben, mint potenciális függetlenségi mozgalmakat támogató militáns csapatok.

A fenti eseményeknek, illetve intézkedéseknek köszönhetően a radikális csoportok, és kiváltképpen az Iszlám Állam online mozgástere szűkülő tendenciát mutat. A Twitteren, amely az Iszlám Állam kiemelt kommunikációs csatornája, 2014. óta számottevő változások tapasztalhatók. Az elmúlt két évben 45 százalékkal csökkent az Iszlám Állam jelenléte a felületen. Ráadásul a korábbi átlagosan egy felhasználó/1.500 követő helyett mára egy felhasználó/300 követőre csökkent, köszönhetően a folyamatos profilmegszüntetéseknek.³⁵ Jóllehet nem

³² *Europols Internet Referral Unit to combat terrorist and violent extremist propaganda, Europol*, <https://www.europol.europa.eu/content/europol%E2%80%99s-internet-referral-unit-combat-terrorist-and-violent-extremist-propaganda> (Letöltve: 2016. 10.10.)

³³ *Leaders' Summit on Countering ISIL and Violent Extremism, 2015. szeptember 29.* <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/09/29/leaders-summit-countering-isil-and-violent-extremism> (Letöltve: 2016. 10.10.)

³⁴ *Az iraki Kurdisztán autonóm régió fegyveres ereje, amely a Kurd Demokratikus Párt, valamint a Kardisztáni Hazafias Unió egységeit tömöríti. A Pesmerga nem lebecsülendő ellenfél, 2003-ban az iraki háború során aktív részesei voltam Szaddám Husszein elfogásának, valamint Osama Bin Laden egyik kulcsemberét is ők kerítették kézre, aminek köszönhetően az Egyesült Államok le vadászhatta a hírhedt terrorista vezért.*

³⁵ *KLAPPER, Bradley: AP: Islamic State's Twitter traffic drops amid US effort, AP, 2016. július 9.* <http://bigstory.ap.org/article/21c9eb68e6294bdfa0a099a0632b8056/ap>

létezik formális megállapodás az Egyesült Államok kormánya, valamint a Twitter között, mégis új megvilágításba helyezte a felhasználói szabályokat, amely értelmében minden, terrorizmussal összefüggő anyagot eltávolít a felületről. Ennek köszönhetően 2015-ben 125.000 felhasználói fiókot szüntettek meg.

Az Egyesült Államok nagy hangsúlyt fektet az Iszlám Állam idealizált világképét meghazudtoló írások, képek és videók, politikusok által közzétett nyilatkozatok terjesztésére is. Eleinte angol nyelven készítették ezeket az anyagokat, ami viszont a célközönség körében a nyelvismeret hiánya okán erőtlennek bizonyultak, így több éve már arab nyelvre fordítják le az üzeneteket. Az AP kimutatása szerint az online közegben 2015-ben már 6:1 arányban voltak fellelhetők az Iszlám Állam ellenes, illetve az Iszlám Állam párti anyagok, ami a korábbi évekhez képest jelentős előrelépésnek bizonyult.

Az Európai Uniót a földrajzi helyzetéből fakadóan sokkal erőteljesebben érinti a menekültválság, az Iszlám Állam terroristáinak beszivárgása, valamint terrorakciók kivitelezése, mint az Egyesült Államokat. Dacára a megállapításnak, az Európai Unió döntéshozói 2015-ben hosszú hónapokon keresztül nem tudtak alternatívát felmutatni a menekültválság kezelésében, és végül a balkáni útvonal a Törökországgal való megállapodásnak köszönhetően került többé-kevésbé felszámolásra. A 2016. júliusi puccskísérlet ugyanakkor átfogó politikai intézkedéseket eredményezett Törökországban, amely következtében az Európai Unió mind inkább távolodik a balkáni útvonalat lezáró országtól, és a felek között újabb követelések látnak napvilágot.

Szintén 2015-ben az Európai Bizottság kiadta a Biztonságról szóló Európai Agendát, amely a 2015-2020-as időszakra biztosít a tagállamokkal együttműködési platformot a terrorizmus, szervezetbűnözés, valamint kiberbűnözés felszámolására³⁶.

-exclusive-islamic-states-twitter-traffic-plunges Letöltve: 2016. 10.10.

³⁶ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4865_en.htm Letöltve: 2016. 10.10.

Az Agenda az alábbi cselekvési területeket jelöli

Cél	Beavatkozás
Radikalizálódás felszámolása	Az Európai Bizottság Kiválósági Központot állít fel, amely további gyakorlatokat gyűjt a radikalizmus felszámolására a már 2011-ben létrehozott Radikalizmus Észlelő Hálózaton (RAN) felül
Terrorizmusról szóló kerethatározat felülvizsgálata	Kiváltképpen az idegen harcosokra vonatkozó jogi szabályozás érdemel átgondolást, amely kapcsán harmadik országokkal kell aktív kommunikációt megvalósítani ³⁷
Pénzügyi ellehetetlenítés	A jövőben hathatósabb együttműködést igényel több uniós intézmény között
IT szektor képviselőivel aktívabb párbeszéd	2015-ben az Európai Bizottság útjára indította az EU Fórumot, amely a főbb szolgáltatókkal együtt veszi fel a harcot a terroristák propagandájának terjedésével szemben
Szigorúbb szabályozás lőfegyverekre	A lőfegyverek csempészése és újraélesztésére szigorúbb jogi keretet kell megalkotni, szorosan együttműködve harmadik országokkal
Kiberbűnözés elleni eszközök megerősítése	Kiváltképpen a nyomozati munkára fókuszálva, hogy a radikális tartalmak azonosítása után a jövőben könnyebb legyen a forrást elszigetelni
Europol kapacitásainak bővítése	Az Európai Antiterrorista Központ létrehozása a várakozások szerint hatékonyabban fogja felvenni a terrorizmus elleni harcot.

Forrás: Európai Bizottság honlapja³⁸

A fenti intézkedéssorozat logikájára fűzhető fel az Európai Parlament és a Tanács 2016/1148 számú irányelve, amely a hálózati és információs rendszerek biztonságáról rendelkezik.³⁹

³⁷ 2015-ben az Európai Unió 10 millió eurót különített el a Magreb-övezetből érkező külföldi harcosok megállítására, valamint az észak-afrikai, közel-keleti és nyugat-balkáni harcos-áramlási útvonalak felszámolására. Forrás: EU provides 10 million to counter radicalisation in the Sahel-Maghreb and stem the flow of foreign fighters from North Africa, the Middle East and Western Balkans, Europa.eu, 2015. 04. 28. http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4866_en.htm (Letöltve: 2016. 10.10.)

³⁸ http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4865_en.htm Letöltve: 2016. 10.10.

³⁹ http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.194.01.0001.01.HUN&toc=OJ:L:2016:194:TOC Letöltve: 2016. 10.10.

A fenti intézkedések ellenére az Iszlám Állam digitális anyagai már Brüsszelben és Strasbourgban is felütötték a fejüket, mégpedig az uniós intézményeket kiszolgáló sofőrszolgálat két emberénél találtak CD-n különböző propagandaanyagokat⁴⁰. A terroristák hálózatos terjeszkedése tehát már elérte azokat az intézményeket is, amelyek kifejezetten a szervezet elleni küzdelmet igyekeznek felvenni.

Kitekintés

2015-ben 1,3 millió menedékkérelmet benyújtó menekült és gazdasági bevándorló érkezett az Európai Unió, Norvégia és Svájc területére,⁴¹ amely soha nem látott lehetőséget biztosított az Iszlám Államnak arra, hogy katonáit komolyabb erőforrások nélkül bejutassa az ellenségnek deklarált országok földjére.

A tanulmányban ismertetett intézkedések ellenére az Iszlám Állam globális szereplőként továbbra is állandó nyomás alatt tartja a fejlett országokat a potenciális terrorista sejtjeivel, valamint a neki hűségesküt tévő magányos farkasokkal. Összehasonlításképpen, amíg 2009. és 2013. között 1010 időben felszámolt kísérlet, és 38 halálos áldozattal járó támadás érte az uniót,⁴² addig az elmúlt években ugrásszerűen megnövekedtek a sikeresen kivitelezett akciók, így az európai államoknak soha nem látott terrorfenyegetettséggel kell szembenéznie.

Hasonlóképpen a terroristák expanziójának kedvez a globális Internet-fogyasztási szokások átalakulása. Naponta több mint 294 milliárd e-mailt és 5 milliárd telefonos üzenetet váltanak a felhasználók,⁴³ ami hasonlóan a terroristák menekültek közé történő beszivárogtatásához, megfelelő közeget biztosít, a kommunikációhoz. Az elkövetkező öt évben számítások szerint háromszorosára nő az adatforgalom a világban, 2020-ra pedig az okos eszközök adatforgalma

⁴⁰ MÜLLET, Peter: *EU Security Scare: Islamic State Propaganda Found on Parliament Drivers*, Spiegel, 2016. 04. 18. <http://www.spiegel.de/international/europe/islamic-state-propaganda-found-on-european-parliament-drivers-a-1087747.html> Letöltve: 2016. 10.10.

⁴¹ http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:First_time_asylum_applicants_in_the_EU-28_by_citizenship,_Q1_2015_%E2%80%93_Q1_2016.png Letöltve: 2016. 10.10.

⁴² *EU fight against terrorism*, Európai Bizottság honlapja, <http://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism/?lang=hu> Letöltve: 2016. 10.10.

⁴³ *Cyber security in the European Union, Briefing*, European Parliamentary Research Service, 2013. 11. 12.

megelőzi a személyi számítógépekét.⁴⁴ A Közel-Keleten és Afrikában – ahol számos militáns, iszlamista és egyéb terrorista szervezet éli mindennapjait – 2015. és 2020. között az adatforgalom átlagos éves növekedési üteme 41 százalék lesz, amivel informatikai szempontból a világ legdinamikusabban fejlődő térségévé fog előlépni.⁴⁵ Nyilvánvaló, hogy a több felhasználó és a várható nagyobb sávszélesség, új lehetőséget fog biztosítani a radikális szervezetek számára céljaik elérésére, éppen ezért a fejlett országoknak fel kell készülniük az innen érkező, egy esetlegesen még komolyabb potenciális fenyegetésre.

Felhasznált irodalom

- Almosawa, Shuaib – Fahim, Kareem – Schmitt, Eric: Islamic State Gains Strength in Yemen, Challenging Al Qaeda, NY Times, 2015. 12. 14. http://www.nytimes.com/2015/12/15/world/middleeast/islamic-state-gains-strength-in-yemen-rivaling-al-qaeda.html?_r=0
- Blanchard, Christopher M. – Humud, Carla E.: The Islamic State and U.S. Policy, Congressional Research Service, 2016. június 27. <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R43612.pdf>
- Browne, Ryan: Top military official warns of ISIS attacks, CNN, 2016. 04. 05. <http://edition.cnn.com/2016/04/05/politics/isis-cyberattacks-michael-rogers/>
- Case by Case: ISIS Prosecutions in the United States, Center on National Security at Fordham Law, <http://static1.squarespace.com/static/55dc76f7e4b013c872183fea/t/577c5b43197aea832bd486c0/1467767622315/ISIS+Report+-+Case+by+Case+-+July2016.pdf>
- Chadler, Adam: Where ISIS is Doubling, The Atlantic, 2016. 02. 24, Forrás: <http://www.theatlantic.com/international/archive/2016/02/isis-libya/470820/>
- Cisco Visual Networking Index: Forecast and Methodology, 2015-2020. White Paper, Cisco, <http://www.cisco.com/c/dam/en/us/solutions/collateral/service-provider/visual-networking-index-vni/complete-white-paper-c11-481360.pdf>
- Europol's Internet Referral Unit to combat terrorist and violent extremist propaganda, Europol,

⁴⁴ Cisco Visual Networking Index: Forecast and Methodology, 2015-2020. White Paper, Cisco, <http://www.cisco.com/c/dam/en/us/solutions/collateral/service-provider/visual-networking-index-vni/complete-white-paper-c11-481360.pdf> Letöltve: 2016. 10.10.

⁴⁵ Uo.

- <https://www.europol.europa.eu/content/europol%E2%80%99s-internet-referral-unit-combat-terrorist-and-violent-extremist-propaganda>
- Foreign fighter total in Syria/Iraq now exceeds 20,000; surpasses Afghanistan conflict in the 1980s, <http://icsr.info/2015/01/foreign-fighter-total-syriairaq-now-exceeds-20000-surpasses-afghanistan-conflict-1980s/>
 - Gladstone, Rick: "Twitter Says it Suspended 10,000 ISIS-linked Accounts in One Day", The New York Times, 2015. 04. 09 http://www.nytimes.com/2015/04/10/world/middleeast/twitter-says-it-suspended-10000-isis-linked-accounts-in-one-day.html?_r=0.
 - ISIS Online: Countering Terrorist Radicalization & Recruitment on the Internet & Social Media, Permanent Subcommittee on Investigations, http://www.hsgac.senate.gov/subcommittees/investigations/hearings/isis-online-countering-terrorist-radicalization-and-recruitment-on-the-internet_social-media
 - Leaders' Summit on Countering ISIL and Violent Extremism, 2015. szeptember 29. <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2015/09/29/leaders-summit-countering-isil-and-violent-extremism>
 - Kardos Gábor – Lattmann Tamás (szerk.): Nemzetközi jog, Budapest, Eötvös Kiadó, 2010.
 - Kingsley, Patrick: Libyan politicians sign UN peace deal to unify rival governments, The Guardian, 2015. december 17. <https://www.theguardian.com/world/2015/dec/17/libyan-politicians-sign-un-peace-deal-unify-rival-governments>
 - Klapper, Bradley: AP: Islamic State's Twitter traffic drops amid US effort, AP, 2016. július 9. <http://bigstory.ap.org/article/21c9eb68e6294bdfa0a099a0632b8056/ap-exclusive-islamic-states-twitter-traffic-plunges>
 - Oladipo, Tomi: Analysis: Islamic State strengthens ties with Boko Haram, BBC News, 2015. 04. 24. <http://www.bbc.com/news/world-africa-32435614>
 - Schori Liang, Christina: Cyber Jihad: Understanding and Countering Islamic State, GCSP Policy Paper 2015/2
 - Slack, James: Britain braced for ISIS cyber attacks on nuclear power plants as Cameron flies for talks with Obama on how to stop jihadis seizing radioactive material, Daily Mail, 2016. 04. 02. <http://www.dailymail.co.uk/news/article-3516559/Britain-braced-ISIS-cyber-attacks-nuclear-power-plants-Cameron-flies-talks-Obama-stop-jihadis-seizing-radioactive-material.html>
 - Szalai Máté: Az Iszlám Állam Líbiában? Külgazdasági és Külügyi Intézet, E-2015/3, <http://kki.gov.hu/download/d/ef/d0000/No%203%20Szalai%20M%C3%A1t%C3%A9%20%C3%ADbiai.pdf>

- Williams, Lauren: Islamic State propaganda and the mainstream media, 2016. február http://www.lowyinstitute.org/files/islamic-state-propaganda-western-media_0.pdf
- Yourish, Karen –Watkins, Derek – Giratikanon, Tom: Where ISIS Has Directed and Inspired Attacks Around the World, NY Times, 2016. 03. 22. http://www.nytimes.com/interactive/2015/06/17/world/middleeast/map-isis-attacks-around-the-world.html?_r=

A rendészettudomány kialakulása és gondozásának nemzetbiztonsági, határőrizeti példái a Belügyi Szemlében a rendszerváltásig

Dr. jur. Deák József¹

Abstract:

The Interior Review, as a professional-scientific forum, from its beginning to the change of the political system, facilitated the professional training of the employees of the Hungarian Ministry of Interior bodies, the tracing, professional processing, publication and perfection of the best domestic and international practices and experiences and thus the forming and development of the science of law enforcement. The Review and its professional-scientific activity played an important role in the forming and deepening of the interior activities subject to the modern rule of law.

The structure of the state security services, operating within the organization of the Interior Ministry, was radically reorganized after the 1956 revolution, similarly to that of the ministry.

The Ministry tried to strengthen the quasi newly created state security organization, the State Security Main Division III with the help of internal affairs and state security propaganda methods. What international experience and articles were chosen to extensively and intensively develop the organization? What methods, solutions and messages of the internal and allied state security propaganda are conveyed by these translations? What, possibly even current and useful professional ideas, solutions, advice or deductions do these writings contain? What domestic or international political backgrounds or situations are reflected by these articles?

At the end of the 60s and the beginning of the 70s there were significant changes in the Hungarian border surveillance. This is when the mine fields were cleared, the installation of the Electrical Alarm System was begun and the number of the Border Service corps was increased by almost 1000 people, to almost 18.000, which can be considered significant in the history of the Interior Ministry Border Service. What contributed to the modernization was definitely the publication of the translation of some professional materials from the neighbouring countries (including Germany and the countries of the socialist block) in the Internal Ministry Review.

Keywords: Police review, Interior Review, public policy, public safety, state security, rule of law, law enforcement theory, science of law enforcement, Interior Ministry, state security, the Interior Ministry Review, interior propaganda, the Hungarian border surveillance, the mine fields, the Electrical Alarm System, the Border Service

¹ ORCID 0000-0002-7661-4485

Absztrakt

A Belügyi Szemle, születésétől a rendszerváltásig (1953–1989) hatékonyan, jó szakmai-tudományos fórumként szolgálta a magyar belügyi szervek munkatársainak szakmai képzését, a legjobb hazai és nemzetközi gyakorlatok, tapasztalatok felkutatását, tudományos igényű feldolgozását, elterjesztését, tökéletesítését, ezzel a rendészettudomány létrejöttét, körvonalazását, fejlesztését. A Szemle, szakmai-tudományos tevékenységével fontos szerepet játszott a belügyi tevékenység modern jogállami szintű működésének létrehozásában, elmélyítésében.

A Belügyminisztérium szervezetében működő állambiztonsági szolgálatok struktúráját az 1956-os forradalmat követően – az egész minisztériuméhoz hasonlóan – radikálisan átalakították. A szinte újonnan létrehozott állambiztonsági szervezetet, a III-as, Állambiztonsági Főcsoportfőnökséget, a minisztérium a belügyi, állambiztonsági propaganda módszereivel, is próbálta építeni, erősíteni. Milyen szerep hárult ebben a Belügyi Szemle Tájékoztatójára 1963-tól 1972-ig? Milyen nemzetközi tapasztalatokat, cikkeket választottak a szervezet extenzív, intenzív fejlesztéséhez? A hazai és a szövetségi rendszeren belüli állambiztonsági propaganda milyen elveit, milyen módszereit, megoldásait, üzeneteit közvetítik ezek a fordítások? Milyen, esetleg ma is aktuális, használható szakmai ötleteket, megoldásokat, tanácsokat, következtéseket tartalmaztak ezek az írások? Milyen hazai, vagy nemzetközi aktuálpolitikai háttérrel, helyzetet tükröznek ezek a cikkek?

A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején a magyar határőrizetben jelentős változások álltak be. Ekkor szedték fel az aknamezőt és kezdték el telepíteni az Elektromos Jelzőrendszert (EJR), továbbá a szervezet történetében jelentősnek számító mértékben, mintegy ezerrel, csaknem 18 ezer főre növelték a BM Határőrség létszámát. A határőrizet korszerűsítéséhez minden bizonnyal hozzájárulhatott a szomszédos és a szocialista blokk országaiban megjelent határőrizeti tapasztalatokat tartalmazó szakmai cikkek magyar nyelvű fordításának közlése a Belügyi Szemle Tájékoztatójában.

Kulcsszavak: Rendőrségi Szemle, Belügyi Szemle, közrend, közbiztonság, állambiztonság, jogállamiság, renészet-elmélet, rendészettudomány, Belügyminisztérium, belügyi propaganda, magyar határőrizet, aknamező, Elektromos Jelzőrendszer, határőrség

1. Bevezetés

Bő hat évtizedet tudhat maga mögött a Belügyi Szemle; közvetlen jogelődje, a Rendőrségi Szemle életrehívásától, ami 1953 januárjában jelent meg. A Szemle, fennállása során – alkalmazkodva az aktuális állami, kormány-, konkrét belügyi és társadalmi elvárásokhoz –, hatékonyan szolgálta a belügyi szervek munkatársainak szakmai képzését, a legjobb hazai és nemzetközi gyakorlatok felkutatását, tudományos igényű elterjesztését, tökéletesítését. Jó fórumul szolgált a hazai és külföldi belügyi, később rendészetelméleti, gyakorlati problémák, tapasztalatok megismertetéséhez, megvitatásához, elemzéséhez. Eközben erősítette a hazai rendvédelmi, rendészeti szervek együttműködését, munkakapcsolatát.

Mint Korinek László akadémikus, a Belügyi Szemle főszerkesztője az újraindított BM Rendészeti Vezetőképző és Kutatóintézet ígéretes jövőjével kapcsolatban megjegyezte: „Építhet az első kutatóintézet hagyományain túl a Belügyi, majd Rendészeti és az idei évtől ismét Belügyi Szemle 58 év alatt összegyűlt ismeretanyagára, arra a fórumra, amely mindig a legfrissebb tapasztalatok gyors közzétételét kínálta, nemkülönben, a különböző nézetek ütköztetését.”²

A rendvédelem, rendészetelmélet több évtizedes fejlődésének, eredményeinek egyfajta elismeréseként a Magyar Tudományos Akadémia Gazdaság- és Jogtudományi Osztályán belül, 2008-ban megalakult a Rendészettudományi Bizottság. Azaz, a mára is csak többé-kevésbé letisztult tartalmú rendészettudomány fogalmi szerint tekinthetünk vissza a Rendőrségi Szemle 1953. januári megszületésétől fogva közölt anyagokra, hiszen a bő száz éves közigazgatástanhoz képest a rendvédelemelméleti kutatások „Először a 60-as években az Egyesült Államokban és Kanadában, majd azután a 80-as évek elejétől kezdődően előbb az Egyesült Királyságban, később pedig az európai kontinens legfejlettebb országaiban nyertek polgárjogot. A közép- és kelet-európai fiatal demokráciákra a rendvédelemelméleti alapvetés sürgető igénye a rendszerváltás pillanatában váratlanul, más kényszerítő tényezőkkal együtt, minden különösebb előkészítés nélkül zúdult.”³

2. A rendészeti szakfolyóirat születése

A Belügyi Szemle bő hat évtizede alatt, mintegy százezer oldalon megjelent cikktömegét, a rendészettudomány napjainkig tartó fejlődési ívének, két tömör megközelítése szem előtt tartásával látszik célszerűnek áttekinteni:

² KORINEK László: *Rendészet a tudásalapú kockázati társadalomban. Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1, 20. o.*

³ FINSZTER Géza: *A közigazgatási és a rendvédelmi kutatások helye és perspektívája. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1998/1, 34., 36. o.*

1. „A rendészettudományra vár az a feladat, hogy a rendészet jogát, a rendészet szervezetét és annak működését interdiszciplináris megközelítéssel tárja fel...”⁴

2. „... a rendészettudomány képviselői a rendészetet a legszélesebb körű kiterjesztéssel, a közrenddel és közbiztonsággal kapcsolatos állami, önkormányzati, társadalmi, vállalkozói és állampolgári tevékenységek célirányos összességéként értelmezik.”⁵

Az ötvenes évek elejére a nemzetközi helyzetben kialakult rendkívül feszült hidegháborús politika hatásaként a hazai közéletben, állami szinten, egyebek közt a Belügyminisztériumban és a Rendőrségnél is tovább folytatódott a hatalmi struktúrák kiépülése, koncentrációja, hasonlóan más fegyveres szervekhez, például a Magyar Néphadsereghez: „... a Minisztertanács 1952. november 5-én kiadja határozatát, miszerint ismét bevezetik az egyszemélyi parancsnoki rendszert.”⁶

Az 1953-as évvel együtt színre lépő, 98 oldalas Rendőrségi Szemle szerkesztőbizottsága, lapindító előszavában a folyóirat tervezett feladatait a következőképp foglalta össze: „... összegezze mindazt a tapasztalatot, melyet a rendőrségi munka gyakorlata alkotott. Ez nem kis feladat és meglehetősen új feladat is, mellyel rendőrségünk eddig rendszeresen nem foglalkozott, és aminek hiányát mindjobban érezni lehet. ... a rendőri gyakorlat eddigi tapasztalatai, egyesek tapasztalatai, amelyek nem váltak az egész rendőrség közös kincsévé, nem termékenyítették meg munkáját... A Rendőrségi Szemle egyik nagy feladata az, hogy kielégítse a tanulni vágyók igényeit, s egyúttal harcoljon az elméleti ismereteket – magát a tanulást – lebecsülők ellen...”⁷

A Déri Pál r. százados, felelős szerkesztő, később évtizedeken át főszerkesztő, által gondozott folyóirat frissen megjelenő számának tartalmából kiderül, hogy a rendőrségi munka milyen területei voltak akkoriban a legfontosabbak. Így, pl. Sebestyén László r. ezredes, a szerkesztőbizottság elnöke: „Emeljük magasabbra a vezetés színvonalát”⁸ c. írásával indult a lap, majd a bűnügyi és az őrszolgálat együttműködéséről szólt, illetve a kriminalisztika jelentősége domborodott ki. Kertész Imre, később szintén hosszú ideig főszerkesztő-helyettes, a nyomozás tervszerűségéről, mint a siker elengedhetetlen feltételéről írta ide első cikkét.⁹ A

⁴ KORINEK László: *Rendészet a tudásalapú kockázati társadalomban. Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1, 18. o.*

⁵ JANZA Frigyes: *A Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulásának előzményei, a Társaság szervezeti és működési céljai. Határrendészeti Tanulmányok, 2004/2, 11. o. In: Hautzinger Zoltán Rendészettudomány és rendőri kutatás, Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1, 33. o.*

⁶ M. SZABÓ Miklós: *A magyar katonai felsőoktatás története 1947–1956. Zrínyi Kiadó, Bp., 2004, 145. o.*

⁷ Szerkesztőbizottság: *Előszó. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1, 3. o.*

⁸ *A tartalomból, Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1, 1. o.*

⁹ *Uo.*

lap így fogta át a közrend, közbiztonság és a szervezeti működés legfontosabb területeit.

A folyóirat, ezután mind jobban beágyazódott a szervezet tevékenységébe. Az első évi működésének értékelése szerint a lap: „Helyesen mutatott rá... azokra a gyakori hiányosságokra, amely (sic!) a bűnüldözés tudományos és technikai módszereinek lebecsülése terén tapasztalható egyes szerveknél.”¹⁰

A korszak légkörét, titokvédelmét jól tükrözi, hogy a „Csak szolgálati használatra!” feliratos lapban a „Rendőrségi Szemle kezelésére vonatkozóan” ez a Felhívás állt: „Az ORK vezetője a 87-6/1953.sz. utasításban szabályozta a Rendőrségi Szemle kezelésének, előfizetésének rendszerét. Az utasítás értelmében a Rendőrségi Szemlét olvashatják (előfizethetik) a rendőrség, az államvédelmi szervek tagjai, az ügyészek, valamint a bíróság tagjai (az igazságügyminisztérium (sic!) és a Legfőbb Ügyészség megfelelő beosztású tagjai). Az utasítás engedélyezte, hogy a folyóiratot áttanulmányozás céljából munkaidő után az elvtársak lakásukra is vihetik, azonban minden esetben figyelemmel kell lenni arra, hogy ahhoz idegenek ne juthassanak hozzá. A folyóiratot csak hivatali helyiségben lehet tárolni. A fentiek a könyvtári példányokra- is vonatkoznak.”¹¹

A 3 forintba kerülő, Rendőrségi Szemle, öt év alatt – mint olvashatjuk –, „Észrevétlenül és átmenet nélkül szerves részévé vált a rendőri munkának, egyben pedig egyre hivatottabb szócsöve lett a kriminalisztikai, rendőri igazgatási elemzéseknek, tanulmányoknak.”¹² Érdeme: közel van az élethez, azok írják, akik olvassák. A lap olvasmányos, cikkei érdekesek, színesek, szórakoztatóan is tanítóak, az egyes számok sokoldalúak, az összesített tartalom pedig sokrétű. Viszont a szerző szerint az egyes írások megjelenési aránya nincs összhangban a felvetett problémák súlyával. Kevesli a társadalmi tulajdon elleni bűncselekményekről szóló cikkeket. Szerinte az írásokat megjelentetők köre szűk, visszatérően ugyanazok és nem elég mélyek a lap külföldi kapcsolatai, kevés a külföldi vonatkozású cikk. Ezt orvosolta, a Rendőrségi Szemle mellett a büntetés-végrehajtási, valamint a képzési-kiképzési tartalommal megjelentetett két szakmai-elméleti periodikát szintén magába olvasztó Belügyi Szemle.

Ennek megfelelően, a Belügyminisztérium Kollégiuma 1962 áprilisában megtárgyalta a BM sajtótermékei, folyóiratai szakmai színvonalának vizsgálatát, megállapítva, hogy a sajtó eszközeivel jobban kell segíteni a BM előtt álló feladatok színvonalas végrehajtását.¹³ „Ennek érdekében – az elmélet és gyakorlat legjobb szakembereinek bevonásával – olyan egységes elméleti folyóiratot kell ki-

¹⁰ KUTIKA Károly: *Egy éves a Rendőrségi Szemle. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1954/1, 4. o.*

¹¹ *Felhívás, Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1954/1, 96. o.*

¹² HORVÁTH István: *5 éves a Rendőrségi Szemle. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1958/1, 3. o.*

¹³ DEÁK József: *Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése – nemzetbiztonság és civil kapcsolatok. Társadalom és honvédelem, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tudományos folyóirata, 2013/3–4. szám, Bp., 2014., 410. o.*

alakítani, amely az egész Belügyminisztériumban felmerülő elvi, politikai és szakmai kérdéseket tudományos színvonalon elemzi és magyarázza.”¹⁴

A Belügyi Szemle 1963 januárjában megjelent első száma elé írt, belügyminiszteri intelmek szerint a folyóirat „... akkor végez jó munkát, ha bátran harcot indít az elavult nézetek, maradi gyakorlat, hibás módszerek ellen... és állást foglal a mindennapi étellel lépést tartó, a tudományos eredményeket figyelembe vevő módszereknek, eljárásoknak és modern technikai eszközöknek a belügyi munka széles területén történő bevezetése mellett.”¹⁵ Ugyanakkor a Szemle ne csak a továbbképzési anyagokat közlő szaklap legyen, hanem a belügyi munkával kapcsolatos elméleti és gyakorlati kérdések megvitatásának a fóruma is.

Ezek egyikének a belügyminiszter a Belügyi Szemle „Tudományos élet” rovatát – mint a tudományos tájékoztatás addig is hasznos fórumát – jelölte ki. A folyóirat, 1977. januári számával kezdődően a „Tudományos élet” rovatot – a BM Tudományszervezési osztály gondozásában – tartalmában és terjedelmében bővítették. „E helyütt tesszük közzé azokat a műveket, közleményeket, amelyeket szerzőik a belügyi szervezett tudományos kutatás, a tudományos pályázatok vagy egyéb (pl. önszorgalmú) tudományos munka eredménye alapján készítenek, ha szélesebb körű érdeklődésre vagy vitára számíthatnak, amennyiben nem tartalmaznak állam vagy szolgálati titkot... A legnagyobb figyelmet arra fordítjuk, hogy a tanulmányok, közlemények tudományos igényességgel lehetőleg – közvetlenül – szolgálják a belügyi munkát.”¹⁶

3. Sok szakcikkből növekedett tudományossá a folyóirat

A Szemle „Tájékoztató”, másként „Külföldi Figyelő” kiadványát a szerkesztőség, a BM vezetői és a folyóirat állandó írógárdája szélesebb körű tájékoztatására, a külföldi irodalomban fellelhető belügyi témájú, jelentősebb anyagokkal adta ki azoknak, akik „elméleti vagy gyakorlati munkájukban az egyre fokozódó tudományos igényt igyekeznek megvalósítani.”¹⁷

A Rendőrségi Szemle – indulásától megjelentetett – írásaival igyekezett átfogni a rendőrségi tevékenység teljes vertikumát. A bűnügy, a bűnüldözés, a kriminalisztika témakörének már az első írása leszögezi „A bűnügyi szolgálat egymaga nem harcolhat eredményesen a bűnözés ellen, ha a rendőrségen belül nem támaszkodik erőteljesen az őrszolgálatra, a területfelelősökre. Nem lehet ered-

¹⁴ A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0023.sz. parancsa, Bp.1962. 07. 18. http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2 Letöltve: 2013. 03. 14.

¹⁵ PAP János: A Belügyi Szemle elé. *Belügyi Szemle, BM, Bp., 1963/1, 12. o.*

¹⁶ SZALMA László: A Tudományos élet rovat új célkitűzései. *Belügyi Szemle, BM, Bp., 1977/1, 48. o.*

¹⁷ Előszó. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, *Kiadja a BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnöksége, 1963/1–2. szám, 3. o.*

ményes ez a harc, ha a rendőrörsök nem válnak a bűnüldöző munka aktív részeivé.”¹⁸

Érdekes visszatekintve összevetni a napjaink bűnüldözési technikai megoldásait, eszközeit, a Szemle első évfolyamának záró számában, a Távközlési Kutató Intézet kutatómérnökének a jövőbe tekintő írásával. A cikk¹⁹ a hangtan Doppler-elvét sebességméréshez; az elektromágneses hangrögzítést (magnó); a fénytán infravörös fénytartományát okirat-hamisítások ellen; a színképelemzést anyagösszetétel megállapítására; a villamosságtan képtávíróját (tv), a betörésjelzőt, a rádió-távbeszélőt, a fénytelefon, a röntgensugárzás lehetőségeit javasolta felhasználni.

A Belügyi Szemlében kiemelt helyen, két állandó rovat is foglalkozott állambiztonsági témákkal, az „Állambiztonsági cikkek” és „A titkos háborúk történetéből” elnevezéssel.²⁰

A Belügyi Szemle szakelméleti írásaiban nem kevés figyelmet szentelt a krimináltaktika, kriminálmotiváció, a közrendvédelem, közlekedés- és igazgatásrendészet, a kriminológia, a kriminálpszichológia, a jogi szakterület, a vezetés- és szervezésmélethez, a kiképzés-oktatás mellett, az egyes szakterületek, a Határőrség, vagy a Tűzrendészet elméleti, gyakorlati problémáira is.

4. Társadalmi kapcsolatokról a nemzetbiztonsági civil kapcsolatokról

Mint Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája is megállapítja, hazánk biztonságpolitikai környezetéről: „A globalizáció és az egyenlőtlen fejlődés Magyarország biztonsági környezetében is mélyreható változásokat okoz....a fenyegetések és veszélyek hatásaival szemben is sebezhetőbbé tesz.”²¹

A terrortámadásokon túlmenően, mint az idézett stratégia is a továbbiakban leszögezi, tovább erősödik a befolyása a biztonságot veszélyeztető nem állami szereplőknek, ami jelentősen átrendezi, és egyre kiszámíthatatlanabbá teszi az egyes, veszélyes térségek biztonsági helyzetét, valamint a nemzetközi status

¹⁸ RUDAS György: *A bűnügyi és az őrszolgálat együttműködésének néhány kérdéséről. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1, 25. o.*

¹⁹ RÁTKAI György: *Fizika a kriminalisztika szolgálatában. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/12, 12–22. o.*

²⁰ DEÁK József: *Az állambiztonsági propagandától a nemzetbiztonságig – a Belügyi Szemlében megjelentek tükrében. Rendvédelem, a Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság online folyóirata, 2013/3, 20. o. <http://www.rvki.hu/images/downloads/rentudfoly/2013.%20vi%203.%20szm.pdf> Letöltve: 2014.07.17.*

²¹ A Kormány 1035/2012.(II.21.) Korm. Határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról, http://www.nbsz.gov.hu/docs/nemzeti_biztonsagi_strategia.pdf, 3., Letöltve: 2013. 10.07.

quót. „Globalizált világunkban a biztonság nem a határainknál kezdődik. A távoli biztonsági kockázatok, kihívások és veszélyforrások drámai gyorsasággal kerülhetnek határainkon belülré.”²²

A terroristák mélyen konspirált nemzetközi előkészületeit csak titkosszolgálati eszközökkel lehet hatékonyan felderíteni, megelőzni, megszakítani. Noha a titkosszolgálatok tevékenységét, nevükből adódóan is jellemzően titkok, civil szem számára átláthatatlan leple övezi, e szolgálatok jogszabályban rögzített, eredményes működése nehezen elképzelhető széleskörű nyílt civil, társadalmi támogatottság, kapcsolatrendszer nélkül. „Az ország biztonságának erősítésére irányuló erőfeszítéseknek, beleértve Magyarország nemzetközi szerepvállalásának is, széles körű nemzeti egyetértésen és támogatáson kell nyugodnia. Biztonságunk garantálása... magas szintű társadalmi tudatosságot és érettséget igényel. Ezt következetes, őszinte és intenzív társadalmi párbeszéddel és tájékoztatással kell megalapozni.”²³

Ez a viszony a civil lakossággal – jellegeből adódóan – nem a rendszerváltást követő nemzetbiztonsági törvény erejénél fogva jött létre egyik pillanatról a másikra, hanem az ilyen természetű nyílt, együttműködő kapcsolatoknak voltak történelmi előzményei. Ezekhez hasonló nyílt, civil, a korabeli elnevezés szerint „társadalmi kapcsolatokra” is épült az egykori állambiztonsági szolgálatok tevékenysége. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történelmi Levéltára, törvényszabta feladatainak megfelelően, létrejötté óta jelentős erőfeszítéseket tesz, a rendelkezésre bocsátott belügyi, állambiztonsági iratok feldolgozásával, közelmúltunk történéseinek minél pontosabb feltárására. Munkájuk eredményeként egyre több minden válik világossá a rendszerváltást megelőző évek állambiztonsági szerveinek titkos és nyílt tevékenységéről. Az utóbbiból mára egyre inkább kiderül, hogyan született, fejlődött a Belügyminisztérium szervezetében működő állambiztonsági szolgálatoknak ez a fajta viszonyrendszere az 1956-os forradalmat követően radikálisan átalakított, vagy inkább újonnan létrehozott állambiztonsági szervezetnél. Mi volt ennek a tartalma, milyen elvek mentén, milyen módszerekkel próbálta a Belügyminisztérium és Állambiztonsági (ÁB) Főcsoportfőnöksége építeni, erősíteni legális civil kapcsolatait? Milyen szerep hárult ebben a kapcsolatépítésben az egyes belügyi szervekre, lapokra, milyen módon kaptak feladatot e kapcsolatok kialakítására, erősítésére? Milyen nemzetközi tapasztalatokat próbáltak felhasználni ezen a területen?

Az 1960-as évek eleji konszolidálódó légkörében napirendre került a Belügyminisztérium új helyzethez igazodó átszervezése. „A hatvanas évek elején kialakuló új struktúra (a korábbi főosztályi tagozódás helyébe a főcsoportfőnökségek,

²² Uo. 5. o.

²³ Uo. 41. o.

csoportfőnöksége, önálló osztályok, osztályok, alosztályok rendszere lépett) nem hagyta érintetlenül az informálásért felelős szervezeteket sem.”²⁴

Az új helyzet megkívánta, a belügyi tevékenységet népszerűsítő, a minisztériumi feladatokhoz a társadalom széles rétegeit megnyerni szándékozó belügyi propaganda korszerűsítését is. Ezek közül abban az időben a legmeghatározóbbak, legerősebbek a belügyi kiadású sajtótermékek voltak.²⁵

Az ellátott belügyi feladatok között kiemelt helyen szerepelt az állam biztonságának a szavatolása. Ennek megfelelően a minisztérium folyóiratában, a Belügyi Szemlében is megjelentek az 1963. év áprilisi számától kezdődően először a „Titkos háborúk történetéből” című rovatban, a korabeli elnevezés szerint állambiztonsági témájú cikkek.²⁶ A sorozat, főként a II. Világháború olyan eseményeinek bemutatását tűzte ki célul, amelyekben jelentős szerep hárult a hírszerző és kémelhárító szolgálatokra. Ezekkel az írásokkal, feldolgozásokkal, fordításokkal, a többé-kevésbé ismert történetekkel az olvasó számára az események mélyebb összefüggéseit kívánta a szerkesztőség megvilágítani csaknem három évtizeden át, 1994-ig. A Belügyminisztérium vezetése továbbra is komoly figyelmet szentelt a belügyi, ezen belül az állambiztonsági propaganda magas színvonalú, hatékony, minőségi végzésére. Ez kiderül a minisztériumban a hatvanas, majd a hetvenes és a nyolcvanas években a témában született miniszteri parancsokból, utasításokból csoportfőnöki intézkedésekből. A születő, a kezdeti lépéseken, nehézségeken átbukdácsló, fejlődő, eleinte meglehetősen egysíkú, direkt belügyi, állambiztonsági propaganda tanulmányozása helyett, az esetleges mai hasznosíthatóság okán célszerűbbnek látszik annak fejlettebb, a rendszerváltást megelőző évtizedekben működő, kiforrottabb módszereit tanulmányozni.

5. Az ÁB-propaganda, mint a belügyi propaganda része

Mint a BM IV/I.-es jelzésű, a minisztérium tanulmányi és propaganda-tevékenységének, elvi irányító, felügyeleti és végrehajtó feladatokat ellátó Csoportfőnöksége, 1972. június 20-tól hatályos ügyrendjéből kiderül,²⁷ miszerint a

²⁴ MÜLLER Rolf: *Belügyi információs jelentések, 1964–1990*. In: Gyarmati György (szerk): *Trezor 3. Az átmenet évkönyve 2003. Sorozatszerkesztő Kónyané dr. Kutrucz Katalin, Budapest, 2004. 148. o.*

²⁵ DEÁK József: *Az állambiztonsági propagandától a nemzetbiztonságig – a Belügyi Szemlében megjelentek tükrében. Rendvédelem, a Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság online folyóirata, 2013/3, 20. o.*
<http://www.rvki.hu/images/downloads/rentudfoly/2013.%20vi%203.%20szm.pdf> Letöltve: 2013.10.7.

²⁶ Gy.T. : *A szicíliai partraszállás előkészítése. Belügyi Szemle 1963/4, 87–94. o*

²⁷ A BM IV/I. (Tanulmányi és Propaganda) Csoportfőnökség ügyrendje. *Allambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL), 4.2.1. sor, 2.doboz, 6.o.*

csoportfőnökség nevesített tíz feladata közül a hét rögzíti, hogy (a csoportfőnökség) kidolgozza a belügyi propagandamunka irányelveit és munkatervét. Továbbá ezek megvalósításának módszereit: szervezi a központi szervek, segíti és ellenőrzi az országos parancsnokságok és a területi szervek propagandamunkáját. A rendőr-főkapitányságokon tanulmányi és propagandacsoportok működtek, kivéve a BRFK-t, ahol alosztály látta el a feladatokat.

Érdekes visszatekinteni a Csoportfőnökség által végzett munkára öt év múltán, amikor új minisztériumi jogforrás tűzi ki az 1977-80-as évekre szólóan a „BM külső – a lakosság körében végzendő – propagandamunka (sic!) irányelveit.”²⁸

Mint az anyagból kiderül „... a minisztérium propaganda tevékenysége (sic!) az utóbbi években javult.”²⁹ Az is megtudható ebből, hogy a belügyi propagandamunka tervezésében és végrehajtásában közreműködtek a központi szervek, valamint az országos parancsnokságok vezetői. Különösen jó előkészítő és koordinált együttműködő tevékenység valósult meg a BM III/IV/1. Csoportfőnökség (Katonai elhárítás törzsszotállya – a szerző) valamint a BM ORFK, BM HŐR, (Határőrség Országos Parancsnokság), BM TOP (Tűzoltóság Országos Parancsnokság)gal. Nem mondható ez el a BM III. Főcsoportfőnökséggel (Állambiztonsági Főcsoportfőnökség) – kivéve a BM III/II. (Kémelhárító) és a BM III/IV. (Katonai elhárító) Csoportfőnökséget) meglévő kapcsolatról, amelytől a felelős szerv kevés javaslatot (témát, ügyet) kapott feldolgozásra.³⁰ Érdekes áttekinteni az 1974. január 1.–1976. december 31. között megjelent cikkek témák szerinti megoszlását: állambiztonsági 15, bűnügyi 346, társadalmi tulajdonvédelmi 149, ifjúságvédelmi 98, közlekedésrendészeti 972, egyéb (igazgatásrendészet, határőrizet, portré) 680.³¹

Mint olvasható, az állambiztonsági témájú publikációk minimális aránya (a megjelent cikkek 1%-a alatt) az ilyen bűncselekmények elenyésző száma miatt alakult ki. „A társadalmi tudat formálásával kapcsolatos feladatok és az ellenséges ideológiai támadás azonban több ilyen témájú sajtócikket tesz szükségessé.”³² – olvasható az irányelvekben. A könyvkiadóknál kezdeményezett megjelentetés érdekében négy kézirat közül a Magvető gondozásában megjelent a „Mélyek a gyökerek” és a Kossuth Kiadónál az „Egy tiszt a kémközpontban” című könyv. Mindkét mű kéziratának elbírálásához segítséget nyújtott a BM III. Főcsoportfőnökség. Az irányelvekből a továbbiakban kiderül, hogy önkritikusan, éppen az állambiztonsági propagandát tartja erősítendőnek. Megállapítja: a propaganda-tevékenységben tapasztalható bizonyos egyoldalúság, mert bár sokszínű a bűnügyi és a közlekedésrendészeti propaganda, valamint javult a határőrség irányában végzett propaganda, ugyanakkor keveset foglalkoznak állambiztonsági

²⁸A BM külső – a lakosság körében végzendő propagandamunkának, 77–80 évekre szóló irányelvei. ÁBTL, 4.2.2sor 31. doboz

²⁹ Uo. 5. o.

³⁰ Uo. 6. o.

³¹ Uo. 8. o.

³² Uo.

kérdésekkel a sajtó hasábjain és az egyéb tömegkommunikációs eszközök felhasználásával.

A jövőbeni, a BM által a lakosság körében végzendő propagandamunka fő elveit, témaköreit, irányait kijelölve, fontossága miatt az állambiztonsági területtel kezdi a felsorolt tucatnyi belügyi feladatot: „... fokozza hatékonyságát az imperialista Kormányok (sic!) és hírszerző szerveik fellazítási politikája ellen, illetve az ideológiai diverzió elleni támadólagos tevékenységgel.”³³ Az állam biztonsága érdekében végzendő szakterületi propagandamunka felsorolásában megtalálható egyebek közt az „imperialista” hírszerző és elhárító szervek botránnyainak, egymás közti harcának, gazdasági és egyéb szervezetekkel meglévő érdekösszefonódásainak bemutatása. Az anyag külön hangsúlyozta, hogy tovább kell fejleszteni az értelmiség körében kifejtett állambiztonsági propaganda-tevékenység tartalmát, formáit és módszereit. Emellett preventív célzatú előadásokat kell tartani az olyan intézményekben, objektumokban dolgozóknak, akik munkájuk folytán a kapitalista országok állampolgáraival rendszeresen kapcsolatban állnak.

A belügyi állambiztonsági propaganda célkitűzéseinek „aprópénzre” váltása jól megfigyelhető az Állambiztonsági Főcsoportfőnökség a katonai elhárítással foglalkozó III/IV. Csoportfőnökségének egyik intézkedésében, amely propagandabizottság létrehozásának és működésének elveit taglalja.³⁴

Mint az intézkedés preambulumban leszögezi; „A fegyveres erők harckészültségének – személyi állományának és a harci technikának, a katonai titkoknak – egyre magasabb követelményeket támasztó preventív védelme céljából tovább kell szélesíteni és növelni tömegbázisunkat. Valamennyi állománycsoporthoz tartozó személyt társadalompolitikai céljainknak, az abból adódó elvárásoknak megfelelő színvonalú és terjedelmű korszerű állambiztonsági ismeretoktatásban kell részesíteni.”³⁵

Ezt a bizottság azonban már nem tudta végigvinni, felügyeleti, propaganda-szakirányító szervéhez, a BM IV/I. (Tanulmányi és propaganda) Csoportfőnökséghez hasonlóan, a hosszabb távra megtervezett feladatait, a nyolcvanas évek végén megkezdődött rendszerváltás miatt.

A rendszerváltással a Belügyminisztérium Állambiztonsági Főcsoportfőnöksége önálló titkosszolgálatokra esett szét, amelyek zömének irányítását a polgári titkosszolgálatokat felügyelő tárca nélküli miniszter, a katonai titkosszolgálatokét pedig a honvédelmi miniszter látta el. Napjainkban, a létszámában legnagyobb nemzetbiztonsági szolgálat, a Nemzetbiztonsági Szakszolgálat, és az Alkotmányvédelmi Hivatal, valamint a Terrorelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Köz-

³³ Uo. 12. o.

³⁴ A BM III/IV. Csoportfőnökének 02. számú intézkedése, Bp., 1976. május hó 12-én.

ÁBTL, 4.2.1sor 18. doboz

³⁵ Uo.

pont a belügyi tárca, az Információs Hivatal pedig a Miniszterelnökséget vezető miniszter alárendeltségében végzi tevékenységét.

Ismereteim szerint jelenleg nincs sem a BM Sajtófőosztálynak, sem pedig a fent említett más tárcák megfelelő PR-szervezeteinek a titkosszolgálatok tevékenységét, eredményeit népszerűsítő feladata. Sőt, szinte a feltételezés is képtelenségnek számít... Az egyes szolgálatok maguk intézik, szervezik, ápolják, a törvényben rögzített feladataik ellátáshoz nélkülözhetetlen nyílt civil kapcsolataikat.

Tevékenységükről, elsősorban az 1995. évi 125. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló jogszabályból,³⁶ bárki tájékozódhat.

6. A Belügyi Szemle Külföldi Figyelőjének ÁB-szakcikkei (1963-1972)

A Belügyminisztérium szervezetében működő állambiztonsági szolgálatok struktúráját az 1956-os forradalmat követően – mint már korábban is jeleztem –, az egész minisztériuméhoz hasonlóképpen radikálisan átalakították. A szinte újonnan létrehozott állambiztonsági szervezetet, a III-as, Állambiztonsági Főcsoportfőnökséget, a minisztérium a belügyi, állambiztonsági propaganda módszereivel is próbálta építeni, erősíteni. Milyen szerep hárult ebben a Belügyi Szemle Tájékoztatójára 1963-tól 1972-ig? Milyen nemzetközi tapasztalatokat, cikkeket választottak a szervezet extenzív, intenzív fejlesztéséhez? Milyen, esetleg ma is aktuális, használható szakmai ötleteket, megoldásokat, tanácsokat, következtéseket tartalmaztak ezek az írások? Milyen hazai, vagy nemzetközi aktuálpolitikai háttérrel, helyzetet tükröznek ezek a cikkek?

Az 1956-os forradalmat követően a hazai belpolitikai helyzet konszolidálása ebben az időszakban vett új lendületet.

„A Magyar Népköztársaság >>politikai karantén<<-ből való fokozatos kitörését az tette lehetővé, hogy az Amerikai Egyesült Államokkal 1960-ban megkezdett tárgyalások eredményeként 1962 decemberében lekerült az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ) napirendjéről az ún. >>magyar kérdés<<. Ennek közvetlen eredményeként 1963 márciusában általános amnesztiában részesítették az >>56-osok<< döntő többségét...”³⁷

A csillapodó, minden téren rendeződő belpolitikai helyzetben azonban szükség volt a Belügyminisztérium (BM) megerősítésére, az új körülményekhez való igazítására, átalakítására.

A belügyi tevékenységet népszerűsítő, a minisztériumi feladatokhoz a társadalom széles rétegeit megnyerni szándékozó belügyi propagandát is korszerűsíteni kellett. Ezen a területen akkoriban a legmeghatározóbbak, legerősebbek a belügyi kiadású sajtótermékek voltak.

³⁶ http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500125.TV Letöltve: 2016.08.26.

³⁷ M. SZABÓ Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961–1969. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht. – Zrínyi Kiadó, 2008, 13. o.*

A Belügyi Szemle, a Belügyminisztérium központi folyóirataként, ebben a bűnüldöző, rendvédelmi, rendészeti szakma tudományos szintű művelésében mindig élenjárónak számított a fennállásának hat évtizede alatt, mint ez elhangzott az eme alkalomból a Belügyminisztériumban rendezett emlékkonferencián is.³⁸

A fentebb említett BM Kollégiumi intézkedéssorozatba illeszkedően jelent meg, a Belügyi Szemlének az 1963-tól 1972-ig negyedévente, összesen 15 számba, „Szolgálati használatra” minősítéssel „A Belügyi Szemle Tájékoztatója”, más elnevezéssel „Külföldi Figyelő” című periodika rendszeresen, ezt követően pedig inkább alkalmi szerűen. A Belügyi Szemle szerkesztősége, a rendelkezésére álló, többé-kevésbé átfogó külföldi szakfolyóirat-gyűjtemény felhasználásával, a szakismeretek bővítésére készítette a kiadványt. „A szerkesztőség a Belügyminisztérium vezetői és a folyóirat állandó írógárdája szélesebb körű tájékoztatása érdekében a külföldi irodalomban fellelhető... a belügyi szervek tevékenységével kapcsolatos időszerű, a különböző országok rendőri szerveit foglalkoztató jelentősebb kérdésekről, problémákról...”³⁹ adta ki a folyóiratot, jellemzően a „kapitalista” országokban megjelent cikkek fordításainak megjelentetésével.

7. Merényletek üzentek?

Ebben az alfejezetben áttekintjük az egy-egy ország állambiztonsági szerveihez, titkosszolgálati szervezetéhez, akcióihoz, szakmai megoldásaihoz kötődő anyagokat.

Az állambiztonsági jellegű cikkek sorát Hans Langemann: *Das Attentat – Hamburg, 1956. (!)* című művéből készült szemelvény nyitotta. A könyv, mint az anyag rövid ismertetőjéből kiderül: „... államfők és vezető politikai személyek ellen elkövetett politikai merényleteket elemez. Ezen belül tudományos megállapításokra igyekszik jutni.”⁴⁰

Talán nem véletlen a témaválasztás, hisz az 1956-os forradalmat követő megtorlások nyomán számítani lehetett az új politikai vezetőket célzó hasonló válaszlépésekre. A cikk egyben tükrözheti az új vezetői garnitúrában fel-felmerülő féltelmet, egyúttal pedig fokozta az őrzésükre hivatottak éberségét, illetve témaválasztásával is próbálta igazolni, hogy indokolt és tanulságos a nyugat-európai tapasztalatok hazai figyelemmel kísérése.

A könyvből kiragadott néhány fejezetet bemutató cikkben megtalálhatjuk, a szerző a XX. századból kiválasztott 52 politikai merényletvizsgálatának különféle

³⁸ DEÁK József: *Hatvanéves a Belügyi Szemle. Rendőr, Az ORFK Szóvivői Iroda belső szakmai Intranetes lapja, 2013/ 1–3, 15. o.*

³⁹ Uo.

⁴⁰ *A politikai merényletek vizsgálata bűnügyi tudományos szempontból. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1963/ 1–2 szám, 30–32. o.*

szempontjait, értékelését. Megismerhetjük a tettesek csoportosítását, majd a cselekmények kivitelezésének és technikájának elemzését. A méreggel, szűrő- vagy lőfegyverrel elkövetett merényletek jellemzése, néhány történelmi példával történő illusztrációját követően a robbanóanyag felhasználásával elkövetett merényleteknél a szerző hosszan taglalja „Heydrich SS főcsoportvezető, a Cseh–Morva Protektorátus helytartója ellen 1942. május 29-én elkövetett sikeres merényletet, majd a Hitler elleni két sikertelen merényletet (1939. nov. 8. és 1944. július 20.)”, részletesen elemezve a körülmények kedvező, illetve kedvezőtlen alakulásának hatásait.

A Tájékoztató első, dupla számában megjelent cikk nem mulasztja el bemutatni a könyv tanulságainak ismertetését sem, érzékeltetve, hogy mit gondol a szerző a merényletek elhárításának kérdéseiről. „Ennek érdekében egyfelől olyan államvezetést tart szükségesnek, amely a társadalmi ellentéteket lehetőség szerint letompítja, és nem termel politikailag kiút nélküli deklasszált réteget, másfelől olyan rendőri szervezetet, amelynél a hírszerzés anyagának értékelése és a kellő gyors intézkedések megtétele összhangban van.”⁴¹

1963-ban ez a Belügyi Szemle Tájékoztatójában megjelent cikk, a sorok között nem csak támogatta, igazolta, a 1960-as évek elején, az új pártvezető, Kádár János által meghirdetett, a „csendes többség (a nem aktív ellenzék) zavartalanabb életét.”⁴² lehetővé tevő „Aki nincs ellenünk, az velünk van” elvét, hanem bizonyos szempontból állást foglal a jövőben javasolt államvezetési irányt illetően is. A cikkben, az Adenauer elleni 1952-ben elkövetett merényletkísérletre tett utalást követően nem maradhat el az „NSZK” (Német Szövetségi Köztársaság) politikai nyomozó szerveinek kötelező bírálata sem: „Egyik szerv sem rendelkezik a szükséges hírszerzési hálózattal, egyes szerveknél hiányzik a szükséges végrehajtó szerv. A különböző – ilyen ügyekben eljáró – rendőri szervek rivalizálnak egymással és ezen túlmenően féltékeny versengés van a politikai ügyekben eljáró rendőri és katonai szervek között.”⁴³ A belügyi propagandát szabályozó irányelvek későbbi, változataiban is megtalálható a konkrét igény, amely legfejlettebb formájában, az állam biztonsága érdekében végzendő belügyi propagandamunka első, rögzített elve lesz. Eszerint „a támadólagosság elvének érvényesítésével mutassa be, leplezze le a CIA és más imperialista hírszerző szervek botrányait az ellenséges hírszerző és elhárító szervezetek érdek-összefonódását, egymás közötti har-

⁴¹ Uo.

⁴² M. SZABÓ Miklós: *A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht.–Zrínyi Kiadó, 2008. 12. o.*

⁴³ *A politikai merényletek vizsgálata bűnügyi tudományos szempontból. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnöksége, 1963/1–2. szám, 32. o.*

cát, az egyes elkülönült gazdasági és egyéb érdekcsoportokkal: az ellenséges hírszerző és elhárító szervek belső, illetve.”⁴⁴

A könyvből idézett gondolat, talán nem mellékesen, egyúttal utalhat, a hatvanas évek elején a Belügyminisztériumban végbement, fentebb említett átszervezés szükségességére is.

8. Kémelhárítás egy demokratikus jogállamban

Nem az állambiztonsági cikkek kategóriájában szerepel, de ebbe a körbe illeszkedik a „Mikor, hogyan és miért lép közbe a Federal Bureau of Investigation (FBI)”⁴⁵ című anyag, de bizonyára ismeretterjesztő jelleggel, angolul is meghagyták a címet. Az 1964-es első szám első két írása is az Amerikai Egyesült Államokkal foglalkozik, az első, az igazságszolgáltatást bemutató írás (amelyben, hazai irodalomban először⁴⁶ említik a poligráf, „hazugságdetektor” alkalmazását, a rendőreljeltek kiválasztásánál⁴⁷) az FBI (Szövetségi Nyomozóiroda) rövid bemutatásával zárulva, mintegy felvezeti a következő, most általunk bemutatandó cikket. Ebből kiderül, hogy az 1908-ban, Theodor Rooseveltnél elnök idején életre hívott „szerény szervezet” a trösztellenes törvény megsértései esetére, illetve a távol-nyugati közös földek, kormányhivatalnokokkal összejátszó bitorlási ügyeiben, azaz szövetségi ügyekben folytatandó titkos nyomozásokra jött létre.⁴⁸ A titkos nyomozások hallatán a nagyközönség kémkedési rendszerre gondolt, amiben nagyot nem tévedett, mert az I. világháború alatt ezt a feladatot is megkapta a Nyomozóiroda, a német kémhálózat lehetőségeinek kinyomozására. A négyszáz fős terület végül az 1917-es orosz forradalom tanulságai nyomán kapott nagyobb tekintélyt, komolyabb és szilárdabb szervezetté kovácsolták, különösen 1924-től Edgar Hoover bő évtizedes vezetése alatt. Az 1929-es gazdasági válság nyomán fellángoló szervezett bűnözés elleni fellépése tovább erősítette a szervezetet, ahol a 23 és 41 év közötti munkatársaknak jogi doktorátussal, vagy ennek megfelelő más diplomával kellett rendelkezniük. A „Hűség – Bátorság – Tisztaság” jelmondatú FBI kezdetben az igazságtalanul megvádoltakért is kiállt, 1952-ben megindokolva, egy csekkhamisítás miatt alaptalanul vádolt szabadon bocsátását. Ez a

⁴⁴ A *BM külső – a lakosság körében végzendő – propagandamunkájának 1977–80-as évekre szóló irányelvei*, 1977. 3. 28. *Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára* 4.2.2. sor 31. doboz, 12. o.,

⁴⁵ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1964/3. szám

⁴⁶ *Rendőrfőnök ORFK Szóvivői Iroda Belső szakmai Intranetes lapja, Deák József: Hatvanéves a Belügyi Szemle*, 2013/1–3, 15. o.

⁴⁷ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1964/3. szám 5. o.

⁴⁸ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1964/3. szám 1964. 8. o.

gondolat megfontolandó lehetett az akkori hazai - különösen a politikai, de a köztörvényes nyomozó – szervek számára is.

A következő, a „Rendszabályok az idegen hírszerző szolgálatok kapcsolatkezelési kísérleteinek elhárítására”⁴⁹ címet viselő fordítás, már az 1966-os számban szerepelt. Visszatekintve, megállapításai, tanulságai nemcsak a „titkosszolgálati” rendszerváltáskor lehettek volna hasznosíthatóak, hanem ma is aktuálisak. A „Truppenpraxis” című német katonai folyóiratnak a „Kémelhárítás a demokratikus jogállamban” bevezetővel induló anyaga a következő mondattal kezdődik: „... Csak diktatúra tudja a fegyveres erőt és az ezzel kapcsolatos dolgokat a külvilágtól légmentesen elzárni Ez a módszer természetesen nagymértékben megkönnyíti a kémelhárítást.”⁵⁰ Majd a továbbiakból kiderül, hiába gondolják sokan, hogy az újságok mindent leköszölnek, de nem szabad titokként kezelni a parlamenti határozatokat, a Nemzetvédelmi Minisztérium és egyéb hivatalos szervek közleményeit, mert: „... Mi katonák azonban távolról sem óhajtunk egy biztonsági gettóban élni. Tudatosan élvezzük demokratikus polgárjogainkat. Ezzel szemben azonban kötelességeinknek is tudatára kell, hogy ébredjünk. Tudjuk, hogy állami rendszerünkben az elhárító szolgálat igen nagy nehézségekkel küzd. Mivel azonban e rendszer hívei vagyunk, tudatosan számításba kell vennünk a nehézségeket, és le kell küzdenünk... Szándékosan nem akarjuk, hogy a túlzásba vitt titkolózás kirekesszen bennünket népünk közéletéből. Ellenkezőleg!”⁵¹ Mert az ellenséges hírszerző szolgálat elhárításánál a valóban titokban tartandó dolgokra kell összpontosítani (új fegyverek, készülékek, titkos dolgok). Míg az egyes csapattesteknél kevés az ilyen, a törzseknel, magasabb parancsnokságoknál viszont annál több: „... meg lehet találni a sajtóhoz való helyes viszonyt is. ... Rajtunk múlik, hogy a sajtóhoz való viszonyt állandóan szívélyesebbé tegyük, s akkor a sajtó képviselői is meg fogják érteni, hogy a titoktartás miatt bizonyos dolgokat nem lehet nyilvánosságra hozni.”⁵² A továbbiakból kiderül, hogy miért tájékoztathatja a sajtót csak a parancsnok, vagy a sajtótiszt: „Mert az egyes katona többnyire nem tudja eldönteni, hogy a bizalmas és a nyílt közlések között hol a határ.”⁵³ A következőkben az anyag külön címben kiemeli és taglalja a megelőző elhárítás, az anyagi megelőzés, a személyi megelőzés, a katonai elhárító szolgálattal való együttműködés témáját, hogyan ismerhető fel a gyanús eset, ebben fontosnak tartja a tiszt és a harcos közti bizalmi viszony kialakítását. A gyanús esetben pedig értesíteni

⁴⁹ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1966/5. szám, 35–39. o.

⁵⁰ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1966/5. szám, 35. o.

⁵¹ Uo.

⁵² A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1966/5. szám, 35–36. o.

⁵³ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1966/5. szám, 36. o.

kell az elhárítás szakembereit. A tanulmány egyik záró megállapítása: „Az ellenfél csak annyi erővel fog rendelkezni, amennyit mi magunk megengedünk neki.”⁵⁴

9. Szovjet ÁB-szervek és német titkosszolgálatok

„A politikai és általános szakcikk” témájában bukkanhatunk rá, a Tájékoztató 1968-as, 7. számában a következő állambiztonsági témájú írásra: „Néhány gondolat a szovjet állambiztonsági szervek tevékenységéről, az ellenséges hírszerzők és diverzánsok elleni harcáról, a II. világháború alatt a szovjet–német arcvonalon”⁵⁵ Az írást ugyan, Feksz László határőr alezredes jegyzi, de valószínű, hogy egy hosszabb tanulmányt dolgozott fel rövidebb formában. Az akkoriban kötelező ideológiai sablonokat követően a szerző megemlíti, hogy különösen a határ mentén, milyen széleskörű ügynöki hálózat kiépítésével készült a hitleri Németország a Szovjetunió megtámadására, miközben 1942 nyarán a német biztonsági szervek már elismerik, hogy a német felderítés, nem rendelkezett minden szinten pontos adatokkal az országról, fegyveres erejéről.⁵⁶ A korabeli ideológiától sem mentes megállapítás szerint: „A hitleri titkos háború megszakításában és a fasiszta hadsereg széttűzésében a legnagyobb szerepet a szocialista állam léte jelentette...”⁵⁷ Az ország gazdasági, emberi potenciáljáról, nem történik említés, mint ahogy „a polgári lakosság haza iránti rendíthetetlen bizalma”⁵⁸ kifejezés is mást mond ma nekünk, a GULAG-táborok ismeretében. A cikkből kiderül, hogy a szovjet állambiztonsági szervek felléptek a hitleri felderítés mellett a japán, török, és a szövetséges (!) USA, Anglia felderítésével szemben is. A tanulmány teret szentelt a szovjet elhárítás mellett a hírszerzés támadó jellegű, partizánmozgalom-szervező tevékenységének is. A szerző befejezésül hangsúlyozta a nagy honvédő háború tapasztalatai tanulságainak folyamatos hasznosítása fontosságát, mert „A Varsói Szerződésben meghatározott feladatainkból adódóan az imperialista hírszerző szervek aktív érdeklődést és felderítő tevékenységet folytatnak a magyar és a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet alakulatok ellen... A békés egymás mellett élés politikáját egyes nyugati országok katonai vezetői, jobboldali politikusok a Magyar Népköztársaság gyengeségének, engedékenységének tudják be. Az idegenforgalom égisze alatt be- és kiutazások alkalmával igyekeznek államel-

⁵⁴ A *Belügyi Szemle Tájékoztatója*, *Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1966/5. szám, 39. o.

⁵⁵ A *Belügyi Szemle Tájékoztatója*, *Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1968/7. szám, 15-19. o.

⁵⁶ A *Belügyi Szemle Tájékoztatója*, *Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1968/7. szám, 16. o.

⁵⁷ Uo.

⁵⁸ A *Belügyi Szemle Tájékoztatója*, *Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége*, 1968/7. szám, 17. o.

lenes tevékenységre beszervezni személyeket.”⁵⁹ Ez a két megállapítás jól tükrözi a korabeli nemzetközi politikai helyzet ellentmondásosságát, kettősségét. A két-pólusú világ, a kialakuló, „békés egymás mellett élés” ellenére is ádáz szembenállását, amelybe belefért 1968-ban az is, hogy a Varsói Szerződés tagállamainak, „szovjet, lengyel, kelet-német, magyar és bolgár csapatok fegyveres intervenciója Csehszlovákia ellen (08. 21.)”⁶⁰ (Német Nemzeti Néphadsereg csak „készenlétben állt, de aktívan nem vett részt a megszállásban – D. J.)

A Belügyi Szemle Külföldi figyelőjében az állambiztonsági cikkek sorában ismét egy Németországgal kapcsolatos anyag következik: A gehleni szervezet volt vezetőjéről⁶¹ összeállított írás, Barta Ferenc rendőr őrnagy tollából, aki valószínűleg, a bevezetőben említett több, külföldi lapban megjelent cikk alapján készítette. 1969-es megjelenése valószínűleg jól tükrözi azt a folyamatot, amelyen haladva Németország nyugati fele ismét megerősödött, nemzetközi tekintélyre tett szert. A '70-es évekre a Német Szövetségi Köztársaság (NSZK) „már nemcsak gazdasági nagyhatalom, hanem kereskedelmi és pénzügyi világhatalom is, valamint Nyugat-Európa legerősebb hagyományos fegyverzetű hadseregének birtokosa is.”

A következő cikk a 26 évig a Nyugat-német Titkosszolgálatot irányító Reinhardt Gehlen életútja bemutatásával jól átveli a Német Titkosszolgálat történelmi fejlődését.⁶² A korabeli német titkosszolgálat születésétől, eljuthatunk az NSZK Szövetségi Hírszerző Szolgálatára struktúrájáig, alkalmazott régi és új módszereire, a szocialista és a szomszédos kapitalista országok ellen folytatott, leleplező-döntő tevékenységéig.

Szintén a német titkosszolgálatról szól a Külföldi Figyelő 12. számában, 1971-ben megjelent könyvbemutató az: „Amit az Abwehr-ről tudni kell” címmel, amelyben, a dr. Julius Mader a nyugati titkosszolgálatok történetének egyik nemzetközileg elismert szakértője legújabb, megjelent művét⁶³ mutatja be. A könyv a Véderő Főparancsnokság (OKW) hírszerző és kémelhárító szolgálatát mutatja be, Hitler kémtábornokainak vallomásai alapján szólva az Abwehr történetéről, tevékenységéről, alkalmazott módszereiről.

A nyugat-német titkosszolgálatról szóló utolsó anyag, a tanulmányozott időszakban megjelent Külföldi Figyelők 14. számában jelent meg: „Bepillantás az

⁵⁹ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1968/7. szám, 18. o.

⁶⁰ M. SZABÓ Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht. – Zrínyi Kiadó, 2008. 8. o.

⁶¹ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1968/9. szám, 79–83. o.

⁶² A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1968/9. szám, 79. o.

⁶³ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/12. szám, 37–39. o.

Alkotmányvédő Hivatal munkamódszereibe” címmel.⁶⁴ Egy nyugat-berlini szélsőséges baloldali csoport ellen folytatott per során a bíróság tanúként szeretné meghallgatni az Alkotmányvédő Hivatal egyik ügynökét, azonban a Hivatal működéséért felelős belügyi szenátor, ügynöke számára korlátozza a vallomástételi engedélyt, ezzel egyúttal korlátozva a védelem jogait. Az eset kapcsán a Der Spiegel interjút készített Kurt Neubauer polgármesterrel, a belügyi szenátorral. Az írás jól példázza, hogy a Hivatal a nyilvánosság előtt is milyen talpraesetten képes megvédeni törvényben rögzített munkájának nyílt és titkos elemeit.

10. Titkosszolgálatok a totális (h)idegháborúban

„Az 1970-es évek külpolitikai viszonyai – minden hullámvész ellenére – lényegesen kiegyensúlyozottabb, békésebb légkört biztosítottak az emberiség számára, mint az azt megelőző évtizedek.”⁶⁵ A totális hidegháború azonban papíron és az éterben továbbra is élt és éltették. Ezt tükrözi az 1970 végén, először nyíltan a „Hírszerzés – elhárítás” rovatcím alatt a Tájékoztató 11. számában megjelent két cikkfordítás.

Az első cikk; „A hidegháború kommandói”-ról⁶⁶ szólva négy, a Szovjetunió területére, 1953-ban Belorussziába, Oroszországba, '54-ben Észtországba, illetve a következő évben Litvániába juttatott orosz ajkú kémcsoport kiképzésének, küldetésének, bevetésének és lebukásának történetét mutatja be, az egyik, magát önként feladó tagjukkal készített interjú alapján.

A cikkből kiderül, hogy 1942-ben a megszállt Belorussziában elment egy Kaminszkij nevű mérnök a német hatóságokhoz, és felajánlotta, hogy a helyi emberekből egy alakulatot hoz létre, amely a partizánok ellen fog harcolni. A németek az indítványt elfogadták, a banda megalakult. Kaminszkij legényei oly képességeket tanúsítottak önként vállalt feladataik végrehajtása során, hogy csoportjából rövid idő leforgása alatt SS-brigád lett, és – amihez hasonló példa nem is volt – engedélyt kapott arra, hogy az általa ellenőrzött területen „autonóm” államigazgatást szervezzen. Kaminszkij, területén egy ideig élet és halál korlátlan ura volt. A hatalomtól megrészegedett volt mérnök azonban gyakorta kenyéradói ellen is önkényes cselekményre vetemedett, és nem átalította fosztogatni a németek vagyonát. Kaminszkijt és egynéhány emberét kivégezték, egységének többi tagját két hadosztályba osztották, amelyek parancsnoka Andrej Vlaszov, a németekhez szökött szovjet tábornok lett.

⁶⁴ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnöksége, 1972/14. szám, 26–28. o.

⁶⁵ M. SZABÓ Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1970-1979. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht.–Zrínyi Kiadó, 2010. 5. o.

⁶⁶ A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és Képzési Csoportfőnöksége, 1970/11. szám, 53–58. o.

Az interjúalany, a Chmelnickij nevű, önmagát feladó kém 1942 szeptemberében, a német megszállás alatt mozgósították Kaminszkij brigádjába, innen kerül a fentiek alapján Vlaszov első hadosztályába. A háború vége közeledtével, félve a szovjet hatóságoktól, az amerikai megszállási övezetbe menekült. Amerikai táborba helyezték, ahol a potsdami megállapodások aláírását követően megtudta, hogy az összes hadifoglyot visszaszállítják a Szovjetunióba. Ezért megszökött a táborból, az „áttelepülők” táborába, München közelébe. Az interjúalany röviden elmondta, milyen munkavállalásokkal próbálkozott 1948-tól belga bányában, majd egy francia gyárban.

Itt utóbb egy vegyi gyárban dolgozva, az egyik este otthonában kereste fel egy Leonyid Nyikolszkij nevű orosz pópa, polgári ruhában. Elmondta, hogy az NTSZ (Narodnűj Trudovoj Sojuz – Népi Munka Szövetsége) elnevezésű nyugat-németországi szovjetellenes emigránsszervezet tagja. Az eredményesen harcoló, programmal is rendelkező szervezet számára keres új tagokat és hallva Chmelnickijről, kereste fel őt. Ígért, majd küldött is neki az emigráns szervezet brossúráiból, folyóirataiból. Ezekből kiderült, hogy a szervezet a szovjet rendszert kívánja megdönteni. Chmelnickijt egy hónap múlva megkereste egy másik orosz honfitársa is, aki rövid beszélgetésüket követően közölte vele, hogy miután politikailag gyenge, ezért el kell mennie tanulni a Frankfurt közeli Bad Hamburgba, az NTSZ Szovjetunió népeinek kutatóintézetébe. Chmelnickijnek kerítették német vízumot és meg is érkezett Bad Hamburgba, ahol az NTSZ egyik helyi vezetője, Okolovics fogadta.

Az NTSZ Intézetben topográfiát, az illegális élet alapszabályait, fegyverforgatást, hamis okmányok készítését tanulta. Gyakran látogattak az intézetbe Nyugat-Berlinben élő, de Kelet-Berlinben kémkedő emberek. Amerikaiak is érkeztek, a hírszerző központok tisztségviselői, akik kijavították a gyakorlatokat és segédkeztek az oktatásban. 1952 júniusában Okolovics hívatta több társával együtt Chmelnickijt is, ahol elmondta, hogy a szervezetüknek olyan káderekre van szükségük, akik szovjet területen tudnának tevékenykedni. Ezek felkészítéséhez kértek az amerikaiaktól segítséget. Közölte velük, hogy hamarosan a Szovjetunióba küldik őket. Ehhez először Münchenbe szállították a kiválasztott, nyolcfős brigádot, ahol az amerikaiak, magánlakásokban hazugság-detektorral hallgatták ki a kémjelölteket. Ezt követően kéthetes kórházi vizsgálat következett. Nem sokkal később egy München melletti villába kerültek, ahol két, oroszul jól beszélő amerikai, és két orosz származású férfival, akik új életrajzot tanítottak a nyolctagú csoport tagjaival. Végül aláírtak velük egy titoktartási kötelezvényt, azzal, hogy annak megsértése amerikai hadbírószám elé állítást von maga után. A következő napokban a közelharcot és az éleslövészetet gyakorolták. Tanulmányozták a rádióadóval való bánásmódot, a kódolást, hamis okmányok készítését, különféle típusú szovjet fegyvereket, a szovjethatóságok munkáját, az illegális élet szabályait, például éjjeli utazást iránytűvel stb. Ejtőernyős ugrásokat a hetedik hónapban kezdtek tanulni, gyakorolni nappal és éjjel. Az itt töltött kilenc hónap befejezéseként 1953 áprilisában kiképzésüket elegendőnek minősítették és három

csoportba osztották őket. Chmelynickijeket április 30-ról május 1-re virradó éjszaka dobták le egy négymotoros amerikai katonai repülőgépről. A belorusz erdők fölött kiugorva, Chmelynickij egy társával a földet érés után a legközelebbi úton felkeresett egy szovjet rendőrőrsöt.

Rögtön utána következik „A totális kémkedés világában”⁶⁷ című, a *Novoje Vremja*, szovjet politikai hetilap 1970. augusztus 14-i számában megjelent írás, amiben sorra vették „a nyugati tudományos-technikai forradalom” vívmányainak titkosszolgálatok általi alkalmazását és egyéb módszereket. A „mindent látó szem”-ről szóló cikk, először számba veszi az ipari kémkedés tevékenységének számtalan területét, különös tekintettel az élvonalbeli gazdasági ágazatokra, mint például az atomiparban, az elektronikában, a vegyiparban, a gyógyszer-, a kőolaj- és az autóiparban. A cikkben szó van még a mindent halló berendezésekről, „mini-kémek”-ről, valamint a „szemétre és az emberi lelkekre vadászókról”, az ipari kémkedésről írva számba veszi az ellenük való védekezés lehetséges módjait is.

A következő írások a hidegháború egyik fő vetületét, az ideológiai háborút mutatják be annak általános és különös formáit érzékeltetve. „A cionizmus az imperialista hírszerző szervek szolgálatában”⁶⁸ c. cikk szerint, az „Amerikai Egyesült Államok reakciós körei széles körben és aktívan felhasználják a politikai diverzió cionista központjait..., hogy megpróbálják késleltetni, akadályozni a szocializmus erőinek fejlődését.”⁶⁹ Ugyaneszerint, a meglehetősen egysíkú, állambiztonsági szakmai szempontból csekély értékű stílus szerint válogatták a Tájékoztató szerkesztői a maradék két írást is: „Az imperialista hírszerző szervek aknamunkájáról”⁷⁰, valamint „A Szabad Európa Rádió és a Szabadság Rádió jelene és jövője”⁷¹ című írást.

12. Határőrizet külföldön

Már 1947 őszén, még a Honvéd Határőrség vezetésében felmerült a nyugati államhatár műszaki megerősítésének gondolata és ezt kezdeményezte a belügyminiszteren útján a kormánynál.⁷²

⁶⁷ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1970/11. szám, 58–62. o.*

⁶⁸ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/12. szám, 33–36. o.*

⁶⁹ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/12. szám, 33. o.*

⁷⁰ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/15. szám, 11–17. o.*

⁷¹ *A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és kiképzési Csoportfőnöksége, 1971/15. szám, 38–39. o.*

⁷² FÓRISZ Sándor: *Az államhatár műszaki megerősítésének kezdete 1948-ban.* <http://www.forisz-sandor.hu/pdf/42.pdf>, 109. o. Letöltés ideje: 2016.01.05.

A magyar és a nemzetközi politikai életben egyaránt kiemelkedő eseménynek számított, hogy 1964. október 29. és november 1. között Bruno Kreisky osztrák külügyminiszter Magyarországon tárgyalt, amely során sok, a közös államhatárral kapcsolatos kérdés szóba került, melyek rendezése a következő években megvalósult. Nem kerülték meg az aknamezők kérdését sem, amiről igen eltérő álláspontot képviselt a magyar és az osztrák fél. Egyértelművé vált, hogy a további jó kapcsolatoknak akadálya lehet a műszaki zár. A magyar fél komolyan vette, hogy az aknamező a későbbiekben is jelentős akadálya lehet a jó irányba elmozduló osztrák–magyar kapcsolatoknak, (Az 1965. április 22-én kezdődő árvizek 5000 db aknát átmostak Ausztriába, amiről tájékoztatták az osztrák biztonsági főnököt.) ezért a politikai vezetés annak felszámolása mellett döntött.⁷³

Az 1960-as évek közepére összességében a nemzetközi feszültség is enyhült, emellett belpolitikai helyzetünk szilárdsága lehetővé tette a műszaki zár és a határőrizeti rendszer felülvizsgálatát, egy új, korszerű technikai berendezés alkalmazásával a határőrizet eredményességének fokozását. A hatvanas évek végén, a hetvenes évek elején a magyar határőrizetben jelentős változások álltak be, mint az absztraktan már említettem. Felszedték az aknamezőt és elkezdték telepíteni az Elektromos Jelzőrendszert (EJR), mintegy ezerrel, csaknem 18 ezer főre növelték a BM Határőrség létszámát.⁷⁴ A határőrizet korszerűsítéséhez hozzájárulhattak a Belügyi Szemle Tájékoztatójában e témában megjelent írások is.

A Magyar Szocialista Munkáspárt Politikai Bizottsága (MSZMP Pol. Biz.) 1965. május 11-i határozata alapján 1965 augusztusától megkezdődött az aknamező felszedése és az elektromos jelzőrendszer megépítése, ami 1971-ben befejeződött. Felszedték a 318 km hosszú aknamezőt és 246 km hosszú EJR épült, kilométerenként 600 ezer Ft-os költséggel.⁷⁵

A belügyminiszter 1967. június 13-án új szervezést hagyott jóvá, miáltal a határőrség rendszeresített létszáma 209 fővel nőtt (32 tiszt, 76 hivatásos tiszthelyettes, 101 sorállományú). Az új beosztási helyeket alapvetően a déli kerületek megerősítésére alkalmazták. A katonai és irodai rendfokozatú státuszok 16 301-re növekedtek. A polgári alkalmazotti létszám változatlanul 560 állandó és 10 időszakos maradt. 1967. június 13. és 1971. július 1. között csak kisebb szerkezetmódosításokat, belső átcsoportosításokat hajtottak végre, melyek jelentős létszámváltozásokat nem eredményeztek. 1971. július 1-jével a Politikai Bizottság

⁷³ SALLAI János: *Egy idejét múlt korszak lenyomata, a vasfüggöny története*. Budaörs, Hanns Seidel, 2012, 49. o.

⁷⁴ NAGY József: *A magyar határőrség szervezete, létszáma és területi elhelyezkedése 1958–1990*. http://epa.oszk.hu/02100/02176/00011/pdf/RTF_25_067-078.pdf, 2012, 68. o. Letöltés ideje: 2016.01.05.

⁷⁵ SZÉKELY János: *Jelentés a nyugati határszakaszon kiépített elektromos jelzőrendszer műszaki-technikai állapotáról, alkalmazásának tapasztalatairól*. http://www.historia.hu/archivum/2006/0605_07.htm, (1987) 1. o. Letöltés ideje: 2016.01.05.

1969. novemberi és 1970. októberi határozata alapján szervezet-egyszerűsítést hajtottak végre és ennek megfelelően új állománytáblázat született. Ennek kapcsán jelentős belső módosítások jöttek létre.⁷⁶

A hatvanas évek végén nagymértékben megnövekedett idegenforgalom eredményeként egyre több külföldi látogatta meg hazánkat, illetve mind több magyar állampolgár utazott külföldre.

A Magyar Népköztársaság az ötvenes évektől jelentős szerepet játszott a szocialista táboron belül a nemzetközi vasúti, közúti és hajózási forgalom ellenőrzésének meggyorsításában, az ellenőrzés egyszerűsítésére tett intézkedések rendszerének kialakításában, továbbá a kérdések nemzetközi jogi síkon való rendezése és különféle módjainak kidolgozásában. Ennek következtében meglehetősen sok gyakorlati tapasztalat állt a forgalom-ellenőrző magyar szervek rendelkezésére. A fejlődés parancsolólag írta elő a kérdés elméleti oldalainak tanulmányozását, az egyes gyakorlati kérdések elméleti megalapozását.⁷⁷

A tanulmány szerint a határforgalom-ellenőrzés egyszerűsítése és meggyorsítása nem új probléma. A közös határállomások létrehozásának gondolata már az 1923-as genfi, második közlekedési értekezleten is felmerült. Itt a résztvevők kidolgoztak egy ajánlást az államok számára, a vasúti csatlakozó forgalomban a közös határállomási rendszer meghonosítására, hogy ezt a módszert az államok minél szélesebb körben alkalmazzák.

„E módszereknek nemcsak a szocialista országok közösségében van egyre nagyobb fontosságú jelentőségük, hanem a kapitalista országok is alkalmazzák. Nyilvánvalóan nem teljesen azonos, vagy hasonló műszaki rendszerek létrejöttéről van szó, hanem nagyon sok alapvető kérdésben is eltérő megoldások alakultak ki az egyes államok között a nagyjából megegyező elrendő cél ellenére. A szabályozásnak ez a tarkasága megtalálható a szocialista országokon belül is. A kontrasztok még inkább jelentkezők, ha a szocialista és kapitalista államok határforgalom-ellenőrzési rendszereit hasonlítjuk össze. Mindezekre a körülményekre figyelemmel nem érdektelen megismerni azokat a határforgalom-ellenőrzési rendszereket, amelyeket a kapitalista országok alkalmaznak a közös határaitokon átmenő utasok, áthaladó járművek és szállítmányok ellenőrzése során.”⁷⁸

A tanulmányozott államközi egyezményben, a két állam kötelezettséget vállalt arra, hogy megtesz minden szükséges intézkedést az országaik közötti vasúti, közúti és hajózási forgalom-ellenőrzés megkönnyítésére. Ebből a célból kölcsönö-

⁷⁶ NAGY József: *A magyar határőrség szervezete, létszáma és területi elhelyezkedése 1958–1990.* http://epa.oszk.hu/02100/02176/00011/pdf/RTF_25_067-078.pdf, 2012, 68. o. Letöltés ideje: 2016.01.05.

⁷⁷ *Oszták–nyugatnémet egyezmény a határforgalom ellenőrzéséről (szerző nélkül).* *A Belügyi Szemle Tájékoztatója*, 1968/8. szám, 64. o.

⁷⁸ Uo.

sen engedélyezték, hogy az egyik szerződő állam határforgalom-ellenőrző szervei, illetőleg e szervek hivatalos személyei a határforgalom-ellenőrzéssel kapcsolatos tevékenységüket a másik szerződő állam területén végezhessék.

Ki tudja, nem ezzel a cikkel vette-e kezdetét az a folyamat, amelynek eredményeként évtizedek múltán a magyar és a korabeli szocialista államok határátkelőin, majd magyar–osztrák viszonylatban is létrejött az egymegállásos határforgalom-ellenőrzés?

A szocialista tábor korabeli határőrizeti működését bemutató írások a politikai üzenetek mellett jellemzően komoly, figyelemre érdemes szakmai tartalmat is hordoztak. Ilyen volt, a Német Demokratikus Köztársaság (NDK) határőrizete létrejöttének lépcsőfokait bemutató írás Halász Kálmán tollából.

Az államhatárok biztonsága és a belső rend biztosítása érdekében, az NDK az alkotmánya alapján, a nemzetközileg kialakult szokásoknak megfelelően olyan törvényeket és szerveket hozott létre, amelyek az államhatárok biztosításának és a belső rend fenntartásának érdekeit szolgálták.⁷⁹

Ennek ellentmondani látszik, amit pár sorral lejjebb olvashatunk: „1946 novemberében hozott döntést a szovjet zóna katonai parancsnoksága a Német Határrendőrség létrehozására...”⁸⁰ hiszen az NDK csak 1949. október 7-én alakult meg. A Szovjetunió és a Német Demokratikus Köztársaság között megkötött szerződés értelmében 1955. december elsején a Német Határrendőrség átvette a határátkelő pontok forgalmának teljes ellenőrzését. A Nyugat-Berlinben állomásozó szövetséges csapatok személyi, csapat- és áruforgalmának ellenőrzését azonban a szerződés értelmében továbbra is a szovjet csapatok végezték. Az NSZK-val szomszédos államhatár 1381 km hosszú és a Keleti-tengertől a Fichtelhegységig húzódik, egyben Európa fontos választóvonalára is volt a kapitalizmus és a szocializmus között. Ugyancsak nagyon jelentős az „imperialista kémközponttá” kiépített Nyugat-Berlin körüli 164 km-es határszakasz. A németek, de valamennyi nép érdekét az szolgálta volna, ha a két társadalmi rendszer közötti harcot békés eszközökkel, azaz a gazdasági verseny útján oldanák meg Németországban.⁸¹

13. A példás határőr

A határőrökkel szemben támasztott követelmények: a határőröknek kitűnő megfigyelőképességgel kell rendelkezniük és szoros kapcsolatban kell állniuk a természettel; ismerniük kell a nyomokat, s meg kell tudniuk különböztetni azokat fajtájuk és keletkezésük ideje szerint; ismerniük kell a természetet, észre kell venniük a különféle változásokat és meg kell tudniuk különböztetni a határsértők és az állatok mozgásának zaját. Ugyanakkor a határőr kiképzés magas fokú tudást is ad

⁷⁹ HALÁSZ Kálmán: *A Német Demokratikus Köztársaság határőrsége és a Belügyminisztérium fegyveres erői. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1969/9. szám, 70. o.*

⁸⁰ Uo.

⁸¹ Uo.

a fegyverek ismeretére, a nehézségek leküzdésére. A határőröknek többféle speciális feladatot is végre kell hajtaniuk. Ehhez műszaki, gépkocsivezetői, nyomozó-kutya-vezetői, rádiós, géptávíró és híradás-technikai kiképzést is kapnak az ilyen feladattal megbízott katonák. A határőrtiszti hivatást választó fiatalok a hároméves tiszti iskola befejeztével a tiszti rendfokozattal együtt politechnikai tanári képesítést is kapnak.⁸²

A korabeli időszak színfoltja, hogy az NDK Belügyminisztériumának voltak „fegyveres erői”, amelyek katonai szervezésű, teljesen gépesített rendőralakulatok voltak.⁸³

Az ő kiképzésükben is fontos szerepe volt a testnevelésnek, amely megvédi a fiatal katonák egészségét, ugyanakkor edzi fizikai erőnlétüket. Az atlétikai, gimnasztikai, úszó- és judo-önvédelmi gyakorlatok növelik a katonák állóképességét, ügyességét.⁸⁴

Az NDK határőrségének, szolgálati tapasztalataik bemutatása mellett a Szovjetunió határőrségének lapjából is megjelentetett a Külföldi Figyelő egy írást: A matematikai ismeretek felhasználása a határőrizetben címmel.⁸⁵

A cikk azzal kezdődik, hogyan lehetett volna megelőzni egy egyszerű matematikai számítással egy magasfigyelő rossz (alacsony...) helyre telepítését. A továbbiakban pedig bemutatja, milyen hasznos tud lenni a matematikai módszerek alkalmazása nem csak a határőrizet technikai, hanem a harcászati feladatok megoldásánál is. Például, hogy milyen erővel lehet pontosan lezárni az adott határszakaszt, vagy hová kell tenni a határsértés helyétől meghatározott távolságra a záróvonal helyét, hozzávetőleges hosszát, a felhasználandó járőrök számát, sűrűségét stb. Végezetül leszögezi: „Az államhatár őrizetének matematizációja elkerülhetetlen folyamat, amely tükrözi a határőrizettel szemben támasztott korszerű követelményeket, az erők és eszközök legcélszerűbb felhasználásának szükségességét. A matematika új lehetőségeket tár fel a határőrizet terén – tudományos alapokon.”⁸⁶

A vizsgált időszakban a legtöbb cikk a korabeli északi szomszédunk, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság határőrizeti tapasztalatairól szól. Két cikk is foglalkozik a határőrújoncok kiképzésével.

Az egyik „A határőr tisztesek (sic!) feladatai az újonckiképzésben”⁸⁷ című, a személyes példa erejét emeli ki a szakmódszertani ajánlások mellett. „A kiképző

⁸² Uo. 71.o.

⁸³ Uo. 72.o.

⁸⁴ Uo. 73.o.

⁸⁵ KARAKOZOV: *A matematikai ismeretek felhasználása a határőrizetben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1972/11. szám, 97.o.*

⁸⁶ Uo. 99. o.

⁸⁷ ZICH, ZDENEK: *A határőr tisztesek feladatai az újonckiképzésben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/11. szám, 25. o.*

zászlóalj (sic!) szakaszpáncsnokának munkája” című írás a fenti ajánlásokat már a tiszték szintjén mutatja be, részletezi.⁸⁸

„Az államhatár őrzetének problémái”⁸⁹ című írás az RR 3 rádiólokátor alkalmazási lehetőségeinek vizsgálatával kezdődik a földi célok – főleg mozgó személyek – meghatározására és követésére, majd bemutatja és összehasonlítja egy hazai, és a szovjetfejlesztésű elektromos jelzőberendezés hatékonyságát, előnyeit, hátrányait, alkalmazásuk tapasztalatait.

Érzékeny témát érint a Pohranicnik átvett szerkesztőségi cikke: „A szökések – mint komoly probléma”. Érthető a cikk átvétele, hiszen a korabeli időszakban a legsúlyosabb rendkívüli események közé tartozott a határőrség tagjának külföldre szökése. Ez mindenkor jelentős erkölcsi, politikai és anyagi károkat okozott, ezért megkövetelte a probléma mélyreható felmérését, majd elemzését. A külföldre szökések okai sokrétűek és számos vetületben jelentkeztek. Ezért, felismerésükhöz és megelőzésükhöz nélkülözhetetlen felmérésük komplex összefoglalást igényelt, minden érdekelt beavatkozásával.⁹⁰

Nem kevésbé értékes, ráadásul ma is hasznosítható tanulságokkal szolgál a határőr-felderítésről szóló cikk, mely szerint: „A felderítés a harci tevékenység biztosításának legfontosabb válfaja, amely nélkül lehetetlen eredményesen végrehajtani az adott feladatot. A felderítést aktív módon, minden helyzetben és minden körülmények között szüntelenül kell végezni.”⁹¹

14. Határforgalom-ellenőrzési minták

A hidegháborús viszonyok szükségszerűen megkövetelték az érintett belügyi szervek dolgozóitól, a számba jöhető külföldi államok útiokmány- és vízumrendszerének ismeretét, az azokkal kapcsolatos változások figyelemmel kísérését. Előfordultak olyan esetek, amikor a korabeli szocialista államok állampolgárait osztrák, NSZK úti okmány felhasználásával próbálták – kisebb-nagyobb sikerrel – hazánkból is kiszöktetni. A közép-európai Magyarország a bipoláris világ időszakában a szocialista tábor egyik nyugati bástyájának számított.

Akkoriban Kelet-Európa határait vigyáztuk, védtük Nyugat, Ausztria és a vele szomszédos NSZK felől, felé. A földrajzi, politikai tények szükségessé tették, hogy a belügyi szervek megfelelő intézkedéseket tegyenek az államhatárhoz kötődő jogsértések megelőzésére, megakadályozására. Ezeknek az intézkedéseknek a

⁸⁸ CRÁSTECKY, Antonin: *A kiképző zászlóalj szakaszpáncsnokának munkája. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1971/ 11. szám, 26. o.*

⁸⁹ DAN Rudolf: *Az államhatár őrzetének problémái. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/11. szám, 90. o.*

⁹⁰ *A szökések – mint komoly probléma. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1971/ 11. szám, 93. o.*

⁹¹ CERMAN, FRANTISEK: *Felderítés szervezése a határőrség egységeiben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1972/13. szám 86. o.*

megalapozását is volt hivatott a Belügyi Szemle, korabeli – többé-kevésbé rendszeres időközönként megjelenő – Külföldi Figyelőjének, vagy más nevén Tájékoztatójának szerkesztéséhez felhasznált külföldi cikkek szószerinti fordításainak, vagy az ezek feldolgozásából született írásoknak a közlése. Az első ilyen cikkek egyike az osztrák útlevél- és vízumrendszerrel kapcsolatban magyar szemszögből felmerülő problémákat taglalta.

A tanulmány a menekültek kérdését is érintette, bár e problémát elsősorban nem politikai oldaláról, hanem a nemzetközi forgalom szempontjából vizsgálta. Azért is volt indokolt foglalkozni ezzel a kérdéssel, mert a „menekültprobléma” jogi rendezése Magyarországon és a szocialista táborban akkoriban még csak elkezdődött.⁹²

A genfi egyezmény szerint a szerződő államok olyan menekültek részére, akik engedéllyel tartózkodnak területükön, utazási okmányt állítanak ki. De a szocialista országok illegálisan külföldre jutott állampolgáraival kapcsolatban felvetődött problémák egyike, hogy például „... az a személy, aki rendes tartózkodási helye államának útlevelével rendelkezik, semmi esetre sem minősíthető menekültnek.”⁹³

Magyarországon nem volt arra vonatkozó jogszabály, hogy ezt az utazási okmányt hazánkban elismerik-e vagy sem, ezért nem lehetett ezt a kérdést rendezettnek tekinteni. „Az okmány elismerése ugyanis az egyezmény függelékének tekintett rendelkezés folytán csak az abban részes államok számára kötelező, következésképpen, ha valamely, az egyezményhez nem csatlakozott állam (mint pl. a Magyar Népköztársaság) ezt az okmányt elismerné, erre vonatkozólag jogszabályi rendelkezéssel kellene intézkednie. Ilyen magyar jogszabály hiánya egyértelműen arra utal, hogy ezt az utazási okmányt útlevélként vagy útlevélpótló okmányként nem ismerjük el.”⁹⁴

A szocialista világrendszer határai őrzésének egy másik aspektusát taglalta a nyugat-berlini személyi igazolvánnyal kapcsolatos idegenrendészeti problémahalmazra figyelmet felhívó írás.

Az NSZK korabeli hivatalos álláspontja szerint a nyugat-berliniek nyugatnémet állampolgárok, következésképpen nemzeti útlevél használatára jogosultak voltak. A nyugat-berlini hatóságok lakosaik számára nyugatnémet útleveleket adtak ki, amelyeket a „kapitalista” országok elismertek. A „szocialista” országok viszont abból a tényből indultak ki, hogy Nyugat-Berlin nem része az NSZK-nak, az említett útleveleket nem ismerték el. Fontos politikai kérdés volt tehát, hogy a vízumkiadó és határforgalom-ellenőrző szerveink nyugatnémet útlevelek esetében vizsgálják a kiállítás helyét, a kiállító hatóságot, mert a Nyugat-Berlinben kiállított nyugatnémet útlevélbe magyar vízum nem volt adható. Ezzel azonos elbírálás alá

⁹² SZEPES Ödön: *Néhány probléma az osztrák útlevél- és vízumrendszerrel kapcsolatban. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1968/10. szám, 89. o.*

⁹³ Uo.: 93.

⁹⁴ Uo.: 94.

esett az az NSZK-ban kiadott útlevél is, amelynek érvényességét a nyugat-berlini hatóságok hosszabbították meg. Minthogy a nyugat-berlini hatóságok külön saját útlevelet nem állítottak ki a szocialista országok útlevelet helyettesítő személyi okmányként a nyugat-berlini hatóságok által a lakosaik részére kiállított személyi igazolványt, a nyolc lapból álló könyvecskét fogadták el. Mivel a személyi igazolvány nem felel meg az útlevelekkel szemben támasztott követelményeknek, a szocialista országok vízumukat, ezzel együtt átléptető bélyegzőlenyomataikat külön lapokra adták. Ráadásul a nyugatnémet hatóságok nem követelték meg a kérelmező hatóság előtti személyes megjelenését.⁹⁵

A nyugat-berlini lakosok utazásaival összefüggő problémákat csak bonyolította, hogy ezek a személyek gyakorlatilag két úti okmánnyal is (nyugat-berlini személyi igazolvány és NSZK útlevél) rendelkezettek. Nemzetközi utazásaik során egyik országban az egyik, másik országban a másik okmányukkal utaztak, attól függően, hogy számukra melyik nyújtott kedvezőbb feltételeket, illetőleg melyiket fogadták el az adott országban.

15. Következtetések

A Belügyminisztériumban már az 1950-es évek elején igény jelentkezett a tapasztalatok közreadására, tudományos igényű művek készítésére. Ennek irányítója és összefogója a BM Tanulmányi és Módszertani Osztály volt, színtere pedig az 1953-ban alapított Rendőrségi Szemle, amely 1963-tól Belügyi Szemle lett.⁹⁶

A Rendőrségi Szemle „Csak szolgálati használatra!” készült első számairól hiszen a „Csak” szó lekerült, de a rendészeti szakfolyóirat korabeli sajtónyilvánossága és a rendészet, rejtőzködő természete közötti ellentmondásról ízelítőt kaphatunk az 1954-es Szemle utolsó oldalán, a folyóirat kezelési és előfizetési rendjéről szóló külön felhívásból. Ebből az is kiderül – bár erről korábban már volt szó –, hogy a lapot a rendőrség és az államvédelmi szolgálat munkatársai mellett olvashatták, előfizethették a bíróság tagjai, valamint az igazságügyminisztérium és a Legfőbb Ügyészség „megfelelő beosztású” tagjai is. Ez így is történt, mint a dolgozat mélyinterjúiban megszólaltatottak közül ezt többen a Szemle javára meg is említették. Csak az 1972-es évtől védték a Szemlék tartalmát az illetéktelenektől a „Belső használatra” címkével 1987 decemberéig. (Bár leginkább szegény könyvtárosok (...) voltak a „végrehajtói”, akiknek saját szabályzóik tiltották, hogy civileknek kiadják a mégoly enyhén is, de minősített folyóiratot.)

⁹⁵ SZEMENYEI PÁL: *Visszaélési lehetőségek a nyugat-berlini személyi igazolvánnyal. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/12. szám, 108. o.*

⁹⁶ BODA JÓZSEF: *A tudomány, az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgálatában. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: Rendészettudományi gondolatok Írások az MRTT megalakulásának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014, 104. o.*

A Belügyi Szemle jogelődjével, a Rendőrségi Szemlével kezdődően, fennállása során a szükséges mértékig alkalmazkodva az aktuális állami, kormány-, konkrét belügyi és társadalmi elvárásokhoz –, hatékonyan szolgálta a belügyi szervek munkatársainak szakmai képzését.

A Szemle egy 1977-es számában, a Tudományos élet rovattal kapcsolatban pedig a rendészet átláthatósága és a tudomány szabadságának ellentmondására találunk példát: „E helyütt tesszük közzé azokat a műveket, közleményeket, amelyeket szerzőik a belügyi szervezett tudományos kutatás, a tudományos pályázatok vagy egyéb (pl. önszorgalmú) tudományos munka eredménye alapján készítenek, ha szélesebb körű érdeklődésre vagy vitára számíthatnak, amennyiben nem tartalmaznak állam vagy szolgálati titkot...”⁹⁷

Összességében a Rendőrségi, majd a Belügyi Szemle, a legjobb hazai és nemzetközi gyakorlatok felkutatásával, tudományos igényű elterjesztésével – a lap hasábjain kezdeményezett viták, véleménycserék révén – tökéletesítésével szinte pótolhatatlan mértékben hozzájárult a hazai rendészettudomány kialakulásához, fejlődéséhez.

A Belügyi Szemle, főként külföldi forrásokból építkező rendszeres rovatai mellé, az 1964-es év második félévétől jelent meg az „Állambiztonsági cikkek”-et felvonultató sorozat, amely az előbbieket kiegészítve szintén az állambiztonsági szervek tevékenységének hazai, egyebek közt jogalkalmazási gyakorlatát próbálta erősíteni, bemutatott, megtörtént esetek, megjelent új, e munkával kapcsolatos jogszabályok feldolgozásával.

A cikkek a jó ideig kötelező ideológiai tartalommal, de talán ezt ellensúlyozandó igen olvasmányos formában, hozzáértő időzítéssel, szerkesztéssel, már akkor is sok értékes, életszerű, gyakorlati tapasztalatot megosztottak a titkosszolgálati területen dolgozó belügyi munkatársakkal. A Belügyi Szemlében közölt állambiztonsági témájú, tudományos értékű szakmai tanulmányok, cikkek, a fentiekben említett módszer szerinti feldolgozásával, főként a korabeli szóhasználat szerint úgynevezett kapitalista országokban megjelent írásokból, a társadalmi fejlődésünkből adódóan számunkra manak, esetleg holnapnak is szóló, hasznosítható, eddig fel nem tárt, értékes üzenetek merülhetnek fel. Ezek hasznosítása hozzájárulhatna ahhoz, hogy a titkosszolgálatok, a zárt világuk tiszteletben tartásával, illetve ennek ellenére az általános társadalmi értékrenden belül, méltóbb helyükre kerüljenek.

Napjaink hazai titkosszolgálatainál a médiakapcsolatok nem a korábbi, a Szemle oldalain rendszeresen megjelenő cikkekből is jól kitapinthatóan érzékelhető, központilag irányított állambiztonsági propaganda mechanizmusa szerint alakulnak, de ma is legalább olyan fontosak lennének, mint a rendszerváltás előtt. Ennek jelentőségét, súlyát Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiája is rögzíti. Azonban a nemzetbiztonsági szolgálatok, rendszerváltás előttihez hasonló, terv-

⁹⁷ SZALMA László: *A Tudományos élet rovat új célkitűzései. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1977/1, 48. o.*

szerű, hosszútávra szóló, stratégiai médiakapcsolat-alkítása módosult. Ennek hiányáról napjainkban, a szolgálatok, e szempontból nem sokat mondó honlapjai árulkodnak. Az állampolgárok pedig, az inkább bezárkózó, mint nyitott, hazai nemzetbiztonsági szolgálatok tevékenységéről csak ad hoc jelleggel, egy-egy politikai botrány kirobbanásakor hallanak, leggyakrabban a bulvársajtó, ritkán hiteles, szakszerű, inkább szenzáció-domborító híradásaiból. Miközben országunk és a benne élők biztonságának szavatolása az elvárás szintjén csak, a magas szintű társadalmi tudatosság és érettség folyamatos erősítésével megoldható, aminek a vizsgált időszakban, példaadó élharcosa volt a Belügyi Szemle.

Ezeket, az említett társadalmi minőségeket a Nemzeti Biztonsági Stratégia szerint: „... csak következetes, őszinte és intenzív társadalmi párbeszéddel és tájékoztatással kell megalapozni.”⁹⁸ Ebben a szellemben, talán a többi hazai nemzetbiztonsági szolgálat számára is példaadó lehet a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat gondozásában rendszeresen, elektronikusan is megjelenő két folyóirat a Szakmai Szemle és a Felderítő Szemle (amelyek 2005-től, illetve 2002-től kiadott számai olvashatók a honlapon).⁹⁹ Továbbá szintén a civilkapcsolatok erősítését is szolgálja a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Nemzetbiztonsági Intézete által gondozott Nemzetbiztonsági Szemle, elektronikus (online) megjelenésű tudományos folyóirata.¹⁰⁰

A javuló helyzetre példa lehet a 2016. július 17-től hatályos törvénymódosítással életrehívott új szervezet, a Terrorrelhárítási Információs és Bűnügyi Elemző Központ, bár friss honlapján egyelőre még nem található a civilkapcsolatok jelentőségét méltató, hangsúlyozó gondolat. Az új szervezetnek talán sikerül megváltoztatni a kialakult állapotot, amit 2011-ben a Magyar Rendészettudományi Társaság határrendész tagozatának pécsi szakcsoportja által szervezett, „A rendészeti kutatások – a rendvédelem fejlesztése” témában megrendezett tudományos konferencián elhangzott „Aurea Mediocritas” (Arany középút) előadás, konferenciakötetben megjelent változata ekként jellemzett: „A rendészet/rendvédelem intézményrendszere továbbra is zárt a deklarált nyitottság ellenére. Ez tükröződik a szervezeti és szakmai kultúrák, kapcsolódási pontjaiban is. Az integrált működési igények ellenére továbbra is a szűkebb szakterületi szemlélet pillanatnyi dominanciája a jellemző, ami korlátozza a folyamat- és rendszerszemlélet érvényesülését.”¹⁰¹

⁹⁸ A Kormány 1035/2012.(II.21.) Korm. Határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról 5. http://www.nbsz.gov.hu/docs/nemzeti_biztonsagi_strategia.pdf, 41. Letöltve: 2013. 10.07.

⁹⁹ <http://www.kfh.hu/hu/publikaciok.html>, Letöltés ideje: 2016. 08. 26.

¹⁰⁰ <http://uni-nke.hu/kutatas/egyetemi-folyoiratok/nemzetbiztonsagi-szemle/aktualis-szam>, Letöltés ideje: 2016.08.26.

¹⁰¹ TEKE András: Aurea Mediocritas. <http://www.pecshor.hu/periodika/XII/teke.pdf>, 155. o., Letöltve: 2013.03.01.

A Belügyi Szemle Tájékoztatója, általában a minisztérium központi folyóiratától elvárt rendkívül magas színvonalon igyekezett megfelelni a belügyi állambiztonsági propaganda aktuális elvárásainak is. A vizsgált tíz év Tájékoztatóiban az ideológiai szempontoktól sem mentesen válogatott külföldi cikkek között lényegesen több, a mély szakmai tartalommal rendelkező, a mának is üzenetet hordozó igényes írás. Gondolhatunk akár a „Kémelhárítás a demokratikus jogállamban” című anyag következtetéseire, amely, 1966-os megállapítások, legalább negyedszázaddal a hazai releváns jogszabályi környezet előtt jártak...

A Belügyi Szemle szerkesztősége, az olvasói igények alapján létrehozott – főként vezetőknek járó – Tájékoztatóban, más néven Külföldi Figyelőben igyekezett mind teljesebb képet adni a korabeli Magyar Népköztársaság közvetlen szomszédságában használt határőrizeti, határforgalom-ellenőrzési módszerekről. Hisz a sikeres vezetői munka alapfeltétele, hogy a vezető folyamatosan rendelkezzen a szervezete irányításához és vezetéséhez szükséges információkkal.¹⁰²

Az osztrák és NSZK „kapitalista” tapasztalatok megosztásával pedig egyfajta missziót is vállalt a figyelemre méltó, a határforgalom gyorsítását szolgáló módszerek szocialista országba, táborba importálásával. A cikkek olvastán eszünkbe juthat, hogy ma is a magyar és szomszédos határátkelőkön jórészt az ekkor, 30-40 évvel ezelőtti, cikkekben rögzített, ajánlott megoldások működnek, a genfi konvencióban lefektetettekkel és a vele kapcsolatosan 1968(!)-ban közöltekkel egyetemben...

Felhasznált irodalom

- BODA JÓZSEF: A tudomány, az állambiztonság és a nemzetbiztonság szolgáltatásban. In: Gaál Gyula – Hautzinger Zoltán: Rendészettudományi gondolatok Írások az MRTT megalakulásának egy évtizedes jubileuma alkalmából. Budapest, Magyar Rendészettudományi Társaság, 2014
- CERMAN, Frantisek: Felderítés szervezése a határőrség egységeiben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1972/13. szám
- CRÁSTECKY, Antonin: A kiképző zászlóalj szakaszparancsnokának munkája. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1971/ 11. szám
- DAN Rudolf: Az államhatár őrzetének problémái. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/11. szám
- DEÁK József: Hatvanéves a Belügyi Szemle. Rendőr, Az ORFK Szóvivői Iroda belső szakmai Intranetes lapja, 2013/ 1–3

¹⁰² Kovács Gábor: *A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok.* In: Horváth József – Kovács Gábor (szerk.): *A rendészeti szervek vezetés és szervezéselmélete.* Budapest, NKE RTK, 2014, 62. o.

- DEÁK József: Az állambiztonsági propaganda, annak kialakulása és fejlődése – nemzetbiztonság és civil kapcsolatok. Társadalom és honvédelem, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem tudományos folyóirata, 2013/3–4. szám, Bp., 2014.
- DEÁK József: Az állambiztonsági propagandától a nemzetbiztonságig – a Belügyi Szemlében megjelentek tükrében. Rendvédelem, a Belügyminisztérium Oktatási, Képzési és Tudományszervezési Főigazgatóság online folyóirata, 2013/3
<http://www.rvki.hu/images/downloads/rentudfoly/2013.%20vi%203.%20szm.pdf>
- FINSZTER Géza: A közigazgatási és a rendvédelmi kutatások helye és perspektívája. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1998/1
- FÓRIZS Sándor: Az államhatár műszaki megerősítésének kezdete 1948-ban. <http://www.forizs-sandor.hu/pdf/42.pdf>, 109. o.
- GY.T. : A szicíliai partraszállás előkészítése. Belügyi Szemle 1963/ 4
- HALÁSZ Kálmán: A Német Demokratikus Köztársaság határőrsége és a Belügyminisztérium fegyveres erői. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1969/9. szám
- HORVÁTH István: 5 éves a Rendőrségi Szemle. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1958/1
- JANZA Frigyes: A Magyar Rendészettudományi Társaság megalakulásának előzményei, a Társaság szervezeti és működési céljai. Határrendészeti Tanulmányok, 2004/, In: Hautzinger Zoltán Rendészettudomány és rendőri kutatás, Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1
- KARAKOZOV: A matematikai ismeretek felhasználása a határőrizetben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1972/11. szám, 97.o.
- KORINEK László: Rendészet a tudásalapú kockázati társadalomban. Belügyi Szemle, BM, Bp., 2011/1
- KOVÁCS Gábor: A rendészeti szervezetekben lejátszódó vezetési folyamatok. In: Horváth József – Kovács Gábor (szerk.): A rendészeti szervek vezetés és szervezélmélete. Budapest, NKE RTK, 2014
- KUTIKA Károly: Egy éves a Rendőrségi Szemle. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1954/1,
- M. SZABÓ Miklós: A magyar katonai felsőoktatás története 1947–1956. Zrínyi Kiadó, Bp., 2004.
- M. SZABÓ Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1961-1969. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht.–Zrínyi Kiadó, 2008.
- M. SZABÓ Miklós: A Zrínyi Miklós Katonai Akadémia története 1970-1979. HM Zrínyi Kommunikációs Szolgáltató Kht.–Zrínyi Kiadó, 2010.
- MÜLLER Rolf: Belügyi információs jelentések, 1964–1990. In: Gyarmati György (szerk): Trezor 3. Az átmenet évkönyve 2003. Sorozatszerkesztő Kónyáné dr. Kutrucz Katalin, Budapest, 2004.
- NAGY József: A magyar határőrség szervezete, létszáma és területi elhelyezkedése 1958–1990.
http://epa.oszk.hu/02100/02176/00011/pdf/RTF_25_067-078.pdf , 2012,

- PAP János: A Belügyi Szemle elé. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1963/1
- RÁTKAI György: Fizika a kriminalisztika szolgálatában. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/12
- RUDAS György: A bűnügyi és az őrszolgálat együttműködésének néhány kérdéséről. Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1
- SALLAI János: Egy idejét múlt korszak lenyomata, a vasfüggöny története. Budaörs, Hanns Seidel, 2012.
- SZALMA László: A Tudományos élet rovat új célkitűzései. Belügyi Szemle, BM, Bp., 1977/1
- SZEPEŠ Ödön: Néhány probléma az osztrák útlevél- és vízumrendszerrel kapcsolatban. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1968/10. szám
- SZÉKELY János: Jelentés a nyugati határszakaszon kiépített elektromos jelzőrendszer műszaki-technikai állapotáról, alkalmazásának tapasztalatairól. http://www.historia.hu/archivum/2006/0605_07.htm, (1987)
- SZEMENYEI PÁL: Visszaélési lehetőségek a nyugat-berlini személyi igazolvánnyal. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/12. szám
- TEKE András: Aurea Mediocitas. <http://www.pecshor.hu/periodika/XII/teke.pdf>,
- ZICH, ZDENEK: A határőr tisztetek feladatai az újonckiképzésben. A Belügyi Szemle Tájékoztatója, 1970/11. szám
- A Magyar Népköztársaság Belügyminiszterének 0023.sz. parancsa, Bp.1962. 07. 18. (ÁBTL)
- A BM IV/I. (Tanulmányi és Propaganda) Csoportfőnökség ügyrendje. Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL)
- A BM külső – a lakosság körében végzendő propagandamunkának, 77–80 évekre szóló irányelvei. (ÁBTL)
- A BM III/IV. Csoportfőnökének 02. számú intézkedése, Bp., 1976. május hó 12-én (ÁBTL)
- A Belügyi Szemle Tájékoztatója, Kiadja a BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnöksége, 1963/1–2, 1964/3, 1966/5, 1968/7, 1968/8, 1968/9, 1970/11, 1971/12, 1971/15, 1972/14. számok
- Belügyi Szemle, BM, Bp., 1963/1, 4, 1977/1, 1998/1, 2011/1.
- Rendőr ORFK Szóvivői Iroda Belső szakmai Intranetes lapja, 2013/1–3.
- Rendőrségi Szemle, BM, Bp., 1953/1, 1954/1,
- http://www.abparancsok.hu/sites/default/files/parancsok/10_21_2
http://www.nbsz.gov.hu/docs/nemzeti_biztonsagi_strategia.pdf
- http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99500125.
- http://www.historia.hu/archivum/2006/0605_07.htm
- <http://www.kfh.hu/hu/publikaciok.html>

Digitális PMR-ek és IP alapú kapcsolódási lehetőségeik

Balog Károly¹

Abstract:

Napjainkban az engedélyhez kötött és engedély nélkül is üzemeltethető PMR rádiótechnológia a mobiltelefonoknál már megtapasztalt paradigmaváltáson megy keresztül. Az újfajta digitális PMR rendszerek napjainkra jelentős elterjedtséget mutatnak a gyakorlatban. Mivel ezek az eszközök a hagyományos távközlési infrastruktúrákat kikerülhetik, felderítésük, ellenőrzésük adott esetben kizárólag a rádiófelderítés eszközrendszerével történhet. Azonban akár az egyedi készülékek akár az összetett rádiórendszerek egyaránt kapcsolódhatnak az internethez, az IP alapú kapcsolattal kiterjesztve a hatótávolságukat és kibővítve kommunikációs lehetőségeiket. A Jelen tanulmányomban, mind az egyedi, mind az ún. hibrid rendszerek kapcsolódási lehetőségeit vizsgálom. Áttekintem az ezzel kapcsolatos átviteli protokollokat, gyakorlati megoldásokat. Végül pedig megvizsgálom a rendszerek törvényes ellenőrzésének lehetőségét is.

Keywords: PMR, digitális PMR, VoIP, RoIP, Hibrid rendszerek

Absztrakt:

In these days, both - licensed and license-free PMR radio technology is going through massive paradigm shift as formerly seen at mobile phone technologies. In fact, the new types of digital PMR systems today show a significant relevance in practice. Since these devices can completely bypass the traditional telecommunications infrastructure, their detection and control is only possible by communication intelligence. However, either individual devices or complex radio systems can connect to the Internet, further extending their range of communication and expanding their opportunities for connection through IP-based connectivity. In this study, the connecting methods of both individual and hybrid systems are being examined; overviewing the associated transmission protocols and practical solutions. Finally, I will examine the possibility of lawful interception over systems as well.

Kulcsaszavak: PMR, digital PMR, VoIP, RoIP, Hibrid systems

¹ *Nemzeti Közszolgálati Egyetem, Katonai Műszaki Doktori Iskola harmadéves doktorandusz, balog.karoly07@gmail.com* Orcid ID: 0000-0002-4960-4943

1. Bevezetés

Kutatási témámban a nemzetbiztonsági rádiófelderítésen belül annak új célterületével az engedélyhez kötött és engedély nélkül is használható PMR² eszközök digitális változatainak felderítési ellenőrzési kérdéseivel és annak technikai lehetőségeivel foglalkozom. Annak eredményeként, hogy az analóg PMR rádiótechnológia a mobiltelefonoknál már megtapasztalt paradigmaváltáson megy keresztül, neves európai, amerikai és japán gyártók szabványos digitális rendszerei és készülékei egyre jobban kezdenek teret hódítani a gyakorlatban. A digitális rádióknál kézenfekvő lehetőségként kínálkozik a más digitális jelzésátvitellel működő, pl. IP alapú rendszerekhez történő közvetlen csatlakozás. Ennek megvalósítására az amatőrök egyedi megoldásai mellett cégek által kínált egyedi és csoportos megoldások is kínálkoznak, a RoIP (Radio Over Internet Protocol) megoldásának kivitelezésére. Az IP alapú kapcsolatok hordozói vezetékes és vezeték nélküli hálózati megoldások egyaránt lehetnek, melyek akár többszörösen is egymáshoz kapcsolódhatnak, így változatos és komplex rendszereket kialakítva, melyek adott szükségletekhez igazodnak. A hordozóhálózat és a rádiórendszerek közötti kapcsolatot különféle átjárók (Gateway) biztosíthatják, melyekből funkciójukat tekintve szintén többféle létezik. Ezekből, és további hálózatképző elemekből változatos rádióhálózatok építhetők, az egyedi analóg készülékek megoldásaitól, egészen a trónkölt digitális rendszerek IP alapú megoldásáig. Jelen tanulmányomban áttekintem az erre szolgáló protokollokat, kodekeket, valamint a gyakorlatban előforduló egyszerűbb és komplexebb felépítésű hálózati megoldásokat. Végül pedig az NGN³ (All-IP) hálózatokhoz kapcsolódó PMR rendszerek ellenőrzésének lehetőségét vázolom, a rendszerek hálózati oldalról megvalósítható törvényes ellenőrzés kapcsán.

2. A vezeték nélküli technológiák áttekintése, a hálózat kiterjesztésének módjai

A digitális PMR technológia előretörésével nyilvánvaló lehetőségként merült fel a más digitális elvű kommunikációs megoldásokkal való összekapcsolásban rejlő előnyök kiaknázása. Ez főleg a diszpečser típusú, illetve a trónkölt rendszerek esetében kézenfekvő, azonban akár egyedi készülékeknél is kivitelezhető. Ezek a megoldások a különféle PMR rendszerek számára kiterjesztik a földrajzi lefedettségéből adódó korlátokat. A kapcsolódó távközlési rendszerek esetében pedig

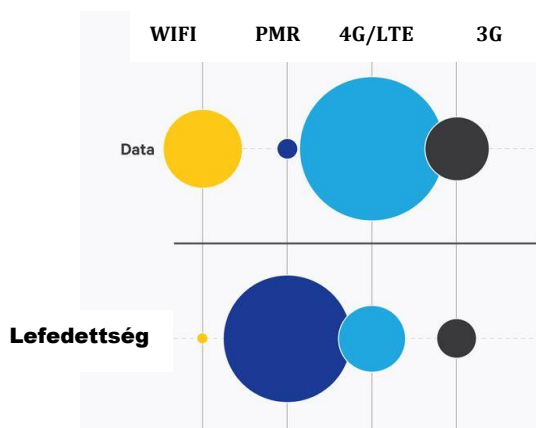
² PMR: *Professional / Private Mobile Radio* - professzionális / magán mobil rádió: A felhasználók által saját maguknak nyújtott zártkörű rádióalkalmazások gyűjtőneve

³ NGN: *Next Generation Networks* – Következő generációs hálózatok, az un. all IP típusú hálózatok

felhasználói (szolgáltatási) igényeket generálnak, amelyek elősegítik, annak jobb üzleti kihasználtságát új típusú szolgáltatások bevezetése révén. A következőkben összefoglalom, hogy az egyedi készülékek és PMR rendszerek, hogyan kapcsolódhatnak a különféle vezetékes és vezeték nélküli IP hálózatokon keresztül egymáshoz és más távközlési infrastruktúrákhoz.

Az összekapcsolódásra általában valamilyen IP alapú megoldás a kézenfekvő, amely lehet egy hagyományos vezetékes hálózati kapcsolat, illetve valamilyen vezeték nélküli technológia alkalmazása. Pl. földi cellás 2G, 3G, 4G (LTE⁴), vagy WLAN de akár mobil műholdas IP alapú kiterjesztések (Thuraya, Inmarsat BGAN) is rendelkezésre állnak a piacon, a hagyományos megoldásokon felül. Az egyes megoldások között a kritikus hálózati paraméterek az adatátviteli sebesség és a lefedettség tekintetében jelentős különbségek vannak, ahogyan ez a következő 1. ábrán látható.

Adatátvitel és Lefedettség viszonya

1. ábra Adatátvitel és lefedettség az elterjedtebb vezeték nélküli hálózatoknál ⁵
(szerző által szerkesztett)

Az 1. ábrából megállapítható, hogy nincs egyetlen különálló hálózati infrastruktúra sem, amelyik egyedül önmagában megfelelne a modern kommunikációs hálózatokkal szemben támasztott adatátviteli és lefedettségi komplex igényeknek. A PMR rendszerek az ábrán léptéki okokból nem szereplő mobil műholdas kommunikációs rendszerekkel együtt, messze a legnagyobb lefedettséget

⁴ LTE: Long Term Evolution – Hosszútávú fejlődés – negyedik generációs vezeték nélküli adatátviteli szabvány

⁵ Tait Communications: Tait Connection Magazine Issue 5, 2014. augusztus 16. (p. 6)
http://magazine.taitconnection.com/taitconnection/issue_5?pg=6#pg6 Letöltve: 2016. 10. 17.

biztosítják, azonban ehhez a PMR esetében nem társul megfelelő adatátviteli képesség. A mobil műholdas esetben pedig kvázi globális lefedettség mellett kb. a 2G/3G-nek megfelelő adatátvitelt biztosítanak. A másik véglet a WiFi, amely sokkal jobb adatátvitelt biztosít, mindezt viszont igen korlátos területen. Azonban ha szükség szerint integrálunk több kommunikáció hordozót, létrehozhatunk egy olyan kommunikációs hálózatot, amely megfelelően összekapcsolja a területet és a háttér irodai hálózatot a nagyobb hatékonyság és a zökkenőmentes felhasználói élmény érdekében.⁶ A helyszíni/diszpécser típusú rendszerek és az IP alapú vezeték, valamint vezeték nélküli hálózati technológiák kombinálásával eltérő nagyságú és topológiájú hálózatok építhetők, melyek a VoIP⁷ és RoIP⁸ megoldások alkalmazásával változatos, az igényeknek megfelelő rendszerek létrehozását teszik elérhetővé. A következőkben áttekintem a VoIP és RoIP elméleti megfontolásait, majd ezek gyakorlati megoldásait is.

3. Radio over Internet Protocol (RoIP) áttekintése

Általános áttekintés

A RoIP (azaz Radio over IP) az általános kifejezést jelenti a kétirányú (two-way) rádióhálózatok esetében alkalmazott Voice over IP átviteli eljárásnak. Tehát az összes analóg/digitális rádióhálózat, amelyik IP alapú kapcsolattal rendelkezik, az RoIP átvitelt alkalmaz. A RoIP az üzemeltetők számára csökkenti a költségeket, javítja a megbízhatóságot és növeli az interoperabilitást, flexibilitást biztosít a hálózat kialakításához, fejlesztéséhez továbbá az alábbi konkrét lehetőségeket biztosítja rádióhálózatok összekapcsolása esetében.

- hozzáférés távoli rádiókhoz;
- pont-pont, pont-többpont, összeköttetés eltérő frekvenciatartományú és eltérő szabványú PMR rendszerek esetében is;
- rádió és diszpécser konzol közötti kapcsolat biztosítása;
- rádió és telefonhálózat közötti átjárás biztosítása;
- a rádióhálózaton belüli kábelezéseket jelentősen csökkenti;

Mindezek az alkalmazások hasznosítják a meglévő IP infrastruktúrát, mind a gerinchálózatok, mind a helyi LAN⁹ és a nagytávolságú WAN¹⁰ hálózatok tekinteté-

⁶ *Tait Communications /whitepaper/: Tougher LMR systems, 10 ways to protect and strengthen your LMR system (p. 22.)*

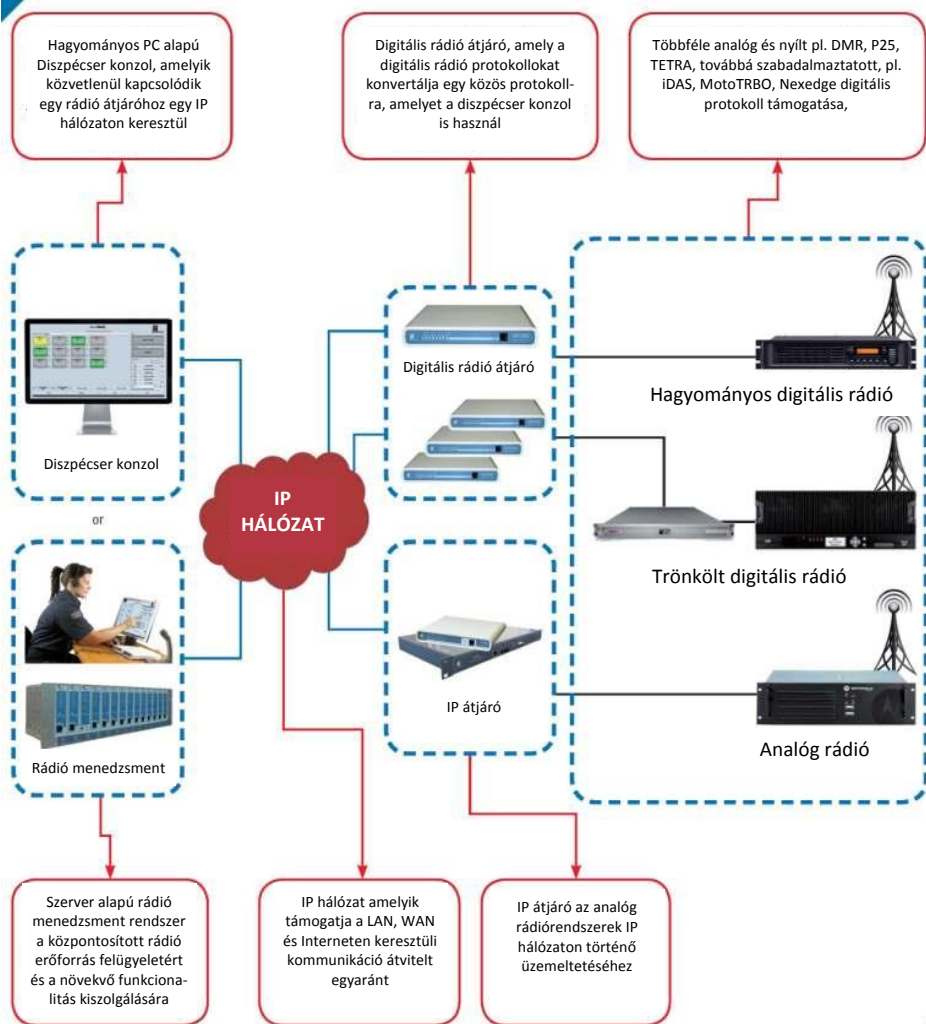
http://www.taitradio.com/__data/assets/pdf_file/0014/123503/Tait_Tougher_LMR_Systems_Guide.pdf Letöltve:2016. 10. 17.

⁷ *VoIP: Voice over Internet Protocol – Internet protokoll feletti hangátvitel*

⁸ *RoIP: Radio over internet Protocol – Internet protokoll feletti rádióösszeköttetés pl. digitális PMR, internet kapcsolaton keresztül átvitele másik rádióra, vagy egyéb IP kapcsolattal eszközre pl. okostelefonra, laptpra stb.*

⁹ *LAN: Local Area Network – Helyi hálózat*

ben. Ezeket reprezentáló komplex megoldás látható a következő 2. ábrán, ami a fent leírt funkciók kivitelezését szemlélteti.

2. ábra RoIP hálózatokban alkalmazott megoldások szemléltetése¹¹
(szerző által szerkesztett)

¹⁰ WAN: Wide Area Network – Nagy kiterjedésű hálózat

¹¹ Omnitronics: Radio Dispatch & Network Solutions, for Digital & Analog Radios
http://omnitronicsworld.com/files/2014/07/Radio-Dispatch-Networking-Solutions-brochure-JUNE14_web.pdf Letöltve: 2015. 06. 25.

VoIP technológia

A VoIP eredetileg a telefon kiváltására készült technológia, amelyiknél a szolgáltatók nagyszámú ügyfelét kell beszédalapú igény szerinti szolgáltatásban részesíteni. A telefonáláshoz képest a rádiózásnál azonban itt az instant kommunikáción, általában a pont-többpont átvitelén, és legtöbbször félduplex ritkábban duplex üzenetváltásokon van a hangsúly. Általában elkülönült (saját) szervezet által menedzselte rendszerekről van szó, melyek felépítésüket tekintve meglehetősen felhasználó specifikusak.

A VoIP és a RoIP ugyan azt az eljárást használja a hang és adat csomagok továbbítására, azonban a rádióknál további lehetőség van jelzési és ellenőrzési funkciók megvalósítására. Ilyenek például¹².

- a PTT (Push To Talk) jelzése, azaz amikor megnyomjuk az adógombot, azaz jelezzük, hogy fel kell készülni az érkező üzenet vételére, szinkronizálására;
- a vivő működtetésű kapcsolás COS (Carrier Operated Switch) amikor is a rádió jele egy foglalt jelet vagy kulcsot sugároz ki a többi rádió számára a csatorna foglaltságának jelzésére;
- a folyamatban lévő hívás típusának jelzése (pl. broadcast, csoporthívás, vagy egyedi hívás);
- a rádiókészülék azonosítására;
- a speciális rádiófunkciók megvalósítása pl. a rádió kitiltása, felélesztése, távoli ellenőrzése, vészhelyzet jelzése;
- továbbá a csatorna profil megváltozásával kapcsolatos változások jelzésére, pl. frekvencia és működési paraméter megváltozásakor.

VoIP szabványok

A VoIP szabványok RoIP átvitelre történő alkalmazásának jó néhány előnye van. Javul a gyártó független interoperabilitás az eltérő készülékek között, valamint a rádióhálózatba egyszerűen integrálhatóak a meglévő telefon és egyéb hangalapú rendszerek. Az ilyen rendszerek kompatibilisek a hagyományos kereskedelmi forgalmú hangrögzítőkkel, routerekkel, tűzfalakkal és egyéb hálózati eszközökkel. Sokféle szabvány létezik, amelyek lényegesek a beszéd és multimédia kommunikáció szempontjából, de egymás között nem átjárhatóak. Azonban a SIP¹³ és az

¹² *Omnitronics: Understanding RoIP Networks /White Papers/ revision 1.0*
<http://omnitronicsworld.com/solutions/radio-over-ip-roip/> (2015. 06. 25.)

¹³ *SIP: Session Initiated Protocol – Internet kommunikációs protokoll, amellyel tetszés szerinti sessiont (kapcsolatot) lehet egy vagy több felhasználóhoz rendelni. A SIP-re épül továbbá a 3G mobiltelefon multimédia támogatása, valamint az Újgenerációs hálózatok (NGN - Next Generation Networks) specifikációja is*

RTP¹⁴ általánosan elterjedt protokollok, amelyeket több digitális rádiószabvány is alkalmaz pl. a DMR,¹⁵ vagy az APCO P25.¹⁶ Nézzük meg, mire szolgálnak ezek.

Session Initiated Protocol (SIP)

A SIP egy szabványos protokoll, amelyik a VoIP esetében a hívások felépítésére és a kapcsolat bontására szolgál, tehát valójában csak a kommunikációs csatornák összekapcsolásához nyújt segítséget. Ez határozza meg továbbá a távoli eszköz IP címét (SIP címét) és az RTP átvitel által használt UDP¹⁷ port számát, valamint lekommunikálja, hogy milyen funkciókat használhatnak az átvitelnél. A SIP-en keresztül tehát nincs hangtovábbítás. Ezek alapján a SIP eszközök közé tartoznak azok a berendezések, amelyek létrehozzák és menedzselik a SIP folyamatát, pl. a rádió-VoIP átjárók (radio-to-VoIP gateway), vagy a SIP VoIP telefonkészülékek. Azok a regisztrációs szerverek, amelyek adatbázisban tárolják az eszközök regisztrációs információit, továbbá azok a proxy szerverek, amelyek átirányítják a kérélmeket vagy az üzeneteket. A SIP szerverek mindkét előző funkciót képesek betölteni egyszerre, tehát egyben regisztrációs és proxy funkcióval is rendelkeznek.

Real-time Transport Protocol (RTP)

Az RTP biztosítja az adattovábbítást audio és video átvitelnél IP alapú hálózaton telefonálás, video telekonferencia és televízió átvitel esetében. Úgy tervezték, hogy végponttól-végpontig biztosítsa az audio/video adatfolyamok valósidejű átvitelét az egyes csomagok átvitelének prioritálásával. Ez gyakran együtt járhat az átviteli minőség romlásával az azonnali szállítás javára. Az RTP egyaránt tud beszéd és a korábban felsorolt rádiójelzés információkat szállítani, azonban ez sok rendszerkonfigurálást igényel, és meglehetősen kis flexibilitással rendelkezik. Egyaránt használható unicast¹⁸ vagy multicast¹⁹ kapcsolatnál, valamint képes csomagkapcsolt hálózatok irányába történő adatküldés során fellépő hibák kezelésére is. Így képes az elveszett csomagok észlelésére, a hibás sorrendű csomagok kezelésére, helyreállításukra, továbbá a változó csomagszállítási időből adódó hibák (packet jitter) kezelésére.

¹⁴ RTP: Real-time Transport Protocol – Valós idejű szállító protokoll, melynek feladata a multimédia adatfolyam átvitele vagyis, hogy a megfelelő kodekkel kódolt és tömörített adatot csomagokra bontsa és az UDP-n keresztül elküldje.

¹⁵ DMR: Digital Mobile Radio – Európai digitális rádiószabvány

¹⁶ APCO P25: Project 25 – Amerika digitális rádiószabvány

¹⁷ UDP: User Datagram Protocol – Az internet egyik alapprotokollja, amely rövid gyors üzenetek küldésére szolgál, amikor a gyorsaság fontosabb a megbízhatóságnál.

¹⁸ Unicast kapcsolat: esetében a csomagok az egyik végponttól egy másik végpontnak kerülnek közvetlen elküldésre (a Multicast-nál régebbi technológia)

¹⁹ Multicast kapcsolat: esetében a csomagok egy feladótól több (arra feljogosított) címzethez is elküldésre kerülnek, ami megfelelő sávszélesség menedzselést igényel.

Real-time Transport Control Protocol (RTCP)

Az RTP protokoll adatátvitelének ellenőrzésére szolgáló monitoring protokoll, nagykiterjedésű multicast hálózatok esetén.

Az RTP és RTCP protokollokat függetlenül tervezték a hálózati konfigurációtól és karakterisztikától és a TCP és UDP protokollokat támogatják az unicast vagy multicast kivételű hálózatokban.

Általános VoIP problémák

A **késleltetés**, amelyikből 2 féle fordul elő a csomagkapcsolt hálózatokban. Az egyik a konstans terjedési időből adódó, a másik pedig a csomagok változó késleltetéséből adódó jitter. A jitter kompenzálására a végberendezésekben buffertárolóban tárolják az audio adatokat, így folyamatos a jelfolyam lejátszása, akkor is, ha a következő csomag, késéssel érkezik. Ez a kompenzáció önmagában egy újabb késleltetés a rendszerben. A PMR rádiók azonban jobban tolerálják a késéseket, mint a telefon rendszerek, feltéve, hogy a rádió jelátvitel szinkronban van az audio jellel, azaz nem vágjuk le sem a bevezető, sem az utolsó szótagot a beszédben.

A **visszhang** (echo) a másik jellegzetes probléma, amelynek fő oka az előbb említett késleltetés. Ha késleltetés kerül a rendszerbe az vélhetően hallható lesz az átvitel során. A visszhang kiküszöbölésére digitális jelfeldolgozó algoritmusokat alkalmazhatnak, amelyek a DSP (Digital Signal Processor) jelfeldolgozás segítségével kiszűrik a visszhangot a vett audio folyamból.

A **csomagvesztés** a harmadik probléma, azaz néha nem érkezik meg az összes csomag a vevőbe. Szerencsére a digitális hang általában érthető marad viszonylag magas csomagvesztés esetén is, amit a VoIP rendszerekbe épített csomag adatvesztést kompenzáló (PLC – Packet Loss Compensation) algoritmusok biztosítanak. A jól megtervezett RoIP rendszerek elfogadható audio minőséget biztosítanak még 10%-os csomagvesztés esetén is. A vezetékes LAN és WAN hálózatok esetében csomagvesztés többnyire csak torlódás vagy túlterhelés esetén lép fel, azonban a vezeték nélküli Wi-Fi vagy mikrohullámú átvitel esetén a csomagvesztés normál esetben is előfordulhat.

A kodekek problémája

A codecs (coder /decoder) szállítja a hangot a csomagkapcsolt hálózatban. A szoftver codec digitalizálja a beszédet, majd kódolja és tömöríti azt, mielőtt továbbküldi a hálózatban. Így az eredetinel kisebb a szükséges adatátviteli sebesség. A VoIP rendszerekhez fejlesztett kodekek bizonyos audio információk elhagyásával érik el az adatok tömörítését, így alapvetően csökkentik a hangminőséget. A valós idejű VoIP átvitelhez valós idejű kodek szükséges az audio jelfeldolgozáshoz, azaz a digitális PMR rendszerekben általánosan alkalmazott 20 ms-ra szegmentált audio kódolásához és dekódolásához egyaránt 20 ms idő áll rendelkezésre. Összehasonlítva pl. az mp3 kódolással, amelyik nem képes valós idejű

kódolásra csak dekódolásra, azonban a real-time kodekekhez képest jóval nagyobb tömörítéssel is jobb hangminőséget képes elérni. Sajnos a jelenlegi digitális rádió szabványok és protokollok nem specifikálnak széleskörben implementált vagy szabadon hozzáférhető kodekeket, ehelyett az előzőekben említett RTP és SIP eljárást alkalmazzák.

Egy megoldás lehet olyan rádióátjárók alkalmazása, amelyeket kifejezetten digitális rádiók adatainak és funkcionalitásának átvitelére fejlesztettek ki. Ezek további előnyökkel rendelkeznek: csak egy vokodert (hangkódolót) kell implementálni a rádió átjáróban, amelyen osztoznak a felhasználók. A rádiók egyszerre tudnak kapcsolódni különféle diszpečser konzolokhoz. Ezeken felül az átjáró flexibilitást biztosít a rádió protokollok esetleges változása esetén, a jövőbeli igényeknek megfelelően. A következő 3. ábra a gyakorlatban elterjedten alkalmazott VoIP és RoIP kodekeket tartalmazza.

Kodek	bit /szekundum	megjegyzés
G.711	64000 (8 bit, 8 kHz)	a legszélesebb körben használt kodek (PCM)
G.726	48000, 32000, 24000 vagy 16000	Adaptive Differential Pulse Code Modulation (ADPCM)
GSM	13200	2G mobil telefon szabvány
G.729	8000	A legtöbb VoIP rendszerben használt
IMBE	7200	Improved Multi Band Excitation
AMBE	3600	Advanced Multi Band Excitation, széleskörűen használt digitális rádiószabványokban, hibajavítást is tartalmaz
ACELP		Algebraic Code Excide Linear Prediction
TETRA	7200	

3. ábra Általánosan használt kodekek VoIP és RoIP rendszerekben

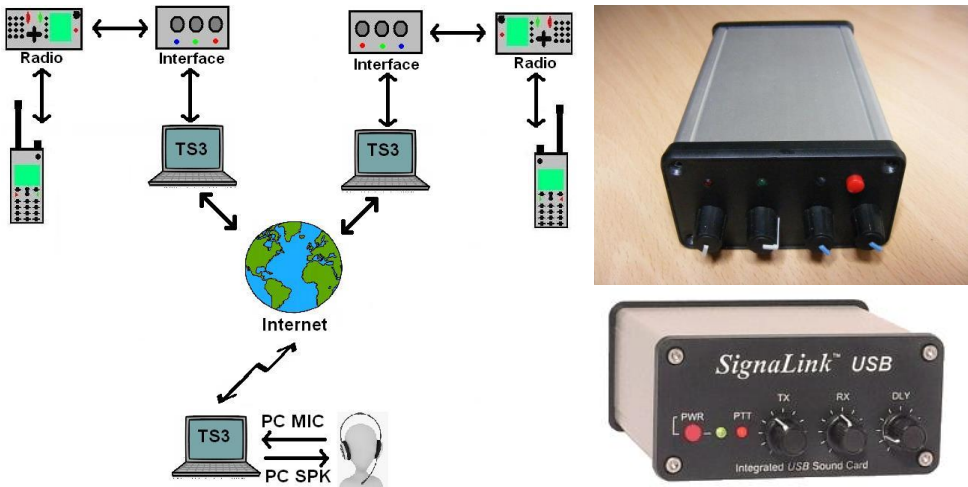
A G.729, IMBE, AMBE, és ACELP kodekek digitális rádiókban történő alkalmazása engedélyköteles, mivel ezek szabadalmazott termékek, tehát fizetni kell a használatukért.

4. Egyedi készülékek digitális átviteli megoldásai

A különféle rádiótechnológiák földrajzi kiterjesztésének kézenfekvő módjaként kínálkozik az IP hálózatok technológiája, főleg a digitális rádiók esetében, ahol a hang egyébként is digitális formában van jelen az egyes rendszerekben. Azonban nem csak rendszerek, de akár az egyedi (akár analóg) rádiókészülékek is csatlakozhatnak az IP alapú hálózatokhoz. A RoIP megoldása nem egyszerű, de kivitelezhető. A rádiókészülékek ebben az esetben egy interfészen - gyakorlatilag rádió adatmodemen keresztül kapcsolódnak egy számítógéphez, amelyik az internethez, vagy valamilyen magánhálózathoz csatlakozik. Ezt hívják „node”-nak. Két vagy több csomópont (node) összekapcsolásával alkotunk egy RoIP hálózatot.

Az interneten keresztül összekapcsolódó node-ok így akár földrészeket is áthidalhatnak. A nodok-nak nem kell minden esetben rádióhoz kapcsolódnia, pl. egy helyhez kötött diszpécser esetében elegendő a PC-hez csatlakoztatott fejhallgató/hangszóró és mikrofon, hiszen a digitális hang már a PC-n is rendelkezésre áll. Így ha csak a rádiós oldalon szükséges a mobilitás megtartása, a vezetékes oldalon a rádió elhagyható. A fentebb leírt pl. rádióamatőrök által alkalmazott megoldás felépítése látható a 4. ábrán

Professzionális interfészhez egyedi IP címet is rendelhetünk, így ez esetben még PC-re sincs szükség, csupán az interfész felprogramozásának idejére. Ezek a speciális rádiómodemek azonban meglehetősen drágák. Az 4. ábra jobb oldalán alul látható egy ilyen gyári kivitelű rádió interfész a Tigertronics cég Signalink gyártmánya, amelyik USB kapcsolaton keresztül képes az internethez kapcsolódó PC-t vezérelni. Az e fölötti kép egy ilyen interfész házi készítésű változatát ábrázolja. A Signalink eszköz közepes képességű okostelefon árérték arányú szerzhető be újonnan.

4. ábra Egyedi készülékek RoIP megoldása és interfész típusok ^{20 21}

²⁰ Digital Radio Hacker: ROIP

<http://www.digitalradiohacker.co.uk/roip-radio-over-internet-protocol> Letöltve: 2016. 10. 18.

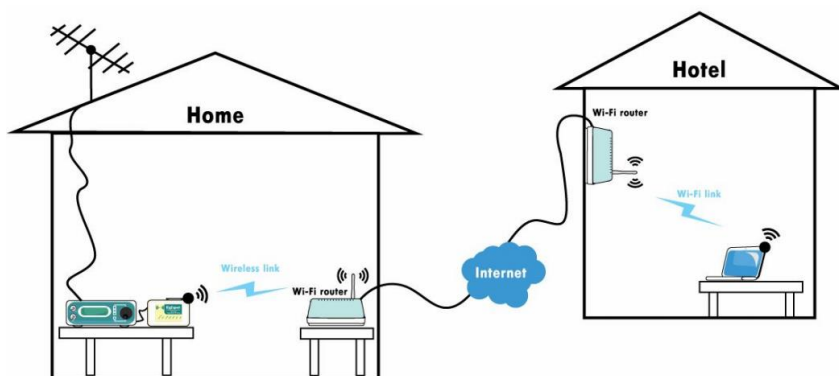
²¹ Waters & Stanton (Europe's Ham Store) Tigertronics - Signalink

<http://hamradiostore.co.uk/amateur-radio/data-modes/tigertronics.html> Letöltve: 2016. 10. 18.

További megoldások is léteznek az egyedi készülékek piacán. Ilyen például a Rigexpert WTI-1 típusú egyedi digitális módú interfésze, amelyik beszéd, adat és CW jelek interneten keresztül átvitelére szolgál. A WTI-1 (Wireless Transceiver Interface) amely az 5. ábrán látható, wi-fi kapcsolaton keresztül csatlakozik az internetes hálózathoz, Az első használat alkalmával az eszközt USB kábelen keresztül kell beállítani, majd ettől kezdve a hozzáadott szoftver segítségével a saját hálózatból, vagy az interneten bárholnan vezérelni tudjuk az eszközhöz kapcsolt rádió-adóvevőt. Így akár másik országban lévő szállodai szobából is használható a távoli rádió, ahogyan ez a 6. ábrán látható. A készülék egy felső-közép kategóriás okostelefon árszintjén szerezhető be az interneten.

5. ábra Rigexpert RoIP interfész és csatlakoztatása rádióhoz ²²

6. ábra Rigexpert WTI-1 távoli vezérlése ²³

Az előző két megoldás egyáltalán nem használja a SIP és RTP átviteli protokolljait, így ezekkel teljesen egyedi módon oldható meg a beszédinformáció átvitel.

²² RigExpert WTI-1 Digital Mode Interfaces

<http://www.dxengineering.com/parts/reu-wti-1> Letöltve: 2016. 10. 18

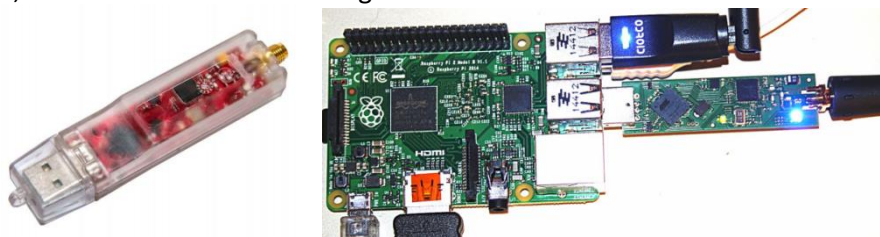
²³ RigExpert WTI-1 Wireless Transceiver Interface

<http://www.rigexpert.com/files/manuals/wti1/WTI%20User%20manual.pdf>

Letöltve: 2016. 10. 18

tele az interneten keresztül. A következő megoldás viszont már használja a SIP /RTP protokollokat.

Az egyedi (digitális) PMR rádiók lehetőségeinek kiterjesztésére az egyik legújabb megoldás a DV4mini D-Star/DMR/C4FM/P25 Hotspot (7. ábra). Az eszköz egy kisméretű USB stick formájában nyújt lehetőséget egy számítógéphez csatlakoztatva azt, a rádiós úton hozzákapcsolódó digitális PMR-ek jeleinek IP alapú átviteléhez. A nevében is említett digitális PMR szabványok szerinti jelek átvitelét támogatja. Tulajdonképpen egy hotspot de itt nem wi-fi jeleket viszünk át, hanem rádió átjáróként használjuk az eszközt a 70cm-es és 2m-es URH sávban. Ezt pl. amatőrök használhatják, ha rádiósan nem lehet elérni egy közelben lévő amatőr digitális átjátszót. Ekkor az internethez csatlakozó számítógépen létrehozunk egyet a DV4mini segítségével. A hozzáadott szoftverrel tudjuk konfigurálni az eszközt, azaz beállíthatjuk melyik internetes átjátszóra (reflektorra) csatlakozzon. Az eszköz legújabb változata a DV4mini-AMBE típus. Ennek segítségével a beépített beszédkódolóknak köszönhetően egy headset csatlakoztatásával PMR rádió nélkül, közvetlenül is kommunikálhatunk más rádiókkal az interneten keresztül.

7. ábra DV4mini kialakítása egy Raspberry PI 2 miniszámítógéphez csatlakoztatva²⁴

A lenti 8. ábrán a DV4mini által generált IP adatforgalom látható a Wireshark IP protokollelemző /csomagelemző/ szoftver segítségével. A baloldalon látható a forrás és a cél IP címe, a jobb oldalon pedig a korábban már említett RTP protokoll UDP portjainak értékei a forrás és a cél vonatkozásában.

DV4trameWireshark.pcapng [Wireshark 1.12.8 (v1.12.8-0-g5b6e543 from master-1.12)]

File Edit View Go Capture Analyze Statistics Telephony Tools Internals Help

Filter: 192.168.10.118 Expression... Clear Apply Save

No.	Time	Source	Destination	Protocol	Length	Info
105	1.40583000	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423
112	1.51394000	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423
119	1.61306900	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423
126	1.71189500	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423
134	1.81103200	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423
135	1.88696300	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	60	Source port: 62500 Destination port: 49423
143	1.91027200	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423
150	2.01118400	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423
157	2.10794900	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423
164	2.20616800	176.10.105.218	192.168.10.118	UDP	172	Source port: 62500 Destination port: 49423

²⁴ DV4mini: DStar/DMR/C4FM/P25HotspotUSBStick User Guide (Version 1. 2016.)
http://dv4m.ham-dmr.ch/Dokumentation/Manuals/Manual-DV4mini_English-V2_0-2016_07_23.pdf Letöltve:2016. 10. 22.

8. ábra DV4mini által generált IP forgalom²⁵

A DV sorozat legnagyobb tagja egy igen modern eszköz, a DV4mobile (9. ábra). Ez tulajdonképpen egy hordozható felhőprogramozású softverrádió több digitális PMR üzemmód támogatással (D-Star, DMR, C4FM/a Yaesu cég digitális szabványa/, hagyományos analóg FM, stb) melyek szoftver által változtathatók. Kimagasló képessége továbbá a Voice over LTE támogatása. Ez utóbbi esetében a rádió LTE kapcsolattal rendelkező un. CCS7²⁶ típusú átjátszóhoz (reflektorhoz) csatlakozhat, amelyek támogatják a felhőalapú rádióprogramozást, így nem szükséges un. codplug-ok alkalmazása a rádió felprogramozásához²⁷. Az eszköz beépített GPS modult is tartalmaz, továbbá lehetőség van a berendezés simplex átjátszóként történő üzemeltetésére is.

9. ábra DV4mobil 3 szabványú Voice over LTE képes készülék ²⁸

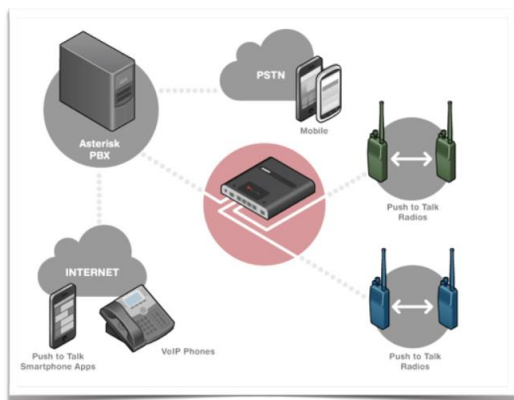
A következő 10. ábrán látható megoldás viszont már teljesen szabványos és az előzőekhez képest minőségi ugrást képviselő eszközt ábrázol, a Vocality Radio Relay eszközt. Ez képes a PMR rádiós eszközök RoIP kiterjesztésére, SIP, RTP, multicast, unicast és Vocality-Vocality szabványos összeköttetések menedzselésével. továbbá katonai szintű titkosításra is képes.

²⁵ DV4mini with Wires-X + News and answers to FAQ + New web site
<https://www.youtube.com/watch?v=y6gzQgLdmJY> Letöltve:2016. 10. 22.

²⁶ CCS7: Egy LTE kapcsolaton keresztül működő speciális azonosságellenőrzést és a különböző szabványú további átjátszók felé forgalomirányítást végző rádiószerver.

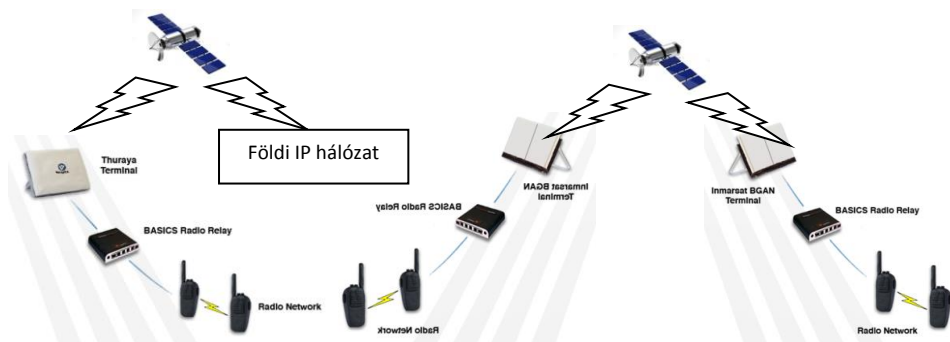
²⁷ Wireless Holding LLC.: Multi Protocol Digital Networks, Introduction and further development http://75.151.47.161/MPDN_DV4.pdf Letöltve: 2016. 10. 23.

²⁸ VA2PV Blog: DV4mobile first all mode digital tri band transceiver plus LTE with GPS
<http://www.va2pv.com/dv4mobile> Letöltve:2016. 10. 22.

10. ábra Vocolity Radio Relay és alkalmazási lehetőségei²⁹

Ez a RoIP átjátszó megoldás egy igen különleges és univerzális eszköz, amely nem csak a vezetékes IP hálózatok irányába biztosít átjárást a PMR eszközök számára, hanem a Thuraya mobil terminálon vagy az Inmarsat BGAN terminálon keresztül is biztosítja a műholdas IP hálózatokhoz történő csatlakozás lehetőségét a teljesen infrastruktúra hiányos területeken is (11. ábra).

11. ábra Vocolity Radio Relay Thuraya illetve Inmarsat műholdas kapcsolattal³⁰ (szerző által szerkesztett)

Itt a korábban említett VoIP átviteli problémákat (késleltetés, visszhang, csomagvesztés), amelyek műholdas és WAN hálózatokon keresztüli átvitelnél hatványozottabban fordulnak elő, a rendszer speciális módszerrel kezeli le. Így

²⁹ Vocolity: Radio over IP: Interfacing PTT radios with SIP Voice Switches <http://www.vocolity.com/radio-to-sip> Letöltve:m 2016. 10. 18.

³⁰ Radio over ip with vocolity introduction <http://documents.mx/documents/radio-over-ip-with-vocolity-introduction-5584bb4248fbe.html> Letöltve: 2016. 10. 18.

adáskor az RTP csomagfejléceket tömörítik a sávszélesség takarékoság érdekében, továbbá a csomagokat összerendezik küldés előtt a késések, torlódások, azaz a csomagvesztések minimalizálása érdekében. Vétel során intelligens késleltetési kompenzálást (de-jitteringet) alkalmaznak az érthetőbb beszéd érdekében.

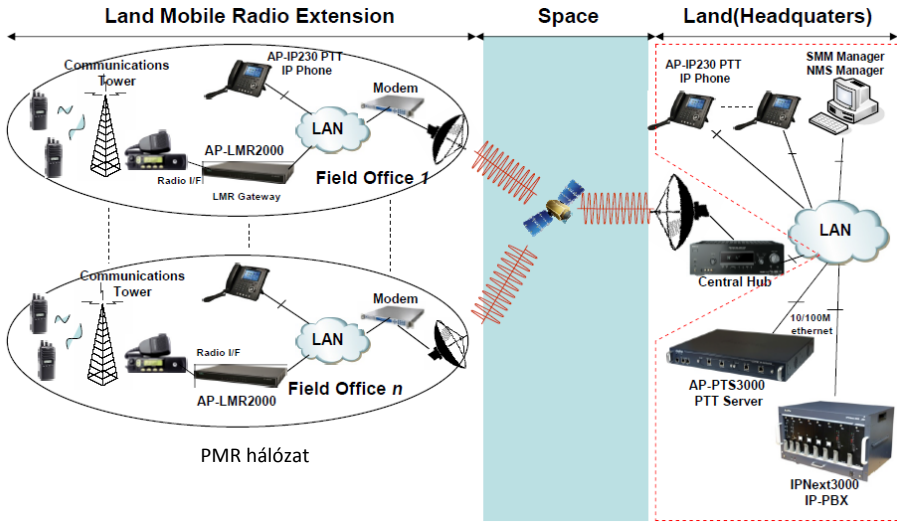
A berendezés működhet helyi rádióátjáróként pl. médiaszerver felé, különböző rendszerek helyi összekapcsolására, átjáróként történő alkalmazással, a hozzákapcsolt rádióhálózatok földrajzi kiterjesztésére (10. ábra bal oldali képen) a WAN és a műholdas IP hálózatok irányába. Ez utóbbinak az ellenpárja lehet egy földi IP hálózat (11. ábra bal oldala) vagy IP alapú eszköz, de egy másik azonos rendszerbeli mobil műholdas terminál is, ahogyan ez a 11. ábra jobb oldalán látható.

5. Rádióhálózatok IP alapú átviteli megoldásai

A következőkben bemutatok néhány példát IP alapú átviteli megoldásokra, amelyek a digitális és analóg rádiókészülékek és rendszerek összekapcsolásának széles lehetőségét biztosíthatják. Ezek némelyike speciális egyedi lehetőségeket biztosít a másikkal képest, a bemutatott megoldásoknál főleg a kiemelt hálózati biztonságot nyújtó megoldásokra koncentráltam.

A koreai AddPac cég VoIP és RoIP termékei a 2. ábrán látható funkciókat valósítanak meg a gyakorlatban. A termékeikből változatos hálózatok építhetők fel. Egy ilyen példát mutat be a 12. ábra, melynek az a különlegessége, hogy a PMR rádiós földi hálózatok központhoz való kapcsolódására műholdas átvitelt alkalmaznak. A cég AP-LMR1000 és AP-LMR2000 Radio Gateway berendezései a hagyományos funkciók mellett, képesek SHA-256/384/512 algoritmusú erős titkosítás alkalmazására az átvitel során. A korábban említett Real-time Transport Protocol (RTP) helyett pedig az un.TLS/SRTP (Secure Real-Time Transport Protocol) átvitelét is alkalmazhatják. Ez utóbbinál AES, DES, és 3DES cipherez algoritmust használnak az átvitel védelmére.

A fenti megoldások rádió átjárói a SIP és RTP/SRTP protokollokat részesítik előnyben, azonban ez nem teljesen magától értetődő a rádió átjárók esetében. Jó példa erre a HAM rádió operátorok által üzemeltetett Echolink hálózat, amelyik egy zárt kifejezetten rádióamatőrök részére fenntartott, hívójellel használható beszédalapú hálózat.

12. ábra Az AddPac cég RoIP megoldásai műholdas kapcsolattal ³¹
(szerző által szerkesztett)

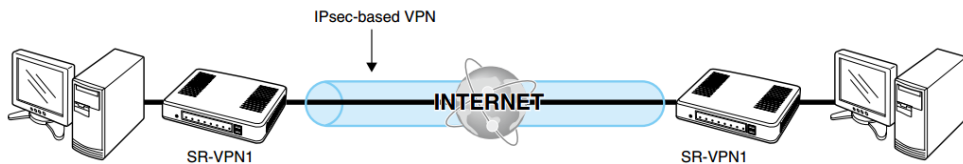
A japán ICOM cég a dPMR, tehát a keskenysávú PMR technológia mellett tette le a voksot. Az IDAS nevű rádiós termékvonalkuk a keskenysávú dPMR szabvány általuk kifejlesztett NXDN nevű változatát alkalmazza. Ehhez a termékvonálához került kifejlesztésre a VE-PG3 típusú RoIP rádió átjáró ³²(gateway), amelyik alapvetően kétféle üzemmódban működhet: konverter és átjátszó módban. Konverter módban a rádiók audio jeleit konvertálja és továbbítja a VoIP vagy analóg telefonok felé és biztosítja a kapcsolatot és a kommunikációt ezek között. Átjátszó (bridge) módban pedig két vagy több akár eltérő frekvenciasávú és üzemmódú rádió hálózatot kapcsol össze IP hálózaton keresztül biztosítva az átjárhatóságot közöttük.

Az ICOM cég kifejlesztett továbbá rádióhálózatokban is alkalmazható VPN megoldásokat. Az ún. VPN-ek (Virtual Private Network) azaz virtuális magánhálózat segítségével biztosítható, hogy a VPN routerhez csatlakoztatott eszközök pl. digitális rádiók, vagy számítógépek úgy küldjenek adatot egy megosztott hálózaton vagy nyilvánosan internet kapcsolaton keresztül mintha ez a saját hálózaton belül történne. Ez valamilyen titkosítás segítségével lehetséges (IP sec.). Ilyen routereket alkalmazhatnak az egyedileg kialakított rádióhálózatokban az átvitt információk védelme érdekében. Egy ilyen eszköz az ICOM cég IP alapú rádióhálózataiban is alkalmazott SR-VPN1 típusú VPN routere. Az eszköz 32 db titkosított

³¹ AddPac: Radio over IP Solution
http://www.addpac.com/addpac_eng2/down.php?file=762_f2.pdf Letöltve:2016. 10. 22

³² ICOM Global: VE-PG3 RoIP Gateway
<http://www.icom.co.jp/world/products/network/roip/ve-pg3/> Letöltve:2016. 10. 22.

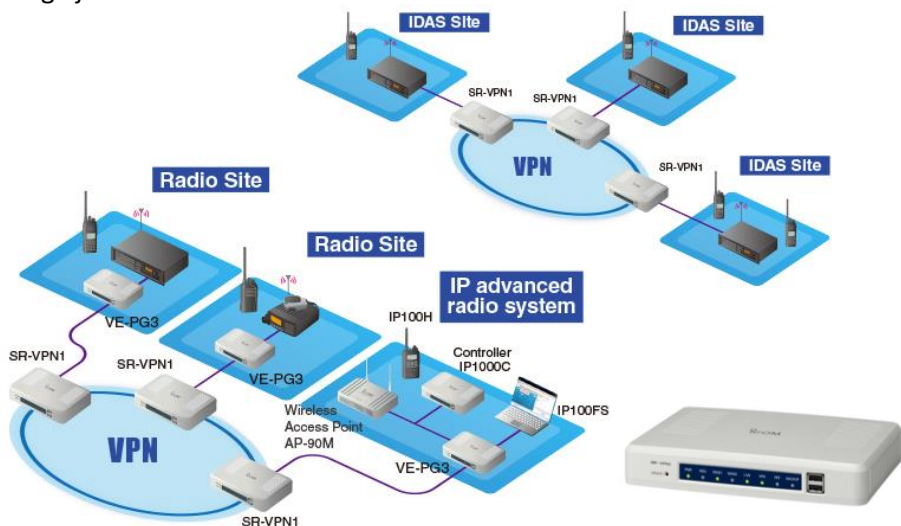
IP csatorna kezelésére képes egyidejűleg. A VPN átvitel elve látható a következő 13. ábrán.

13. ábra Az ICOM cég SR-VPN1 virtuális magánhálózati eszköze ³³
(szerző által szerkesztett)

Az eszköz a kulcsok integritásának ellenőrzésére (autentikáció ellenőrzésre) MD5 (Message Digest 5) 128 bites, vagy SHA-1 (Secure Hash Algorithm 1) 160 bites algoritmust alkalmazhat. A titkosító algoritmusok a következők lehetnek: 3DES (Triple DES, 168 bit), AES-CBC (Advanced Encryption Standard – Chiper Block Chaining, 128 bit), AES-CBC 192 bit, továbbá AES-CBC 256 bit.

A router támogatja az ún. IP multicast alapú átviteli eljárásokat is. A következő 14. ábrán a VPN hálózatban kialakított komplex összekapcsolt rádióhálózatok topológiája látható.

14. ábra Az ICOM SR-VPN1 és VE-PG3 eszközeivel kialakított komplex RoIP megoldásai³⁴

³³ ICOM Global: ICOM SR-VPN1 VPN router instruction manual
http://www.icom.co.jp/world/support/download/manual/pdf/SR-VPN1_IM_ENG_0.pdf
Letöltve: 2016. 10. 23.

³⁴ ICOM Global: ICOM SR-VPN1 VPN router instruction manual
http://www.icom.co.jp/world/support/download/manual/pdf/SR-VPN1_IM_ENG_0.pdf
Letöltve: 2016. 10. 23.

6. A PMR LTE integráció megoldásai

A jelenleg rendelkezésre álló és még nem teljesen kihasznált technológiák közül az LTE³⁵ mutatkozik az egyik legalkalmasabb jelöltnek a szélessávú IP alapú megoldások közül a PMR rendszerekkel történő összekapcsolásra. Az LTE képes eszközök között kiemelkedő 40%-os arányt képviselnek az okos telefonok, de növekszik a táblagépek és az LTE képes személyi hotspotok (MIFI) aránya is. Az LTE advanced rendszerek esetében a nem túl távoli cél a 300 megabit/s-os de akár az 1 GBit/s-os (fix telepítés esetén) átviteli sebesség elérése.

Hazánkban 2014. szeptember 29-én sikeresen lezárult a mobil adat- és hangforgalomra eddig meg nem nyitott és további, még ki nem osztott frekvenciasávok egyes blokkjai használati jogának állami értékesítése. Összesen 265 MHz-nyi új frekvenciablokkot vontak be (a 800 MHz-es, 900 MHz-es, 1800 MHz-es, 2600 MHz-es sávokból), ami jelentős előrelépés. A mobilkommunikációra eddig meg nem nyitott frekvenciák a 800 MHz-es sáv, ami rendkívül jó hullámterjedési jellemzőkkel rendelkezik (vidéki felhasználásra optimális), illetve a 2600 MHz-es sáv, ami különösen nagyvárosi környezetben, kapacitásbővítésre optimális. Mindkét frekvencián kizárólag LTE szolgáltatást fognak nyújtani a nyertes szolgáltatók. A 800 MHz-es sáv megnyitására égető szükség volt, mivel a GSM rendszereket nem kívánják megszüntetni, így egyelőre nem képzelhető el az erre kijelölt frekvencia-tartományok átallokálása LTE célra. A GSM modemek nagyon olcsók és kiforrottak, és jelenleg igen elterjedtek a gépek közötti M2M³⁶ kommunikációban³⁷.

Az MVM NET Zrt. 450 MHz-es frekvencián LTE MIMO³⁸ technológiát alkalmazó országos mobil adatátviteli hálózata is kiépítésre került, azonban ez elsősorban a kormányzati felhasználások számára lesz elérhető. Kiemelt alkalmazásként is az M2M technológia még számos kiaknázatlan területét célozta meg a rendszer, ami a telekommunikáció egyik leggyorsabban fejlődő területe napjainkban. A hálózatot nem terhelik sem publikus hang-, sem publikus adatforgalmak, így a szabad kapacitásokat az üzleti szegmensben kívánja a vállalat értékesíteni.³⁹

³⁵ LTE – Long Term Evolution

³⁶ M2M: Machine to Machine – Gépek közötti kommunikáció

³⁷ Bitport: Mindenki LTE-képes eszközt akar gyártani, 2014. 03. 24.:

<http://bitport.hu/egy-ev-alatt-kozel-ketszer-tobb-a-4g-lte-kepes-eszkoz-a-piacon>
Letöltve: 2015. 04. 19.

³⁸ LTE MIMO: LTE Multiple Input Multiple Output – Több antennás többutas rádió-átviteli technológia az átviteli hibák csökkentése illetve az adatátviteli sebesség növelése érdekében

³⁹ Elsőként az MVM NET kapott számtartományt a gépek közti kommunikáció biztosításához

<http://hirlevel.egov.hu/2016/09/12/elsokent-az-mvm-net-kapott-szamtartomanyt-a-gepek-kozti-kommunikacio-biztositasahoz/>
Letöltve: 2016. 10. 22.

A PMR-LTE integráció megvalósításának egyik példáját már megemlítettem egy korábbi cikkemben is.⁴⁰ De a tendencia, azóta is változatlan, azaz a piac legdinamikusabban fejlődő trendje a különféle PMR rendszerek/hálózatok LTE hálózatokkal történő kapcsolódásának kialakítása. Ennek egyik legfőbb alkalmazására a kritikus kommunikációk megvalósítása során kerülhet sor. A TCCA⁴¹ szerint is az LTE erre a legalkalmasabb technológia.⁴²

Emellett azonban az egyéb nem kritikus kommunikációt megvalósító kisebb egyedi hálózatok esetén is kiemelt jelentősége lesz az integrációnak a közeljövőben. Látható, hogy a tendencia már az amatőr digitális rádiók esetében is megjelent a gyakorlatban, ahogyan ezt a korábban bemutatott DV4mobil példája is jól szemlélteti.

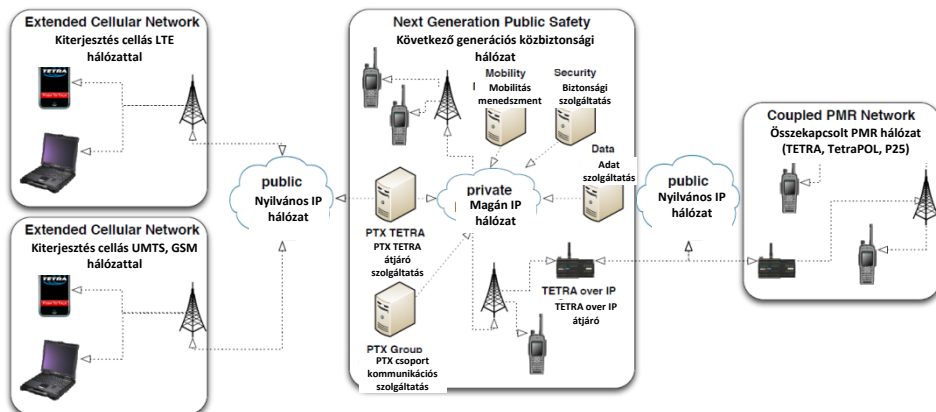
A küldetéskritikus TETRA hálózatok fejlesztésének tehát kulcsfontosságú tényezője a TETRA- LTE integráció megvalósítása, ami természetesen egy evolúciós folyamat, melynek a végső fázisában mind a beszéd, mind a szélessávú adatátvitel az LTE hálózaton kerülne átvitelre. Ennek megvalósulásáig azonban az LTE hálózatok csak kiegészítik a keskenysávú TETRA beszéd és adatátviteli szolgáltatásokat, ahogyan ez a következő 15. ábrán látható.

⁴⁰ Balog Károly: *A digitális PMR-ek szerepe a szervezett bűnözésben és a kiscsoportos direkt kommunikációban*, Nemzetbiztonsági Szemle 2015/2 szám (MMXV. III. évfolyam II. szám), 71–89. HU ISSN 2064-3756

http://uni-nke.hu/uploads/media_items/nbszemle-20152-balog.original.pdf (2016. 10. 22)

⁴¹ TCCA: TETRA Critical Communication Association

⁴² Phil Kidner (CEO TCCA): *LTE is the Future Single Global Standard for Critical Communications* <http://studylib.net/doc/18046730/lte-is-the-future-single-global-standard-for> Letöltve: 2016. 10. 23.

15. ábra Következő generációs közbiztonsági hálózat felépítése⁴³
(szerző által szerkesztett)

Összességében megállapítható, hogy az LTE technológia kiváló lehetőséget biztosít mind kapacitásban mind képességek/szolgáltatások fejlesztésében a jelenlegi PMR kommunikációs készülékek hálózatok széles skálája tekintetében.

7. Az All IP hálózatok ellenőrzésének kérdései a PMR rendszerek vonatkozásában

Napjainkban minden az un. all IP vagy NGN (Next Generation Network) hálózatok irányába mutat, így a fentebb leírtak alapján megjósolható, hogy a PMR/LMR hálózatok bizonyos részei (lásd a TCCA törekvéseit a TETRA esetében) a közeljövőben szervesen kapcsolódni fognak a szélessávú átvitel lehetőségét kínáló hálózatokhoz, aminek gerincét az IP alapú LTE technológia illetve a kialakulóban lévő 5. generációs rendszerek fogják képviselni. De természetesen az egyedi eltérő szabványú digitális PMR hálózatok esetében is látható az ez irányú tendencia. Összességében kijelenthető, hogy a hálózatok valamilyen módon kapcsolódni fognak az NGN-hez. Az eddig elkülönült rendszerek esetében ez újfajta ellenőrzési lehetőségek megoldását vetíti előre, a hagyományos rádiófelderítés módszereinek célirányos alkalmazása mellett. Az IP hálózatokhoz kapcsolódó PMR hálózatok tekintetében az ellenőrzés elviekben a hálózati oldal felől is megoldható. Ennek azonban előfeltételei vannak. Az All IP hálózatok esetében a forgalom a közös

⁴³ Sebastian Subik and Christian Wietfeld: *Integrated PMR-Broadband-IP Network for Secure Realtime Multimedia Information Sharing, Homeland Security Affairs, Supplement 5, Article 3 (May 2012)*

<https://www.chds.us/?serve&dl&f=/resources/journal/supplement/issue5/pdfs/supplement.5.3.pdf> Letöltve: 2016. 10. 25.

IP Core (mag) hálózaton keresztül bonyolódik. Elvileg itt adott esetben (un softswitch segítségével) szétválogathatók az egyes speciális kommunikációs szolgáltatások csomagjai, így akár a RoIP hálózatok különböző jelei is.

Jelenleg alkalmazott módszereknél azonban az általános IP forgalom ellenőrzés lehet aktív, amikor a szolgáltatási végponthoz közvetlenül kapcsolódik az ellenőrző eszköz, vagy passzív, amikor is egy adott rendszerrel célirányosan egyes hálózati kapcsolatokra telepített egyedi csomagelkapók segítségével, a DPI (Deep Packet Inspection – azaz mély csomagelemzés) módszerével történik az ellenőrzés.⁴⁴ . Mindkét esetben meg kell oldani azonban a rádiókommunikáció metaadatainak azonosítóinak (forrás, cél, stb.) és kommunikáció tartalmának valamint dekódolásának problémáját (lásd a kodekek problémáját).

A VoIP és multimédia Li ellenőrzés általában kétlépcsős folyamatot takar. A VoIP jelzésektől el kell különíteni a VoIP tartalmat. Hívás esetén az un. softswitch agent elkapja az ellenőrzendő kommunikáció jelzésinformációit, ami RoIP esetben pl. a 8. ábrán látható forrás és cél IP címek továbbá az RTP protokoll UDP portjainak azonosítói. Azonban az azonosítókkal kapcsolatban azt el kell mondani, hogy itt általában nem beszélhetünk személyhez kötöttségről csak rádióhoz kötöttségről. A személyhez kötöttség adott esetben pl. beszélőazonosítással megállapítható, lásd később a hangfeldolgozásnál. Ha a címzési és utvonali információk megállapításra kerültek egy média átjárón keresztül ellenőrizhetők és elkaphatók a tartalominformációk is, és továbbíthatók a nemzeti törvények által arra felhatalmazott szervezetek részére a nemzetközi szabványoknak megfelelő ETSI 102 232 szabványai szerinti formában.

Ezzel az eljárással erőforrás és sávszélesség függvényében akár tömeges rádiójel feldolgozás is lehetséges, mivel a rádióforgalom ellenőrzés tekintetében a felhatalmazott szervezetek a nemzeti törvények értelmében akár szűrő kutató jellegű ellenőrzést is végezhetnek rádióforgalmi rendszerek tekintetében. Ennek jogi problémáit nem célok vizsgálni. Ebben az esetben azonban a nagymennyiségű beszédinformációk feldolgozása hagyományos módon csak nagyon nagyszámú emberi erőforrás alkalmazásával lenne lehetséges. Így ekkor automatizált beszédfeldolgozás bevezetésével lehetne egy ilyen feladatot megoldani.

A rádió beszédinformációk tömeges feldolgozására a más esetekben már kidolgozott (pl. GSM ellenőrzés) beszédfeldolgozási eljárások jelenthetnek segítséget. Ezek közül jónéhány még csak kezdeti stádiumban van, illetve bizonyos részek, meglehetősen nyelv specifikusak, így csak az elterjedtebb világnyelvekre léteznek az adott algoritmusok. Jelentős fejlődés várható azonban ezen a területen a mesterséges intelligencia kutatások beszéd és nyelv felismerési képességeinek rohamos fejlődése kapcsán.

⁴⁴ *Utimaco: Solutions for Internet Service Providers, Solutions for VoIP and IP Multimedia Interception*

<https://lims.utimaco.com/solutions/lawful-interception-management-solution/solutions-for-internet-service-providers/> Letöltve: 2016. 10. 22.

A beszédfeldolgozás lépései az elméleti szükségletek alapján a következő eljárások lehetnek: először a beszéd vagy nem beszéd problémáját kell megoldani, azaz el kell tudni különíteni a rögzített anyagokban a beszédet, az egyéb információkról, zajoktól (minden, ami nem beszéd jellegű) erre viszonylag kiforrott eljárások léteznek. Ezután a beszéd nyelvének azonosítása következhet, hiszen az egyes nyelvek beszédfeldolgozási algoritmusai speciálisak és csak az adott nyelvre vonatkoznak. Ezután következhet az esetleges beszélő azonosítás, ahol az egyes célszemélyek rendelkezésre álló mintáival hasonlíthatjuk össze a rögzített beszéd adatokat. Ettől függetlenül, vagy ezzel párhuzamosan, adott szavakat vagy kifejezéseket is kereshetünk a rögzítményekben, így általunk érdesnek tartott kommunikáció tartalmakat keresve. pl. valamilyen általános fenyegetettséggel kapcsolatos tárgyozó adatbázis alapján.

8. Összegzés

Megállapítható, hogy napjainkban mind a még meglévő analóg, mind a digitális rádióhálózatok szervesen kapcsolódhatnak az IP alapú hálózatokhoz, azok területi lefedettségét jelentősen kiterjesztve, és egyéb IP alapú kommunikációs eszközök felé kapcsolódási lehetőséget biztosítva. Az egyes eltérő rádiószabványok és eltérő gyártók egyedi megoldásokat alkalmazhatnak a kapcsolódás biztosítására, de bizonyos egységes protokollok alkalmazására is lehetőség van. A RoIP rádió átjárók áthidalhatják az eltérő szabványú és hullámsávú rendszerek összekapcsolódásának problémáját, és egyedileg kialakított változatos topológiájú és funkciójú rádióhálózatok kialakítását teszik lehetővé. Ezek hagyományos ellenőrzési megoldásai mellett, amely alapvetően a rádiófelderítés módszere, előtérbe kerülnek az IP alapú hálózatok irányából végezhető ellenőrzési módszerek is. Mindkét esetben szükséges azonban megoldani a tömeges méretű beszéd-feldolgozási eljárások kidolgozását és alkalmazását a gyakorlatban.

Felhasznált szakirodalom

- TAIT COMMUNICATIONS: Tait Connection Magazine Issue 5, 2014. august 16.
http://magazine.taitconnection.com/taitconnection/issue_5?pg=6#pg6
- TAIT COMMUNICATIONS /whitepaper/: Tougher LMR systems, 10 ways to protect and strengthen your LMR system
http://www.taitradio.com/__data/assets/pdf_file/0014/123503/Tait_Tougher_LMR_Systems_Guide.pdf
- OMNITRONICS: Radio Dispatch & Network Solutions, for Digital & Analog Radios
http://omnitronicsworld.com/files/2014/07/Radio-Dispatch-Networking-Solutions-brochure-JUNE14_web.pdf
- OMNITRONICS: Understanding RoIP Networks /White Papers/ revision 1.0
<http://omnitronicsworld.com/solutions/radio-over-ip-roip/>
- RigExpert WTI-1 Wireless Transceiver Interface
<http://www.rigexpert.com/files/manuals/wti1/WTI%20user%20manual.pdf>
- DV4mini: DStar/DMR/C4FM/P25HotspotUSBStick User Guide (Version 1. 2016.)
http://dv4m.ham-dmr.ch/Dokumentation/Manuals/Manual-DV4mini_English-V2_0-2016_07_23.pdf
- WIRELESS HOLDING LLC.: Multi Protocol Digital Networks, Introduction and further development
http://75.151.47.161/MPDN_DV4.pdf
- VA2PV Blog: DV4mobile first all mode digital tri band transceiver plus LTE with GPS
<http://www.va2pv.com/dv4mobile>
- VOCALITY: Radio over IP: Interfacing PTT radios with SIP Voice Switches
<http://www.vocality.com/radio-to-sip>
- Radio over ip with vocality introduction
<http://documents.mx/documents/radio-over-ip-with-vocality-introduction-5584bb4248fbe.html>
- ADDPAC: Radio over IP Solution
http://www.addpac.com/addpac_eng2/down.php?file=762_f2.pdf
- ICOM Global: VE-PG3 RoIP Gateway
<http://www.icom.co.jp/world/products/network/roip/ve-pg3/>
- ICOM Global: ICOM SR-VPN1 VPN router instruction manual
http://www.icom.co.jp/world/support/download/manual/pdf/SR-VPN1_IM_ENG_0.pdf
- BITPORT: Mindenki LTE-képes eszközöket akar gyártani, 2014. 03. 24.:
<http://bitport.hu/egy-ev-alatt-kozel-ketszer-tobb-a-4g-lte-kepes-eszkoz-a-piacon>

- Elsőként az MVM NET kapott számtartományt a gépek közti kommunikáció biztosításához
<http://hirlevel.egov.hu/2016/09/12/elsokent-az-mvm-net-kapott-szamtartomanyt-a-gepek-kozti-kommunikacio-biztositasahoz/>
- BALOG KÁROLY: A digitális PMR-ek szerepe a szervezett bűnözésben és a kiscsoportos direkt kommunikációban, Nemzetbiztonsági Szemle 2015/2 szám (MMXV. III. évfolyam II. szám) pp. 71-89. HU ISSN 2064-3756
http://uni-nke.hu/uploads/media_items/nbszemle-20152-balog.original.pdf
- PHIL KIDNER (CEO TCCA): LTE is the Future Single Global Standard for Critical Communications
<http://studylib.net/doc/18046730/lte-is-the-future-single-global-standard-for>
- SEBASTIAN SUBIK AND CHRISTIAN WIETFELD: Integrated PMR-Broadband-IP Network for Secure Realtime Multimedia Information Sharing, Homeland Security Affairs, Supplement 5, Article 3 (May 2012)
<https://www.chds.us/?serve&dl&f=/resources/journal/supplement/issue5/pdfs/supplement.5.3.pdf>
- UTIMACO: Solutions for Internet Service Providers, Solutions for VoIP and IP Multimedia Interception
<https://lims.utimaco.com/solutions/lawful-interception-management-solution/solutions-for-internet-service-providers/>

Concha Győző és a titkos rendészet

Dr. Pál Éva¹

Absztrakt:

Az emberek mindig tabuként kezelték a titkos rendészettel, kémekkel, elhárítókkal kapcsolatos ismereteket. Ezért is fontos tudni, hogy hazánkban hogyan alakult ki a titkosrendészet, és milyen forrásokból tudhatunk róla. A magyar rendészet kialakulásával párhuzamosan a rendőrségi, és közigazgatási szakemberek, jogtudósok, ha röviden is, de megemlítették az állam rendészetét, és a titkos rendészetet. Ezek közül is kiemelkedik Concha Győző, aki két fő művében is kiemelten foglalkozott a titkosrendészettel, tükorszerűséggel.

Kulcsszavak: rendőrség, rendészet, titkos rendészet, közigazgatás, állam,

Abstract:

The people have always treated information about secret police, spies, and avoidance as hoaxes. Therefore, it is important to know how the secret police in Hungary was formed, and from which sources can we know about it. In parallel with the formation of the Hungarian police, the police-, and public administration experts, and the jurists shortly mentioned the secret police of the state. From these people emerges Győző Concha, who has dealt with the secret police in two of his major works.

Keywords: police, policing, secret police, public administration, state.

¹ NKE Rendészettudományi Kar, hallgató,
ORCID azonosító: 0000-0002-3220-5508

A feudalizmust követően a nyugati államokban elsőként Franciaországban, majd poroszországban alakult ki a mai értelemben vett rendészet. S bár a kémkedés, titkos megfigyelés története az ókorig nyúlik vissza, a magyar titkos rendészet kialakulása a XIX. század második felére datálható.

Történeti előzmény a XIX. században

Magyarországon országos jellegű közigazgatási, rendészeti tevékenység 1848. előtt az akkori feudális jellegű társadalmi berendezkedés miatt nem valósulhatott meg. Az első ilyen kísérlet az 1848-49-es forradalom és szabadságharc időszakára esett, de a rövid, harcok miatt küzdelmes időszak nem tette lehetővé a később, 1949 márciusában kapott feladat teljesítését, az országos rendőrség felállítását. Az ezt követő Habsburg önkényidőszak kifejezetten káros volt a rendészet tekintetében, hisz a sok besúgó tevékenysége által a rendőri munkát az emberek ösztömozták a titkosrendőrséggel, besúgásokkal, és igencsak rossz kép alakult ki a rendőrségről, csendőrségről.

Pichler Nándor² a születendő rendőrségi törvény kapcsán kiemelten foglalkozott az osztrák múlttal, mely szerint: „Elfajzása és túlhajtása a rendőri hatalomnak az úgynevezett titkos rendőrségnél található fel, melynek feladata kémrendszer segítségével a honpolgárok és idegenek életét és működését ellenőrizni, minek végcélja aztán a politikai törekvések és nézetek megismerése.”³ Majd kifejtette, hogy szerinte minden becsületes ember gyűlöli, megveti a kémkedést, ezért a titkos állományt csak kétes személyekből tudják összeszedni. Ám véleménye szerint ekkor (1876) már a korábban a titkosszolgálat által ejtett (az 1848-49-es szabadságharc utáni időszakra vonatkozó) sebek begyógyultak.

Az 1881-ben született rendőrségi, és csendőrségi törvényekben⁴ a két szervezet feladatai között nem szerepelnek titkos adatgyűjtéssel kapcsolatos feladatok. Ugyanakkor eben az időben, – ha szűk körben is – de téma a titkos rendészet. 1877-ben Fekete Gyula által a Jogtudományi Közlöny folyóirat hasábjain jelent meg „A titkos rendészet szervezet, és jelentőségéről”⁵ című publikáció. Már a szerző bevezető mondata is „gyűlölt” és „félelmetes” intézményként minősíti a titkos rendészetet. Írásában a titkos rendészetet a rendészet igazgatás részeként határozta meg, amelynek két alapvető formája van:

² PICHLER Nándor: jegyző, szerkesztő, közigazgatási szakember. A Közérdek, majd a Főváros c. lapok szerkesztője, kiadója.

³ PICHLER Nándor: Nézetek a rendőrségről általában és különösen a Fővárosi rendőrségről. Budapest, Fanda és Frohna, 1876. 7. o.

⁴ 1881. évi XXI. törvénycikk a Budapest-fővárosi rendőrségről
1881. évi III. törvénycikk a közbiztonsági szolgálat szervezéséről

⁵ Budapest 1877. október 19.

A., polgári (tikos) rendészet: amely rablók, tolvajok, és más gonosztevők titkos ellenőrzésével foglalkozik

B., politikai (titkos) rendészet: állambiztonság ellen irányuló bűntettek, vétségek, népmozgalmak ellen irányul.

Cikkében fontosnak tartotta a titkos rendészet múltját bemutatni, és véleménye szerint a titkos rendészet a római korba nyúlik vissza. A több részben publikált cikk II. fejezetében feltette a kérdést, hogy alkotmányos időszakban van-e létjogosultsága a titkos rendészetnek. Külföldi példákkal támasztotta alá, hogy bár kételtű fegyver a titkos rendészet, de számára egyértelmű, hogy a polgári titkos rendészetnek van létjogosultsága. Fekete szerint, ha az állambiztonsági célok eléréséhez elegendő lenne a rendelkezésre álló biztonsági közeg, akkor nem volna szükség politikai titkos rendészetre. De mivel nem elegendő, ezért két feltétellel, de a politikai rendészetnek is van létjogosultsága. A két elengedhetetlen feltételnek a következőket tartotta:

*„Az első feltétel az intézmény célszerű, erkölcs és jogszerű rendezése, a második a tőle származható veszélyek és vele úzhető visszaélések elleni védrendszabályok megállapítása.”*⁶ A fenti gondolatok véleményem szerint ma is helytállóak.

Concha Győző tudományos munkássága a titkosrendőrségről

Concha Győző⁷ munkásságát a XIX-XX. század fordulóján fejtette ki, és alkotott ezzel maradandót a közigazgatás, és a rendészettudományban egyaránt. Concha tanulmányait Pápán, Győrben, és Budapesten folytatta, illetve, félévig Stein Lőrincz (a rendészet egyik legkiemelkedőbb német művelőjének) előadásait hallgatta Bécsben. Conchát az 1872-ben az újonnan alapított kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem rendkívüli, 1874-ben pedig az alkotmány- és közigazgatási politika rendes tanárává nevezték ki, ahol húsz évig adott elő. 1873-tól a Budapesti Tudományegyetemen a politika magántanára, 1892-től 1928-ig az egyetem rendes tanára az Alkotmányi és Közigazgatás-politikai tanszéken. A MTA 1886. május 6-án választotta levelező tagjává. Akadémiai székfoglalóját⁸ 1901-ben „A rendőrség természete és állása szabad államban” címmel tartotta meg. Concha

⁶ Fekete Gyula: *A titkos rendészet szervezet, és jelentőségéről. Jogtudományi Közlöny. Budapest 1877. október 19. (? 12. évf. 43. szám)*

⁷ Concha munkásságáról bővebben: Sallai János: *Concha Győző a rendészet jeles tudósa. Magyar Rendészet. Budapest 2015. 1. sz 39-45. o.*

⁸ Sallai János: *A magyar rendészettudomány története. Budapest 2014 NKE RTK NKE jegyzet 26. oldal*

Győző munkásságának központi problémája mindvégig az állam természetének kutatása volt.

Conchát az állam mibenléte és rendeltetése érdekelte, ezen keresztül fejtette ki államelméleti, alkotmányjogi, közigazgatási jogi, illetve rendőrségről alkotott nézeteit. A székfoglaló nyitó mondatában, egy azóta is visszatérő gondolatot fogalmazott meg, mely szerint nincs a társadalomban még egy olyan vitatott kérdés, melyben, a tudományban és a gyakorlati életben annyira eltérne a vélemény, mint a rendőrség gyakorlati működése. Concha Győző szerint „Az állam és társadalom rendje együtt alkotják a közrendet.”⁹ Bővebben, a közrendet „a nemzeti összlet, és az egyéni társadalmilét tényezőinek összeműködése s a különböző javaknak e tényezők közötti megosztása és általuk való élvezése alkotja.”¹⁰ Ehhez tágabb értelemben a szerző a természet rendjét is ide veszi. Ezt követően a székfoglalójában ismerteti az államrendet, mely alatt az ország vezetését, a hatalmi ágak működését, a jog érvényesülését érti. Bemutatja a társadalmi rend, alkotó elemeit, mely az önkéntes együttműködésen, javak helyes elosztásán, felebaráti érzésen, és egyesek hitén, meggyőződésen nyugszik. Az emberek életét ugyanakkor befolyásolják a természeti elemek is. A szelek, a tűz, a víz folyamatosan jelen vannak, melyek esetenként megbonthatják a társadalom rendjét. Concha Győző székfoglalójában kifejti a rendőrség fő feladatát, mely szerint: „a rendőrség feladata ez alaptényezők mellett az állam és társadalom rendjének előfeltételeit létesíteni, biztosítani a társadalmi rendnek érvényesülését lehetőségessé tenni, nem magát a rendet.”¹¹

A rendészettudomány szempontjából a mai napig kiemelkedő műnek számít a fenti akadémiai székfoglaló, valamint Concha Győző fő műve, a Politika c. munkája, amelynek az alkotmánytanról szóló első kötetével 1894-ben kiérdemelte az MTA nagyjuttalmát. A közigazgatással foglalkozó második kötete 1905-ben jelent meg. A II. kötet V. fejezet foglalkozik a rendőri igazgatással. E fejezetrész I. része alatt döntően az akadémiai székfoglalójának menetét követve az alábbi témákat tárgyalja:

- A közrend és a rendőrség fogalma,
- A rendőrség fajtái,
- A rendőri működés,
- A rendőri működés különleges eszközei,
- Magas vagy politikai rendőrség (A rendőrségnek az a feladata, a mely az államnak vagy a társadalomnak egézszeni biztonságával foglalkozik és

⁹ Concha Győző: *A rendőrség természete és állása szabad államban (1901)* Budapest MTA. 3. oldal

¹⁰ Uo.

¹¹ Uo. 11. oldal

legfőképpen a tömegjelenségek ellen irányul: magas rendőrségnek, politikai rendőrségnek nevezetik.¹²⁾

Concha véleménye szerint a legszabadabb állam sem nélkülözheti a nagyfokú discrecionális hatalmat. Az V. rész II. fejezete a politikai rendészetről és annak feladatairól szól. A politikai rendészet tárgyai

- a) véletlen csoportosulások,
- b) tervszerű gyülekezések,
- c) állandó egyesületek,
- d) a sajtó.

Véleménye szerint az állam és társadalom rendjének védelmére főleg a tömegjelenségek ellenében van szükség.

Concha Politika könyvében külön tárgyalja a rendőri¹³ szervezetet, amely *„azon személyek, dologi berendezések összetétele, rendezett egésze, a melyek a rendőri feladat érdekében alkalmaztatnak.”*¹⁴ Ugyanezen fejezet rész alatt tárgyalja a rendőri kivételes állapotot, melynek aktualitását a XIX. századi forradalmak, és az első világháború előszelei adhatták.

A titkos rendészet végrehajtójának legfőbb letéteményese a Titkos rendőrség. Véleménye szerint a bűnözők ellen nemcsak hagyományos, hanem más eszközökkel is kell fellépni. A foganatosító, vagy végrehajtó rendőrség, *„titkosan teljesítheti csak feladatát készülő; vagy bevégzett bűntények kinyomozásában.”*¹⁵ Fontos, hogy a titkosrendőrség ugyanazon nyílt jogszabályok alapján dolgozik, mint a többi rendőrség. A titkosrendőrség azért szükséges, mert a bűnözők is titokban készítik elő a bűncselekmény végrehajtást, amiről így csak titokban lehet értesülni. Concha fontosnak tartotta, hogy a titkosság nem adhat okot erkölcsatlenségre. *„A szükségből, keresetszerzésből vagy haszonlesésből dolgozó titkos föladókat, kémeket, a rendőrségnek fölbérelt „bizalmasait.” A társadalmi állás nélkül levő, elzüllött elemeket, akik közszolgálatban nem is állnak. Avagy a rendszeres állású rendőri közegeket, a kik a hatóságtól büntetlenségük iránt biztosítva, minőségüket elrejtve büntetettre felhívják, felbujtanak, polgártársaikat bajba keverik. Akik a magánélet titkait az egyeseknek a közügyekre vonatkozó véleményeit kémlelik, hogy ezeket ellenök zsarolásra felhasználják, azok miatt pedig a bíróságoktól megbüntetésüket kieszközölgék, az ilyen elemeket, méltán érte- a közmegevetés s méltán támadták a rendőri hatalom ily visszaéléseit.”*¹⁶

¹² Concha Győző: *A politika. II. kötet.* Grill Károly Könyvkiadó, Budapest 1905. 327. oldal

¹³ a) Intéző rendőrség, b) Foganatosító rendőrség, c) Titkos rendőrség, d) A rendőrség eszközei.

¹⁴ Uo. 334. oldal

¹⁵ Uo. 378. oldal

¹⁶ Uo.

Concha a Politika című könyvében többször fontosnak tartotta megemlíteni, hogy a magánélet szentélyébe, titkaiba való álúton történő betekintés, „belopódzás” jogtalan cselekedet. De a „titkosrendőrségnek azon föltétel alatt, hogy a rendőrség részére általában megállapított jogszabályai alatt áll, szabad államban is van helye.”¹⁷ Szabad államban Concha a polgárok véleménynyilvánítását szabadnak tartotta, amiért nem tartotta helyesnek a büntetést. A titkosrendészeti munkához a rendőrség nem mellőzheti a besúgókat, feladókat.

Befejezés

Concha Győző XX. század első éveiben írt munkájában, és akadémiai székfoglalójában nagyon fontos rendészeti, így titkos rendészeti kérdésekkel foglakozott, és megelőzte korát. Bár a rendészettel mind Magyarországon, mind Nyugat-Európában sokan foglalkoztak, és maradandót alkottak, a titkos rendészetről csak nagyon kevesen publikáltak nyíltan. Ennek oka valószínűleg az lehet, hogy „kényes területnek” tarthatták, illetve, hogy a modern rendészet csak ebben az időszakban alakult ki. A felderítés, hírszerzés korábban főleg a katonai tevékenységek közé tartozott, illetve a feudális társadalmi sajátosságok miatt az uralkodóhoz, a királyhoz, császárhoz kötődött.

Felhasznált irodalom:

- CONCHA Győző: A politika I-II. kötet. Grill Károly Könyvkiadó Budapest 1905.
- CONCHA Győző: A rendőrség természete és állása szabad államban (1901) Budapest MTA
- FEKETE Gyula: A titkos rendészet szervezete, és jelentőségéről. Jogtudományi Közlöny 1877.
- PICHLER Nándor: Nézetek a rendőrségről általában és különösen a Fővárosi rendőrségről. Fanda és Frohna. Budapest 1876.
- SALLAI János: A magyar rendészettudomány története. Budapest 2014. NKE RTK jegyzet

¹⁷ Uo.